BARIŞ DÜNYASI

AYLIK, SİYASÎ FİKİR MECMUASI

İDEOLOJİ:

Demokrasimiz Tehlikede!..

Kıbrıs işi Bir sabır işi Olmaktan çıkmıştır...

Kömür işletmelerimizi Sömüren kimler

Sayı : 65 Ekim 1967 2 Lira

Barış DÜNYASI

AYLIK SIYASI FIKIR MECMUASI

Sahibi ve Başyazarı
Ahmet Hamdi
BAŞAR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Günay ALOK

İdare Müdürü
Lütfi ÇULPAN

Dış münasebetler Şefi :
Raif BALCI

Ankara Temsilcisi :
Niyazi ACUN
Basın Sitesi, E-8
Çankaya
TEL : 12 48 91

İdare yeri: Cağaloğlu
Himayei Etfâl Sokak,
Aydoğmuş Han 18-19
Tel. : 22 08 91
47 25 38

Mektup adresi :
P.K. 478 — İstanbul

Abone : Yıllığı 24 TL.
Sayısı : 2 TL.

İlân: Tam sayfa:
600 TL. santimi 15 TL.

Basıldığı tarih:
30 - 9 - 1967

Basıldığı Yer :
Türkiye Basımevi

SAYI : 65 - CİLT: 6
Ekim — 1967

İÇİNDEKİLER

Sayfa:

OLAYLAR - YORUMLAR :

İDEOLOJİ :

İNCELEMELER :

AÇIK OTURUM :

MESELELERİMİZ :

REJİM :

SOSYAL KONULAR :

ÇEŞİTLİ YAZILAR :

HATIRALAR :

Olaylar - Yorumlar

Sovyet Rusya ile Samimi Dostluk Kurulabilir mi ?

BAŞBAKAN Süleyman Demirel'in kalabalık bir heyetle Eylül ayı içinde önce Romanya'ya, sonra programı üç gün daha uzatmaya razı olarak Sovyet Rusya'ya yaptığı resmi ziyaretler, dışta ve içte çeşitli yorumlara sebep olmuştur. Türkiye'nin Amerika ve Batı blokuna dayanan dış politikasından Doğuya doğru bir kayma şeklinde yapılan yorumlar genellikle bazı dış memleketlerde tereddüt ve kaygı uyandırmıştır. Öte yandan içimizde de Rusya ile yakınlaşma politikasını endişe ile karşılayanlar ve bunun memlekette komünizm propagandalarına kuvvet ve destek olacağını söyleyenler az değildir. Kanaatimizce, komünist blokla ve hele Rusya ile dost olarak yaşamanın Türk millî menfaatlerine taban tabana aykırı olacağı önyargısına dayanan bu kötümserliğin de, yapılan ziyaretler ve görüşmeler dolayısiyle Türkiye'nin Batı blokundan Doğu blokuna doğru politikasını kaydıracağı yolundaki yorumların da gerçeklerle ilgisi olmaması pek mümkündür.

Rusya'dan ve onun şimdi temsil ettiği rejimden kuşkulanmayı haklı gösterecek tarihsel ve sosyal sebepler meydandadır. Deli Petro zamanından beri Çarlık Rusya'sı gibi şimdi Sovyet Rusya da Akdeniz'e inmek istemiştir. Türkiye, her iki Rusya'ya karşı çok dikkatli davranmaya ve ondan gelecek dostluk belirtilerinden şüphelenmeye ve kendisini korumaya mecbur olmuştur. Amerika'ya politikamızı ve kaderimizi bağlamamızın sebebi de budur.

Acaba bu korku yerinde midir? Sovyet Rusya da Çarlık Rusya'sı gibi Türkiye'ye karşı istilâcı emperyalist emeller beslemekte midir?

Yirminci Yüzyılın başlarından Birinci Dünya Savaşının sonlarına kadarki büyük buhran ve çalkantı döneminde dünya potasında birçok kaynaşmalar olduğu, birçok şeylerin değiştiği, yer yer patlak veren ihtilâller ve inkılâplarla nihayet İkinci Dünya savaşiyle dünyanın büsbütün yeni bir mahrek etrafında dönmeye başladığı çok defa gözden kaçmaktadır. Eskiye bağlı, değer yargılarını buna göre vermeye alışmış, büyük halk yığınlarının yanında her memleketteki aydınlar, politikacılar ve inkılâpçılar da yer almıştır. Birçok ilim adamları, birçok düşünürler, fikir akımları temsilcileri, ideologlar değişen dünyanın farkında olmadıkları için akan olayların kaynakları, seyri ve varacağı sonuç hakkında yanlış yorum ve tahminlerde bulunmak hatasına her zaman, her yerde düşmektedirler. Hele geri memleketlerdeki rejim kavgalarının, birçok yerlerdeki ihtilâller ve bazan harplerin sebeplerini teşkil eden bu hatalı görüşün etkisi altında bulunanların, şimdi Türk devlet adamlarının Sovyet Rusya devlet adamlariyle görüşerek her iki memleket arasında dostça ilişikler kurmak ve bunları kuvvetlendirerek yaşatmak konusunda vardıkları kararı politika oyunları olarak karşılamaları ve bu oyunlardan Türkiye'nin zararlı çıkacağını düşünmeleri şaşılacak bir şey değildir.

Rusya'da 1917'de, Türkiye'de 1920 de iki ihtilâl oldu. Bu iki ihtilâlin sonunda Çarlık, Türkiye'de Padişahlık ortadan kalktı. Bu bakımdan her ikisinde bir kader ve hedef birliği vardır. Rus ve Türk ihtilâlleri birbirinden tamamen farklı iki rejim kurmasına rağmen, Gazi ve Lenin zamanında bu kader ve hedef birliği sayesinde iki memleket arasında çok sıkı dostluk bağları yaşatıldı. Sovyet Rusya Türkiye'nin en büyük dâvası olan modern ölçüde sanayileşmesine ilk yardımı yapan devlettir. O tarihe kadar Türkiye dış kaynaklarından hiç

bir yardım görmemişti. Kayseri, Nazilli ve Ereğli kombinalarının kurulmasından sonradır ki, diğer devletler Türkiye'ye kalkınma hamlelerinde az çok yardım ettiler; daha doğrusu menfaat ilişkileri kurarak kredi açmaya giriştiler.

Sovyet Rusya ile bu yolda başlayan dostça münasebetlerin devam edemediği ve Türkiye'nin Rusya'yı ve komünizmi korku ve kaygı kaynağı olarak karşıladığı ve bu yolda içte sert uygulamalara giriştiği ve dış politikasına yön verdiği bir gerçektir. Bunun çeşitli nedenleri arasında ve belki de başında Sovyet Rus politikasının Türkiye'yi Demir Perde memleketi bir uydu durumuna getirme hedefine bağlı kalması gelir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'nin Rusya'dan büsbütün çekinmesine yol açan topraklarımızdan bazı parçaları geri almak, üs kurmak ve Boğazları kontrol altına koymak gibi istekleri de oldu. Türkiye'nin komünizm ve Rus emperyalizmi tehlikesi karşısında aynı tehlikelere maruz olan Batı blokuna bağlanması ve Sovyet Rusya ile her türlü ilişkilerini asgariye indirmeye çalışması bu çeşit olayların bir sonucuydu.

Genel olarak bizde ve Batı dünyasının birçok memleketlerinde komünizmin, yeni Rus emperyalizminin bir yayılma aracı olarak kullanıldığı kanaati yaygındı; ve bu kanaati olayların tamamen yalanladığı da olmuyordu. Fakat Sovyet Rusya'nın, komünizmi dünyaya yaymak ve liderliğinde komünist bir dünya imparatorluğu kurmak hayalinden vaz geçmesi için, bu tarihlerden sonra dünyada birçok olaylar doğdu ve akmaya başladı. Komünizmin süresiz bir baskı rejimi olarak yaşayamıyacağı, milletlerarasında savaşları önleyemiyeceği, savaşlarda rejimlerden başka sebeplerin âmil olduğu anlaşıldı. İki Dünya harbinin en köklü dersi, savaşların hiç bir şeyi halletmediği, aksine yeni birçok şeyler doğurarak sonucun daha da fena olduğu idi. Dikta rejimleriyle başka milletleri idare etme yolları da geniş ölçüde kapanmıştı. En güçlü devletlerin elinden müstemlekeler çıkarak bağımsızlıklarını kazanmıştı. Rusya bir vakitler tamamen emrinde olan Macaristan'a Romanya'ya, Bulgaristan'a bile eskisi gibi sözünü geçiremiyeceğini görmüş ve anlamıştı. Bütün bu ve bu gibi değişen şartlar karşısında ve Stalin devrinin sona ermesinden de yararlanarak Rusya'nın dış politikasında önemli bir rota değişmesi oldu. Kruşçev'in ilk temelini attığı bu yeni politika yolu şimdi Sovyetlerin yüksek sevk ve idare kadrosu tarafından güdülmektedir. Rusya artık Türkiye'de komünizmi yaymak ve komünist ihtilâller hazırlayarak bu memleketi kendisine ilhak etmek gibi, değişen tarih ve dünya şartları içinde asla gerçekleşemiyecek ve eninde sonunda kendisine zarar verecek hayaller peşinde olmayacak kadar realist ve şuurlu bir politika gütmeye mecbur olduğunu çok iyi anlamıştır. Bu anlayış ışığı altında iki hükûmetin en yetkili kişilerinin dostça yapacakları görüşmeler ve varacakları kararlardan umutlu olabiliriz. Eğer bu böyle ise O zaman Türkiye'nin Rusya ve komünizm korkusundan dolayı sığındığı tek taraflı Batı blokuna dayanan dış politikasının da değişmemesi ve tam bağımsızlığa kavuşmaması için de ortada bir sebep kalmamış olacaktır.

Kıbrıs İşi Bir Sabır İşi Olmaktan Çıkmıştır...

BAŞBAKANIMIZLA Yunan Başbakanı arasında 9 ve 10 Eylül günleri arasında düzenlenen zirve toplantısı olumlu bir sonuca varmadan bitti. 9 Eylül Cumartesi Keşan'da, ertesi 10 Eylül Pazar günü de Dedeağaç'da iki hükümetin Başbakanı buluştular. Dostluk gösterileri yaptılar, beraber yemek yediler, fotoğraf çektirdiler, aradaki anlaşmazlığın en ufak ölçüde olsun giderilemiyeceğini, bir orta çözüm yolunun bulunamıyacağını anlayarak, sudan bir resmî bildiriye imzalarını koyup birbirlerinden ayrıldılar.

Oysa ki Başbakanlar seviyesindeki bu toplantıda mutlaka iyi kötü bir sonuç alınacağı — Yunan tarafını bilmeyiz ama — bizim tarafta olanların kesin kanaatiydi. Bu konferanstan günlerce evvel, iki hükümetin daha alt kademede ilgilileri arasında görüşmeler yapıldığı, her iki tarafın kabulleneceği bir çözüm yolunun bulunduğu lâfları ortaya atılmış ve hattâ (Ada'nın yüzde 15 i bizde kalmak ve Ada'daki Türklerin azınlık haklarını teminata bağlamak)

formülünde aşağı yukarı anlaşma olduğu söylenip durmuştu. Zirve toplantısından daha bir kaç gün önce basında çıkan ciddî yazılar çok umut vericiydi. Basında «Kıbrıs meselesi müspet yola girdi» diye ağırbaşlı makaleler çıkıyor ve şöyle deniyordu:

«Eylül başından beri Kıbrıs meselesi nihaî bir safhaya girmiş bulunuyor. Bugün Yunan idarecilerinin her türlü seçim endişesinden uzak bir hareket serbestliği içinde bulunmaları gerçekten Kıbrıs meselesinin çözümüne büyük ölçüde tesir etmiştir. Şimdi anlaşılan odur ki, mesele Başbakanlar seviyesinde görüşülecek ve çok kuvvetle muhtemeldir ki bir olumlu kararın alınması kabil olacaktır.» (1)

İyimserlik balonunun bir fiske ile sönüp gitmesi hemen bir oldu: Keşan'a gelen Yunan Başbakanı Kostantin Kollias, görüşmelere başlamadan önce Enosis planını öne sürdü. Türk Başbakanı Süleyman Demirel:

«Bunu görüşeceksek neye burada toplandık?» diyerek, bu planı derhal reddetti. Altı saatten fazla süren ilk toplantıyı ertesi günü Dedeağaç'ta dokuz saat süren ikinci toplantı takip etti. Burada Demirel dört buçuk saat aralıksız konuşmuş ve meselenin tarihî gelişmesini ve kabul edebileceğimiz şartları uzun uzun anlatmıştır. Fakat karşı tarafın planında en küçük bir değişikliğe yol vermeden toplantı, gazetelerimizin de belirttiği gibi, fiyasko ile sonuçlandı.

Bu durum karşısında, daha alt seviyelerde görüşmeler yapılarak bir anlaşma zemini bulunmadan neden dolayı Başbakanlar seviyesinde bir zirve konferansına gidildiği sorulabilir. Bir ihtimal, bizim için hayatî önem taşıyan bu dâvanın artık sürüncemede kalmasını istememiş olmamızdır. Yunanlılar şimdiye kadar bu konuda karşılıklı görüşmeye yanaşmamaktaydılar. Keşan ve De ağaç toplantıları bu bakımdan bir başarı sayılabilir. Bu böyle ise, artık işi kesin bir sonuca vardırmak lâzımdır.

Yunan Başbakanı ile görüştükten sonra Başbakan Süleyman Demirel, Ankara'da 12 Eylül'de yaptığı basın toplantısında şöyle konuşmuştur:

(1) Dündar Engin, Durum, 7 Eylül 1967

Merhaba Asker !..

Gazetelerimiz yazıyor :

Memleketimize misafir olarak gelen Ürdün Kralı Hüseyin, merasim kıtasını, teftiş ederken, Türkçe: Merhaba asker; diye selâmlamış.

Nezaket yapmış. Misafir geldiği memleket halkının diliyle iki kelimecik olsun konuşmuş! Zaten askeri Arapça selâmlasaydı, meselâ: "Merhaba asker!" yerine "Ya asker merhaba!" deseydi kimse birşey anlamazdı ki!...

«Kıbrıs meselesindeki son inkişaf, hiç şüphesiz ki, komşumuz Yunanistanın sayın Başbakanı ile yaptığımız Keşan ve Dedeağaç toplantıları olmuştur. Toplantıdan sonra bir ortak bildiri yayınladık. Görüşmeler sonucundan kamu oyunu aydınlattık. Bu buluşmanın neticelerini değerlendirmeden evvel, Kıbrıs meselesini bütün yönlriyle ve genel olarak bir defa daha gözedn geçirmekte fayda görüyorum. Bu konuda açıkça bilinemsi lâzım gelen hususlar vardır.

Bir kere Ada'da yaşıyan soydaşlarımızın güvenlikleri, hak ve menfaatleri mutlaka korunacaktır. Türkiye'yi ve ce maatimizi tatmin etmiyecek bir çözüm yolunun tarafımızdan kabulü mevzuubahis olamaz. Ayrıca Türkiye'nin Ada üzerindeki tarihî hakları ve Adanın Türkiye'nin güvenliği bakımından önemi de, meseleye çözüm yolu ararken daima göz önünde bulundurduğumuz bir husustur. Biz nasıl bu esaslardan vazgeçmez isek, bu konu ile ilgili olanların da kendilerine göre görüşler ve prensipleri olması tabiîdir. Şu halde taraflar için dikkat edilmesi lâzım gelen husus, mazideki tecrübeleri bir ders sayarak basiretle hareket etmek ve ou ihtilâfa barışçı çözüm yolu aramaktır. Aksi halde heyecan ve ihtirasların zebunu olmak ve meseleyi vahim bir çatışmaya götürmek şıkkı kalır.»

Başbakan, kıbrıs işinin bugüne kadar

barışçı bir çözüm yoluna kavuşmanında Yunanlıların Ada'yı kendilerine ilhaktan gayrı bir hal şeklini mümkün görmemelerinin başlıca amil olduğunu kaydettikten sonra sözlerine şöyle devam etmiştir:

«Meselelere sulh yoluyla çare bulunması zannediyorum ki, memleketimizin hem de bu ihtilâfa taraf olan Yunanistanın menfaati icabıdır. Sulh yoluyla çare ararken her türlü metodlara başvurulması gereklidir. Meselelere sulh yo luyla çare aramak kolay bir iş değildir. Zaman alan, sabır isteyen bir iştir. Şimdi Yunanistanın iddialarından vaz geçmiyeceği yolundaki yöneltilen soruya cevap vermekten mahrumum. Çünkü bu, bize ait karar değildir, sadece bugünkü beyanımızda söylediğim gibi böyle bir duruma Türkiye rıza göstermiyecektir. Bundan sonra meseleleri konuşmakta fayda var mıdır yok mudur sorusuna gelince, her iki taraf da sulh yoluyla meseleye çözüm yolu aradığına göre ve (sulh yolu ile çözüm yolu imkânı kalmadı) denilmediğine göre gayet tabiidir ki tarafların tekrar birbiriyle görüşme içinde olmasından başk. çıkar yol yoktur. Sulh yolunu sonuna kadar kullanacaksın, sonuna kadar kullanmak her iki memleketin faydasınadır.»

Başbakan, çağımızda uluslararası anlaşmazlıkları zor kullanarak çözmek yolu arkada kaldığını hatırlattıktan sonra:

«Bu buluşma göstermiştir ki, dünyanın ve özellikle bölgemizin çok nâzik problemlerle karşı karşıya bulunduğu bugünkü durumda bu ihtilâfı barışçı yollarla ve mümkün olan en kısa zamanda çözmek arzusunda her iki hükümet mutabıktır» diye iyimserliğini belirtmiştir.

Öte yandan Makaryos, bir İngiliz gazetesine verdiği demeçte: *«Kıbrıs işi için Türk ve Yunan hükümetleri aralarında gö rüşebilirler ve anlaşabilirler. Eğer bu anlaşma bizim işimize gelmiyorsa hükümsüzdür; Kıbrıs işi Kıbrıs'ta hal olunabilir»* demiştir.

SAYIN Demirel, zamanla, sabır göstermek sayesinde Kıbrıs âdvasının Türk Yunan hükümetleri arasında varılacak bir anlaşma sonunda barışçı bir çözüm yoluna kavuşacağı inancındadır. Ancak zamanın Ada'da Türkler aleyhine işlediği, insanlık dışı baskılar altında bırakılmış olan soydaşlarımızın artık mukavemet gücünün kalmadığı da bir gerçektir. Kıbrıs statüsünü hazırlayanlardan CHP Grup Başkan Vekili Prof. Nihat Erim'in dediği gibi, bir kaç sene böyle geçerse artık Kıbrıs meselesi kendiliğinden ortadan kalkmış olacaktır. Zaman Rumların lehine işlemekte olduğuna göre, Kıbrıs dâvasında ne yapılacaksa ve ne olacaksa bunun hemen yapılması ve olması, Türk hükümetinin politikasına hâkim fikir olmalıdır. Bu iş, sabır işi olmaktan çıkmıştır.

OCDE'ye Göre Türkiye'nin 1966 Yılı Ekonomik Durumu

AVRUPA eoknomik Birliği, OCDE'nin 1966 yılında Türkiye'nin ekonomik durumu hakkındaki raporu, basınımızda çeşitli görüşler altında yorumlanmıştır. Bazı yazılarda OCDE'nin ekoonmik durumumuzun parlak bulunduğu övgüsüne karşılık, muhalefete mensup basında tam tersi sonuçlar çıkarılmıştır. Hakikatte sözü edilen raporun objektif bir tahlil belgesi olarak ne aşırı övgü ve takdir, ne de aşırı tenkit için öne sürülmesi doğru değildir. 1966 yılında kaydedilen gelişme, yüzde 8.5 olmuşsa da bunun başlıca nedeni uygun iklim şartları dolayısiyle tarımsal üretimin gösterdiği fazlalıktır. Tarımsal olmayan çeşitli sektörlerde kalkınma 1965 yılına oranla daha düşüktür.

Yeteri kadar bilgi olmamakla beraber, 1967'de de ekonomik gelişmenin devam edeceği anlaşılmaktadır. Bu yıl programına göre sabit fiatlarla gayrisafi millî hasılada % 7 oranında bir artış öngörülmekte ise de yapılan tahmin, bu seviyeye ulaşılamıyacağıdır. Bu durumda ekonomik gelişme, kayda değer şekilde tahminleri aşmış bulunan 1966 yılına oranla daha az olacak demektir. 1967 yılı mahsulü için yapılan tahminler, çok iyi olmakla beraber, 1966 yılının fevkalâde yüksek seviyesini bulamı-

yacaktır. Öte yandan masrafların artırılması imkânı, 1966'ya oranla, daha az olacaktır. Çünkü istihsalin artırılması, gerçekten çok daha mutedil tempo takip edecek ve yıllık programa uygun olarak mal ve teknik hizmetler olarak yapılacak net ithalât, bir yıl öncesinden daha zayıf bir gelişme gösterecektir. Aynı nedenler bütün özel sektörde yapılacak sabit yatırımlar nispeten yavaşlayacaktır.

İş ve çalışma alanındaki gelişmeleri rapor, iyimser karşılamıştır. 1965—1966 yılları arasında % 3 oranındaki iş alanında gelişmelerin daha hızlı olacağı tahmini gerçeklere uymamıştır. Tarım alanındaki iç çalışma imkânlarında bir gerileme olmuştur. Durumun değişmesi ve iş imkânlarının çoğalması beklenmektedir. Oysa ki şimdiye kadar çalışma alanında kaydedilmiş bulunan gelişmeler, bu alanda beş yıllık planda öngörülen gayeye ulaşmanın mümkün olamıyacağını göstermiştir. Bütün büyük faaliyet gruplarında iş imkânları, bu grupların gelişme oranlarına göre, çok düşük olmuştur. Özellikle tarımsal alandaki düşüklük kayda değer. Birinci Beş Yıllkı Plana göre tarımsal iş imkânlarının yılda % 1.4 artması gerekiyordu. Bu oran ilk 4 yıl zarfında yılda sadece % 0.4 oranında artmıştır.

1963 ile 1966 arasındaki dört yıllık plan uygulama döneminde Planda çalışma alanında endüstride % 7.2 ye karşılık % 5.6, hizmetlerde 9.1 yerine 6.1 artış kaydedilebilmiştir ki, ortalama plandaki öngörülen % 3.1, yalnız % 1.9 oranında gerçekleşebilmiştir.

1966'da yaklaşık olarak yabancı memleketlere 34 bin işçi göç etmiştir. Bu göç 1965 yılına oranla çok düşüktür ve 1964 te kaydedilen rakamın ancak yarısıdır. Dış memleketlere eski yıllarda olduğu oranda ya da fazlalaşarak işçi yollamak imkânı bulunmayacağı; Almanya, Belçika, Hollânda ve Avusturya'da Türk işçilerine olan ihtiyaç bilâkis azalacağı için istihdam dâvasında plan tahminlerinin geride kalması endişe doğurmalıdır.

OCDE Raporunda ekonomik faaliyetlerin gelişmesi ile paralel olarak bazı sektörlerde dengesizlik ve bazı baskılar olduğu belirtilmektedir. Fiatlar bakımından durum yeteri kadar açık değildir. Gayrisafi millî gelire göre, fiatlar ortalama 1965 ile 1966 yılları arasında aşağı yukarı % 3.4 oranında yükselmiştir. 1964 ile 1965 arasındaki artış bundan az, % 2.7 idi. 1965 yılında normal üstü bir tarımsal üretim sağlandığı halde fiatlardaki yükseliş dikkati çekmiştir. 1967 yılının ilk aylarında durumun olduğu gibi devam ettiği görülmüştür. Mayıs ayında tespit edildiğine göre, bir yıl öncesi Mayıs ayına nazaran toptan eşya fiat endekslerinde % 5.4 oranında artış olmuştur. Bununla beraber rapor, durumu tehlikeli bulmamakta; tersine, toptan fiat endekslerinde nisbî bir istikrarın sağlanmış olduğuna değinerek bunu cesaret verici bir işaret olarak kabul etmektedir.

Fiatlardaki hareketler, bir dereceye kadar, ücretlerin yükselmesi yüzünden farklı olmuştur.

1966 yılında sigortalı işçilerin gündelik kazançları, 1964 yılına oranla % 18 artmıştır. Bundan dolayı fiat artışları daha çok kazançları sabit kalan veya azalan memur ve diğer dar gelirlilerle küçük esnafı sarsmaktadır. OCDE Raporunda kesin olarak belirtilmekten kaçınılmış olmasına rağmen iş ve çalışma alanındaki başarısız gelişme ile fiatların yükselmesi arasında doğmuş ekonomik ve sosyal dengesizliğin iç politikamızın başlıca çözüm bekleyen sorunları arasında olduğu ifade edilmek istenmiştir.

Raporun ödeme dengesine değinen bölümü realits açıdan incelenecek olursa karamsardır. Ekonomik faaliyetlerin hızla ve kuvvetle yayılması sonucunda ödeme dengesindeki bozukluk artmıştır. Vakıa 1966 yılı için planda öngörülen oranlarda önemli bir artış yoktur. Fakat memlekete gireceği tahmin edilen yabancı sermayeler, umulduğundan çok daha az gerçekleştiğinden altın ve döviz rezerveleri 1967 programını karşılamaya yetersizdir ve uygulamayı bir hayli kösteklenmesi mümkündür.

İthalât, bir yıl öncesine göre 1966 da hızla artmıştır. Bu artış, Birinci Beş Yıllık Planın uygulanmasından bu yana, geçmiş yıllara oranla çok daha fazla olmuş ve hattâ gayrisafi millî hasılanın artışını çok geniş ölçüde aşmıştır. Bununla beraber ithalât, yıllık programdaki oranı fazla taşmamıştır. Dikkate değer bir nokta da, artan ithalâtın yatırım malzemesi ve endüstiriyel üretim için ham madde dolayı-

siyle olmasıdır. Tersine, tüketim malları ithalâtında bir miktar azalma vardır. 1964'te ithalâtın % 13 ü, 1965'te % 11 ve 1966'da % 2 si tüketim mallarından ibarettir.

İhracatta 1966 da kaydedilen % 6 oranındaki artışın, tarımsal üretimdeki artıştaki payı önemli olmakla beraber, endüstriyel malın ihracattaki yeri de hızlı bir tempo ile çoğalmaktadır. 1966 da ihracatımızın % 16.5 ini bu mallar teşkil ediyor. Bununla beraber bir yıl önce bu oran % 22.3 olduğuna göre 1966'da nisbî bir gerileme olmuştur. Dış ticaret açığını kapayan faktörler arasında işçi dövizleri içinde bulunduğumuz yılda azalmayacağı, turizm gelirlerinin ve buna karşılık Türk turistlerin döviz harcamalarının bir miktar çoğalacağı umulmaktadır. Resmî döviz rezervlerinin 39 milyon dolar azaldığına da raporda işaret edilmekte ve ilgili ticarî ilişkilerde Türkiye aleyhine beliren gelişme bu azalışın başlıca nedeni olarak gösterilmektedir.

OCDE Raporuna göre, Türkiye planlamada başarılı sonuçlar almaktadır. 1967 yılı programında topyekûn bir denge kurulması başlıca hedef olmuştur. Bu yıl içindeki ödeme açıklarında kaydedilecek artış, memlekete girecek yabancı sermaye ile karşılanacaktır. Tabiî bu sermaye arasında para fonu ve diğer dış yardımlar da hesaba katılmıştır. Ödeme açığındaki artış, kuvvetli bir ihtimalle, ithalâtın ayarlanmasına yol açacaktır. İthalâtın 1966 ya oranla daha mutedil olması beklenebilir. Bu arada, ihracatta da 1966'ya göre bir yavaşlama olacağı hesaplanmaktadır. Bu yavaşlama yabancı ülkelerin, özellikle Almanya'nın taleplerindeki azalma ile paralel olacaktır.

Almanya'da halen çalışan ve ekonomik gerilemeye rağmen işlerinde kalacakları umulan Türk işçilerinin gönderecekleri dövizin artması muhtemeldir. Memlekete gireceği tahmin olunan net yabancı sermaye artışı, daha ziyade gerek plan ve gerekse yıllık program için alınabilecek dış yardımlardaki artışa bağlıdır. Ancak bu sayede yabancı sermayenin daha geniş çapta girmesi sağlanabilir. Bununla beraber Türkiye'de özel sektör alanında önemli miktarda ecnebi sermaye yatırımları olması umulmaktadır. Öte yandan dış borçların ve faizlerinin ödenmesindeki artışı da hesaba katmak gerekir. Eldeki bilgilere göre, normal olarak, resmî para değerinde bir değişiklik olmayacağı söylenebilir. Çünkü bir yandan Milletlerarası para fonu nezdinde durumda açık bir düzelme sağlanarak, altın ve döviz rezervlerinin azalması yüzünden doğan güçlükler bertaraf edilmesine, öte yandan da gerekli tedbirler alınmasına çalışılmaktadır.

Para değerini düşürmek, devalüasyona gitmek Türkiye ekonomisine yararlı bir ted-

Hükûmet Yerinde Yok

Aylar var ki, başta sayın Başbakan olmak üzere hemen hemen hiçbir Bakanı Ankara'da bulmak imkânı yok. Hepsi Yurt içinde ya da dışında seyahatteler, ve gittikleri yerde nutuklar çekerek özetlerini radyolarda ve gazetelerde yayınlanmasını sağlamakla meşguller.

Böyle göçebe hükûmet mi olur? diyenler çok. İşlerin hepsi Bakanların, Başbakanın elinde. Onlar olmayınca herşey zıngkadak duruyor. Bu yüzden vatandaşın, devletin çok zararlara uğradığını da kimse inkâr edemez.

Fakat bu büyük zararlara rağmen bu gezilerin bizce çok büyük iki faydası var: Birincisi, iki yılı bulan AP iktidarının artık ana dâvaları çözecek köklü reformlara hazırlandığına bir bir işaret bu geziler... Bütün Bakanlar dolaşıp memleketi, halkı ve meseleleri yerinde görüp kendilerini bu işe hazırlıyorlar. İkinci büyük fayda da Tarihimizin mirası olan Devlet - Millet ayrılığını ortadan kaldırmak ve devleti halka sevdirmek olsa gerek... Halk devleti sevmeli ve ona inanmalı ki, ilk anda kendi omuzlarına birtakım yükler binecek olan reformları desteklesin...

Eğer maksat bu ise, varsın birkaç ay Ankara'da bulunmasınlar, iş sahipleri sıkıntıya, zarara uğrasın; ziyanı yok...

Bekliyoruz. Maksadın bu olup olmadığını da yakında anlıyacağız.

bir olamaz. Ekonomiyi esenliğe ve kararlılığa kavuşturmak, devalüasyona sürükleyen sebepleri ortadan kaldırmakla mümkündür.

OCDE nin Raporu Milletlerarası Para Fonu'nun da görüşlerini bir ölçüde yansıttığı düşünülürse, dost bir memleketin ekonomik durumu hakkında ortalığı velveleye vermesi ve kötümserlik gösterilerinde bulunması beklenemezdi. Ancak övgü belirtileri gibi karşılanan cümleleri arasında dost ağzına yakışır tenkitler de vardır; ve memleketi idare edenler raporu bu açıdan incelerlerse içinde öğrenecekleri ve üzerinde uzun uzun düşünüp tedbirler arayacakları çok şeyler bulacaklardır.

Güven Partisi, AP nin Alternatifi Olabilecek midir ?..

GÜVEN PARTİSİNİN iktidarı fazla hırpalamayan, hattâ kalkınma hamleleri ve davranışları karşısında destekleyen tutumu, politika alanının bazı kesimlerinde ve bazı kişilerde bu partinin AP ile bir anlaşma ve muvazaa zemini içinde çalıştığı intibaını uyandırmıştır. Güven Genel Başkanı Profesör Turhan Feyzioğlu'nun, bir tesisin açılış töreni dolayısiyle Başbakana kutlama telgrafı çekmesi, buna örnek olarak gösterilmektedir. Muhalefette olan bir partinin «Doğruya doğru, eğriye eğri» sloganiyle olaylar karşısında tarafsız kalması yadırganmaktadır. Nitekim Cumhuriyet gazetesi baş yazarı sayın Nadir Nadi, bu tutumu bu sebeple yermiş ve Turan Feyzioğlu'nun Ahmed Emin Yalman'a benzeterek, böyle politika yapılamıyacağını söylemiştir.

Öte yandan yalnız Halk Partililerde değil, tarafsızlar arasında da Güven Partisinin eski Hürriyet Partisine benzediği ve tek başına seçimlerde başarı sağlayamıyacağını düşünerek, önümüzdeki seçimlerde de iktidarı elinde tutacağı anlaşılan AP nin kanadına sığınmak suretiyle varlığını korumak taktiğini güttüğü kanaati yerleşmektedir. Güven Partisi, politikasını iki seçim dönemi iktidarda kalarak yıpranacak olan AP nin yerine iktidara geçmek taktiği üzerine düzenlemiştir. AP karşısında bir alternatif olmak bu partinin temel hedefini teşkil etmektedir. Bu hedefe varmak için, kendisine de zararı dokunacak ve buna karşılık sol partilere yarayacak olan iktidara karşı mücadele yerine, onunla centilmen ilişkiler kurmak yolunu seçmiştir. Güven Partisi bu temel anlayış etrafında seviyeli bir muhalefet yapmaya çalışmaktadır.

Bu taktiğin uygunluğu inkâr edilemez. Önümüzdeki seçimlerde hemen iktidara geçme heveslisi olan G.P. değil, Ortanın Solu CHP, belki de sol TİP dir. Seçimlerde cephelerin ikiye ayrılması ve mücadelenin mutlak olarak partiler arası değil, bu iki cephe arasında akması beklenebilir. AP ve GP aynı yolda olduklarını programlarında kesinlikle açıklamışlardır. Eğer millet, AP nin yaptıklarından memnun kalmazsa, aynı yolda olan GP yi tercih ederek iktidara getirebilir. Bu iki özelci parti birbirini yıpratmadan ve yenerek meydanı sol partilere bırakmadan çalışmalıdırlar.

Bir muhalefet partisinin iktidara hücum etmeden ve hattâ onu birçok bakımlardan destekleyerek başarı kazanması mümkün değildir denebilir ve bu konuda örnekler verilbilir. Fakat aynı zamanda iktidara bütün güciyle çullanmış ve en iyi yaptıklarını bile kötüleyerek onu kamu oyunda yıpratmaya çalışmış muhalefet partileri arasında bu tutumiyle başarı kazanmış olanı da gösterilemez.

Hem iktidara hem de muhalefetteki partilere hücum akıllıca bir politika olamaz. Uzun vâdeli başarıya ümit bağlandığı takdirde GP nin bugün savaş yapacağı cephe AP den ziyade CHP olmalıdır. Çünkü CHP Ortanın Soluna geçerek, tuttuğu yoldan ayrılmış ve bu suretle AP karşısında bir alternatif olma durumundan uzaklaşmıştır. Halk, seçimlerde AP yerine CHP ni iktidara getirdiği takdirde, kurulmuş düzenin temelden sarsılacağını, birçok şeylerin değişeceğini bilmektedir. Demokrasinin yürümesi için partiler arasında iki tanesinin, iktidar nöbetini üzerine alabilecek büyükülkte olması lâzımdır. Her memleketteki denemeler göstermiştir ki, bir tek büyük parti ile birçok küçük partilerin bulunduğu yerlerde demokrasinin sadece oyunu yapılmakta ya da anarşiden kurtulunamamaktadır. Seçmen, iktidara ge-

tirdiği bir partiyi bir başkasiyle değiştirebilmelidir. Ancak bu değişimin olabilmesi için iki büyük partiden her ikisinin de aşağı yukarı aynı yolda olması gerekir. Yani alternatif teşkil eden parti iktidara gelince, kurulu düzen ve istikrar kökünden sarsılmamalı; iktidar değişikliği memlekette bir ihtilâl havası yaratmamalıdır. CHP bu bakımdan Ana muhalefet partisi olma durumunu, ihtilâlci yeni yöniyle yitirmiştir.

TÜRKİYE'DE, uzun süre, sol partilerin seçimle iktidara gelebilmesi ihtimali — ötedenberi savunduğumuz ideolojik görüş doğru ise — imkânsızdır. Şimdiye kadar sağa, sola her yöne kendisini açık tutan Halk Partisi, muhalefette bulunduğu süre uğradığı yenilgilerin nedenlerine yanlış teşhis koymuştur. Her seçimde biraz daha fazla oy kaybederek erimesi, Türk toplumunun tarihsel en köklü çelişmelerinden birinin temsilcisi olmasındandır. Henüz bizde modern kapitalist rejimlerin malı olan burjuva-proletarya çelişmesi politika mücadelelerinin temelini kuracak güçte ve nitelikte değildir. Biz Osmanlı devletinin karakteristiği olan devlet — halk ayrılığının doğurduğu büyük tezadın içinden yeni yeni kurtulmaya çalışıyoruz. 1946 lara kadar halkta devlete karşı olan düşmanlık, her düşmanlıktan fazla idi. Bu tarihlerden sonra çok partili rejime geçtiğimiz Halk Partisi — adına rağmen — devlet cephesini, DP ise halk cephesini temsil ettiler. Birincinin yirmi senelik demokratik dönemimizde yapılmış bütün seçimlerde durmadan yenilmesi, ikincisinin de AP de aynı cephe temsilcisi olduğu için bu kategori içine girerek, durmadan kazanması nedeni yalnız bundan ibarettir.

CHP bu gerçeği sezmemiş olduğundan, eğer Sola kayarsa başarı kazanacağı hayaline kapılmıştır. Bir hayale bağlnamak yerine bir gerçeği kavramak imkânı olsaydı, yani CHP devlet cephesini değil, adına yakışır şekilde halk cephesini tutsaydı, yenilgiden kurtulabilir ve AP den sonra iktidar nöbetini teslim alacak parti durumunu muhafaza edebilirdi.

Olan olmuştur. CHP den boşalan yer mutlaka bir başka parti tarafından doldurulmalıdır. Program ve siyasî felsefe bakımından GP, eski CHP nin devamı olarak ortaya atılmıştır. Bu bakımdan AP ile aralarında büyük fark yoktur. Bundan dolayı GP nin kendisini AP karşısınd bir alternatif olarak görmesi ve ona göre poltikasına yön vermesi — rejimin ve istikrarın devamını özleyenleri — ümitlendirmiş ve sevindirmiştir. Ancak bu partinin gerek teşkilât ve yönetim, gerekse ideolojik ve pratik ümdeler ve hazırlıklar bakımından bu yeri doldurup dolduramıyacağını zaman gösterecektir.

Devletten Kurtulmaya Çalışan Hükûmet

ADINA kısaca «Yetki Kanunu» denen 933 sayılı «Kalkınma Planının Uygulanması Esaslarına Dair Kanun», birçok bakımlardan tenkide uğradı. Bu kanunla alınan yetkilerin Anayasaya aykırı olduğu ileri sürüldü. Yeni kanunlar konarak alabileceği yetkileri mutlak olarak bu Kanunun h ü k ü m e t e verdiği itirazı yapıldı. Doğrusunu söylemek gerekirse Resmî Gazetenin II Ağustos günkü sayısında yayınlanan bu kanun için daha birçok şeyler söylemek mümkündür. Meselâ kanun tekniğine uymayan maddeleri çoktur. Gelir Vergisi Kanununu, İstimlâk Kanununu, Ecnebi Sermayeyi Teşvik Kanununu Bütçe Kanununu, Barem Kanununu, Artırma Eksiltme Kanununu, Orman Kanununu değiştiren hükümlerin hepsi bu Kanuna alınmıştır. Konan ölçüler arasında tamamen sübjektif, takdire dayanan ve istendiği gibi kullanılması mümkün olanlar vardır. Devletin ve kamu iktisadî teşebbüsleri sermayesiyle kurulacak şirketlere sermaye yardımı yapabilmek için bunlarda sermaye ve idare hâkimiyetinin mahdut özel kişilerde olmaması kaydı kimseyi bağlamayabilir. «Mahdut» ne demek? Üç kişi, otuz kişi mi? Sermayeye ne derece hâkimiyet? Kanuna göre dış memleketlerde iş tutacak Türk müteşebbislerine yardım yapılabilecektir. Bunun için kabul edilen ölçü «Dış memleketlerdeki aldıkları işlerin şümulü ve Yurda getirecekleri dövizin miktarı» dır. Böyle kaypak bir ölçünün kanunlarda yeri olmaması gerekir.

Hükümetin bu Kanunla aldığı yetki şa-

şılacak kadar geniştir: Gelir vergisindeki yatırım indirimleri % 80 e kadar çıkabilir; yatırım mallarından ve ham maddelerden gümrük vergisi ve resimleriyle ithalden alınan diğer vergi ve resimler af edilebilir; ya alınmışsa geri verdirilebilir. Sanayi bölgeleri ve turistik bölgeler için şartsız kayıtsız istimlâk hakkı kullanılabilecektir. Umumî Hıfzıssıhha Kanunu, iş kanunları, mahallî idareler kanunlariyle diğer kanunlarda her türlü yatırımlara ait ruhsat formaliteleri de değiştirilebilir. Daha birçok yetkiler arasında özel kişilere, ihracatçılar dahil, istenirse herkese devletçe para yardımı yapılabilecektir.

Bizce bu Kanunun Anayasaya ve kanun yapma tekniğine aykırılığı iddiaları, şekil bakımından ne kadar haklı ise, böyle bir kanun çıkarılmasını zorlayan zaruretler düşünülürse o kadar haksızdır.

Bu Kanun yürürlükteki mevzuatlar ne hızlı yatırım yapmak, ne kalkınmaya girişmek ve ne de devlet idare etmek imkânı bulunmadığı gerçeğinin bir delili ve devletin bu tutucu kıskacından hükümetin kurtulma çabasının ifadesidir. Alınan yetkilerin hepsi Bakanlar Kurulu kararnamesiyle kullanılabilecektir. Eğer bu işler normal parlamento çalışmalariyle sonuçlanma yoluna gidilseydi ve plarlamento geceli gündüzlü başka hiç bir işe bakmadan bunlarla uğraşsaydı, yetiştiremezdi. Aynı düşünce ile Bakanlar Kurulunun geceli gündüzlü başka hiç bir işle uğraşmadan yalnız bu kararnameler için toplanmış farz etsek, yine başa çıkılması mümkün olamayacağı söylenebilir. Sözü edilen Kanundan Bakanlar Kurulunun kararnamelerden önce Yüksek Planlama Kurulunun mütalâasını alacağı hükmü bulunnduğuna göre, bütün bu işler bu Kuruldan geçecektir. Oysa ki Yüksek Planlama Kurulu, bünyesi ve teşkilâtiyle yüklendiği başkaca vazifeleri bakımından, bu yeni görevi yapacak güçte ve ehliyette değildir.

Fakat bütün bunlara rağmen, kalkınma planlarını gereği gibi ve vaktinde uygulamak yolunda olan hükümetin bir kanunla bu yetkileri alması yerindedir ve lâzımdır. DP hükümetlerinin yaptığı gibi — kanunî yetkileri olmadan — kalkınma hamlelerini sağlamak için kanun dışı tasarruflarda bulunmak yerine, AP hükümetinin böyle bir kanun çıkarması isabetli olmuştur. Bu suretle bütün mevzuatı, usulleri ve geleneğiyle icrayı kıskıvrak bağlamış olan bugünkü devletin baskısından hükümet kurtulmaya çalışmıştır.

Ancak bu baskının altında olan yalnız hükümet midir? Ya da yalnız kalkınma planlarını uygulama bakımından mı baskı vardır? Bütün vatandaşlar, bütün iş âlemi ve kalkınma dışında bütün kamu hizmetleri aynı cendere içinde bunalmakta, ve bocalamaktadır. Değiştirilmesi gereken bu devletin kendisidir. Eğer Yetki Kanunu, bu devletin değiştirilmesi için geçecek uzun zamanı beklemeden şimdilik, yenisi yapılacak köprünün yerine geçiş sağlayan, muvakkat köprü fonksiyonu olursa sözümüz yoktur. Fakat hemen elimizdeki köhne, ilkel devleti kökünden değiştirme çalışmalarına başlamak lâzımdır. Yoksa «Hükümetin işi görüldü» deyip rahatlığa kavuşulduğu için devletçilik reformu ele alınmayacak ve geri bırakılacaksa Yetki Kanunu, hayatî önemde muhtaç olduğumuz bir inkılâbın önüne çıkarılmış bir mania olmaktan öteye geçemez ve memlekete zararlı olur.

Kamu Kurum ve İşletmelerinde Grev

SOSYAL Sigortalar Kurumunda çalışan memurlar (içlerinde avukatlar da var) işçi statüsüne girdikleri için iş anlaşmazlığı çıkararak greve gitmişlerdir.

Aylarca süren bu grev yüzünden Kurum işleri geniş ölçüde durmuş; milyonlarca zarara, uğranmış; işçi de hayli sıkıntı çekmiştir.

Üzerinde durulması gereken nokta, çıkan anlaşmazlığın ne olduğu ve kimin haklı kimin haksız durumda bulunduğu değildir. Kurumda işvereni temsil eden Umum Müdürlükle Yönetim Kurulu ve diğer karar ve imza sahibi yüksek personelin yetkileri içine giremiyecek derecede aşırı isteklerle yapıldığı iddia edilen bu grev; bir yandan sendika kurmak ve toplu sözleşme yapmak haklarının iyi anlaşılmadığını ve kullanılmadığını gösteren, öbür yandan da personelini topluca greve zorlayacak duruma sokmuş bir kurumun başında olanların ehliyetsizliklerini ve basiretsizliklerini ortaya

koyan bir olay olarak dikkatle izlenmeye değer.

Kamu kurum ve idarelerinde çalışan memurlar da işçiler gibi sendika kurup grev yapabilirler mi ve yapmalı mıdırlar? Yapabilirler ve yapmalı iseler bu kurum ve idarelerin kanunlarla sınırlanmış ve belirtilmiş yetkilerini aşacak istekler ileri sürülebilir mi?

Sosyal Sigortalar Kurumu olayında, Kurumda işveren yerindeki umum müdürlük ve Yönetim kurulunun grevcilerin isteklerini yerine getirme yetkileri olmadığı iddia edilmektedir. Onlar istekleri kabul ettikleri takdirde, yetkilerini aşmış ve sorumlu duruma düşmüş olacaklardır. Eğer bu böyle ise içinden çıkılamıyacak karışık bir durum ortadadır ve grevin eninde sonunda memurlar aleyhine sonuç vermesi tabiidir. Fakat durum böyle olmasa da istekleri ve ileride yapılacak daha aşırı istekleri kabul etme yetkisine Kurum Genel Müdürlüğü ve Yönetim kurulu sahip olsaydı ve öbür taraftan memurlar da sendikalarından ve diğer yerlerden görecekleri yardımlarla uzun süre grevde direnme imkânını bulsalardı, bu anlaşmazlık nasıl sonuçlanacaktı?

YÜRÜRLÜKTEKİ Toplu Sözleşme - Grev ve Lokavt Kanununa göre, direnme karşısında işverenin son ve tek hakkı Lokavt yapmak, yani işini bırakmaktır. Kamu hizmetleri gören işletme ve kurumlarda, bu hakkı kullanmalarına imkân olmadığına göre, anlaşmazlıkların özel bir usule bağlanması gerekirdi. Kamu kurum ve idarelerinde genel hükümler altında grev yapabilme yolu açık oldukça, bugün olduğundan çok yarın, içinden çıkılamıyacak tehlikeli durumlara katlanmaya hazırlanmalıyız.

En fazla işçi kullanan kamu kurumları içinde Ereğli - Zonguldak Kömür İşletmesi başta gelir. İşçi adedi 30 binin üstündedir ve bunların hepsi dar bir bölgede toplanmış durumdadır.

Kömür işçileri bundan 20 - 25 sene evvele kadar yürekler acısı bir durumda idiler ve insanlık dışı muamele görürlerdi. Jandarma dipçiğiyle zorla çalıştırılırdı. Kömür ocaklarının karanlık dehlizlerinde, çökmeden ve grizodan kurtulabilmişse, kuru ekmek ve soğanla geçinerek haftalarca güneş yüzü görmeden zavallı işçilerimiz

Gecekondular

Telâş içindeyiz: Türkiye'de büyük şehirler gecekonduların istilâsına uğruyor, diye... Ankara nüfusunun % 60'ı, İstanbuldakilerin % 40'ı gecekondularda oturuyormuş.

Neden bu telâş?...

Türkiye Ankara'sı, İstanbul'u ve bütün şehir ve kasabalariyle gecekondulardan ibaretti. Ankara'da, İstanbul'da nüfusun yüzde 80, 90'ı kasaba ve köylerde ise yüzde doksan dokuzu şimdi adına gecekondu dediğimiz yerlerde otururlardı. Bugün bu nispet Ankara'da yüzde 60'a, İstanbul'da yüzde 40'a düşmüşse sevinelim...

Ancak vazifemiz, bu nispeti daha da düşürmek; yüzde yüz gecekondularda oturan köylümüzün, yüzde ellisi gecekondularda yaşayan şehrimizin yüzde yüzünü ileri memleketler halkı gibi insanca evlerde, apartmanlarda oturtmak olmalıdır.

yaşarlar ve bir iskelet halinde köylerine dönerek ancak haftalarca dinlendikten sonra kendilerine gelebilirlerdi.

Bugün aynı işçilerimiz, bu memleketin ortalama yaşama şartlarının ve ortalama millî refahın çok üstünde çalışma ve yaşama imkânını bulmuşlardır. Aldıkları ücret dolgundur ve hayatları garanti altına girmiştir. Buna rağmen Havzada daha fazlasını almak için grev yapabilir ve işveren, karşılığında lokavt yapamıyacağı için, yürürlükteki kanuna göre işçi, istediklerini elde edebilir.

Bizde sendikalar ve sendikacılık bu halde olduğu süre en aşırı isteklerin, özellikle kamu kurum ve işletmelerine önünde sonunda kabul ettirilmesini normal karşılamak gerekir. Özel işletmeler, personel ve işçilerini greve zorlayıcı davranışlarda bulunmaktan çekinme ve istekleri karşılama yollarını daha iyi bilirler, bulurlar ve uygularlar. Fakat kamu kurumları bu imkân-

dan yoksundurlar; ve doğrusunu söylemek gerekirse, bu işlere de akıl erdiremezler. Deniz işlerinde sendikaların resmî sektörde elde ettikleri şaşılacak derecede büyük haklara rağmen, özel sektörde personelin sendikalara girmemiş ve normal sınırlar içinde hak kazanmış olduğu bir örnek olarak gösterilebilir. Bugün İstanbul limanında çalışan işçiler içinde günde 600 lira iş ücreti alanlara raslamak mümkündür. Bir gemi ikinci kaptanının bir ay süren seferde 5-6 bin lira prim alması da, yapılan toplu sözleşmesine göre, hakkıdır. İşçi hakkından yararlanamayan ve memur statüsüne giren birinci kaptan ise 1000-1200 lira arasında aylığiyle yetinmeye mecburdur. Limanda bir saatlik iş gören, hattâ bir sandık mala el süren işçi tam yevmiye alır. Eğer işletme o işçiyi aynı gün başka bir işte kullanacak olursa ayrıca yevmiye öder.

Bu örnekler işçi sendikalarının grev tehdidi ve siyasî baskılar altında kamu işletmelerine ne gibi aşırı haklar kabul ettirebileceklerine dair bir fikir vermeye yeter. Bu işletmeleri idare ederek işveren mevkiinde bulunanların sendika isteklerine karşı durmaları hemen hemen imkânsız gibidir, ya da direnmeleri sonunda kendilerine zarar verdiği çeşitli denemelerle sabit olmuştur.

Genel olarak sendikacılığın bizde, hattâ işçi haklarını koruma bakımından da, zararlı bazı gelişmeler göstermesi karşısında, bugünü ve yarını kapsayan ve memleketin ekonomik ve sosyal hayatını tehdit eden tehlikeleri önleyici köklü bir takım tedbirler alınması ve toplu sözleşme - grev hakkının kötüye kullanılmanın önlenmesi zamanı geldiğine şüphe yoktur. Memleket ve işçi menfaatlerini birarada telif etme çabası içinde millî sendikacılığımızda toplayıcı ve düzenleyici rol oynayan Türk - İş'e bu konuda büyük hizmetler ve vazifeler düşmektedir. Ancak onu da bu vazifeleri yapacak güce sahip kılmak gerekir.

Dâvayı böyle temelden ele almakla beraber, şimdiden kamu kurum ve işletmelerinde greve gitmeden personel ve işçinin haklı isteklerini inceleyip karar verecek yetkili bir organın meydana getirilmesi ve anlaşmazlıkların orada çözüm yoluna bağlanması, sağlanmalıdır.

Başarılı Bir Seminer : "Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Türkiye"

İKTİSADÎ Kalkınma Tesisi tarafından İstanbul Hilton Oteli'nde 14-21 Eylül tarihleri arasında «Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Türkiye» konusu üzerinde düzenlenen seminer başarılı olmuştur. Türkiye'nin sanayi ve ticaret sahalarında gelişmesini hızlandırmaya hizmet etmek maksadiyle kurulmuş olan bu Tesis, Ortak Pazar, planlama ve ticareti geliştirme konularında araştırma ve incelemeler yaparak, l ü z u m l u bilgileri ilgililere duyurmaktadır. İstanbul Ticaret ve Sanayi Odaları tarafından 26 Kasım 965'te kurulan Tesis, 20 Temmuz 1966 tarihinde çalışmalarına başlamıştır. Birinci faaliyet yılı sonunda Tesise katılan teşekküller 17 yi bulmuştur.

Özel sektörün bu dinamik ve çok yararlı çalışmalarda bulunan kuruluşunun düzenlediği son seminer 14 Eylül Perşembe günü saat 10.30 da büyük iş adamımız sayın Vehbi Koç tarafından açılmıştır. Vehbi Koç yaptığı açış konuşmasında, 12 Eylül 1963'te imza edilen ve 1 Aralık 1964'te yürürlüğe giren Ankara anlaşması ile Türkiye'nin Ortak Pazara girdiğini, ilk beş senelik hazırlık devresinin üç senesi geçip önümüzde iki sene kaldığını, bundan dolayı hızla bu Ortaklığa girebilecek duruma gelmeye mecbur bulunduğumuzu belirtmiş ve İktisadî Kalkınma Tesisinin böyle bir seminer tertibinden dolayı tebrik etmiştir. Bundan sonra Tesis İdare Heyeti Başkanı Behçet Osmanağaoğlu Türkiye'nin O. Pazara katılması Atatürk tarafından Batılılaşma hedefinde çizilmiş yolun tabiî bir sonucu olduğunu söylemiş ve başarı için pek çok çalışmaya, çetin yolları aşmaya, ilim ve tekniğin ışığı altında çalışmaya mecbur olduğumuzu belirtmiştir.

İlk açış günü Ortaklık Parlamento komisyonu iki eş Başkanı bay M. Moreau de Melen ve doktor Fethi Tevetoğlu da birer konuşma yapmışlardır. Bay Melen, Ortak Pazarın başlıca hedefini anlatmış ve Ortaklığa katılan memleketler arasında gümrük duvarlarının tamamen kaldırılması, başka memleketlerden gelecek mallara müşterek

bir gümrük tarifesi uygulanması ve pazarların birbirine açılması sayesinde büyük faydalar sağlanacağına dair tatbikata değinerek örnekler vermiştir. Ekonomisi ileri memleketlerin yanı sıra Türkiye gibi ekonomisi zayıf ortakların da, geniş ölçüde faydalanabilmesi için, hazırlanmış ve bünyelerini bu ortaklığa uydurmuş olmaları şarttır. Bay Melen, Türkiye'nin bu gücü göstereceğine inanmaktadır.

Senatör Doktor Fethi Tevetoğlu'nun İzmir'de 8—12 Eylül tarihleri arasında toplanan Ortak Pazar Parlamento komisyonunun çalışmaları hakkında bilgi veren konuşmasından sonra İstanbul Milletvekili Prof. Aydın Yalçın, hazırlık dönemindeki çalışmaların yetersizliğine değinmiş ve diğer ortaklarla bizim ekonomimizi kıyaslayarak bizde henüz tarım birinci istihsal sektörü olduğu, sermaye piyasasının teşekkül etmemiş bulunduğu ve dış ticaretin sıkı bir devlet kontrolu altında bulunmaktan kurtulmadığı gözönüne alınarak, gümrük indirimlerine geçmeden önce mutlaka dış ticarette daha liberal bir rejime geçmenin şart olduğunu belirtmiştir.

Programda olmadığı halde, yapılan dâvet üzerine, Planlama Müsteşarı sayın Turgut Özal da açış günü bir konuşma yaparak, plan çalışmaları ve sonuçları hakkında özet halinde bilgi vermiştir. İlk Beş senelik planda öngörülen % 7 kalkınma hızı realitede % 6.7 olarak gerçekleşmiştir. Kalkınma hızı mahsulün iyi veya fena olmasına göre değişmektedir. Mahsul fena olan 1965'te bu hız % 4.6 iken, fevkalâde olduğu 1966'da % 9.8 i bulmuştur. İkinci Beş Yıllık Plan hedeflerinden birinin ekonomimizi tarıma bağlı kalmaktan kurtarmak olduğunu söyleyen Planlama Müsteşarı, 1967'de ziraî gelişme sıfır olarak kabul edildiği takdirde kalkınma hızının % 6.2 olacağını ve İkinci Beş Yıllık Plan döneminde ihracatın 750 milyon dolar seviyesine çıkacağının ümit edildiğini söylemiştir.

21 Eylül gününe kadar devam eden seminerde şu konuşmaların tebliğleri dinlenmiş ve tartışılmıştır:

Prof. Dr. Feridun Ergin: *AET nin doğuşu ve gelişmesi*, Ziya Müezzinoğlu: *(AET* Türkiye daimî delegesi), *AET ve Türkiye ilişkileri*, M. Herbat (AET dış münasebetler Genel Md) : *AET'nin dış münasebetleri*,

Zenginlerin Günahı

ZENGİN - fkair düşmanlığı yaratarak ve bunu körükleyerek korkunç ideallerini gerçekleştirmeye çalışanlara neye kızalım? Onların yaptığı zehir saçan propagandalarından çok daha etkilisini bizim bazı zengimlerimiz yapıyor.

Türk halkı zengine hiç bir zaman düşman olmamıştır. Onların çalıştıklarını, fakir fukaraya iş bulduklarını, onları koruduklarını gördüğü ve bildiği süre zenginlerin daima yanında ve arkasında gitmiştir. Ama, fakirlerin ve hayat sıkıntısı çekenlerin büyük çoğunluğu teşkil ettiği bu memleketin sanki dışında ve bambaşka âlemdiymiş, zenginin lüks ve sefahet içinde yaşadığını gördükçe ona düşman olmaktan da geri kalmamıştır.

«Para benim değil mi? İstediğim gibi harcarım, bana kimse karışamaz» denebildiği devir çoktan geçti. Hele Türkiye'de... Türkiye'de eskiden de bunu diyenler ve yapanlar yaşıyamazdı. Anadolu'da altın babalarının yamalı papuç, yırtık elbise kiymeleri, sofralarını halka açık tutmaları elbet sebepsiz değildi. Şimdi bunu kimseden isteyemeyiz ve halk ta hoş görmez. Zengin, halkın gözüne batmadan insan gibi yaşamasını, fakire el uzatmasını bilen, işçisi ve rençberi kuru ekmek peşindeyken eş dostlarıan yüz binlik ziyafetler vermeyen, şımarık çocuklarının altına yarış otomobilleri ve denizde yüzenlere ölüm saçan 50 millik motorlar çekmeyen adam olduğu süre, bu memlekette komünizm âfetinden hiç kimse korkmamalı, endişeye düşmemelidir.

Bir kısım zenginlerimize sesleniyoruz:

Büyük günah işliyorsunuz, Kendinize, çoluk çocuğunuza, şu mübarek memlekete, şu fakir fukaraya acıyınız. Sizler bu halde devam ederseniz birgün başınıza, başımıza dünyanın belâsı gelebilir; bunda hiç kimsenin şüphesi olmasın!...

Mahmut Seyda (Odalar Birliği Müşaviri) : *AET karşısında Türk dış ticaret rejimi*, George Renti (AET tarım uzmanı) : *AET nin tarım politikası*, Fahri Tanman (Ziraat Odaları Birliği Başkanı) : *Türk tarımının ve tarım politikasının ana hatları;* Özer Çınar (Ticaret Bakanlığı dış ticaret başkan yardımcısı) :

AET tarım politikası karşısında Türk tarım problemleri, Jean Goldens (AET işgücü uzmanı) : *AET de el emeğinin serbest dolaşımı*, Doç Nusret Ekin: *AET karşısında Türkiye'nin işgücü sorunları*, Prof. H. Cillov: *AET karşısında Türk sanayii*, M. TEICHERT (Avrupa Yatırım Bankası uzmanı) : *Avrupa Yatırım Banaksı faaliyetleri*, Dr. İbrahim Öngüt (Sınayi Kalkınma Bankası Uzmanı) : *İktisadi İntegrasiyon ve AET yönünde Türk sanayi politikası*, Prof. H. Nadaroğlu: *AET de vergi harmonizasyonu* ve Türk vergi sistemi.

Seminer 21 Eylül Perşembe günü öğleden sonra Prof. Osman Okyar'ın seminerin özetini veren konuşmasiyle son bulmuştur.

İktisadî Kalkınma Tesisini, en hayatî bir konu üzerinde böyle mükemmel hazırlanmış ve yöneltilmiş bir seminer düzenlemiş olmasından dolayı tebrik eder; ve seminerin gerek resmî ve gerek özel sektöre ışık getirmiş olmasını dileriz.

Gelecek sayımızda, Seminerde ileri sürülen fikirler ve Ortak Pazar konusu üzerinde yazı kurulumuzun fikirlerini, «Açık Oturum» sütununda belirteceğiz.

Türkiye Öğretmenler Sendikası Bir Siyasî Parti Değildir

TÜRKİYE Öğretmen Sendikası (TÖS), sol akımlı tanınan öğretmen ve yazar Fakir Baykurt'un Genel Başkanlığa seçilmesinden sonra, solcu bir parti gibi çalışmaya başlaması, bazı endişelere yol açmıştır. Bu konuda Prof. Dr. Celâl Ertuğ imzasiyle «SON HAVADİS» te çıkan bir yazıda şöyle denmektedir :

«Geçenlerde Türkiye Öğretmenler Sendikası kongresi oldu. Yeni seçilen Yönetim Kurulu bir «bildiri» yayınladı. Sendika yürütücülerine direktifler verdi.

«Bu bildiride şu amaç temel felsefedir: «TÖS emperyalizme karşı savaşta öncülük edecek»tir. Teşkilâta verilen direktiflerden bazıları da şöyledir:

- TÖS madenlerin ve petrollerin millîleştirilmesi konusunda ve Türk servetinin dışarı kaçırılmasını önleme hususunda öncülük edecektir.
- Sendika Türkiye'nin sorunlarının çözümü için çaba gösterecektir.
- Sendika Türk toplumunun baş meselesi olan emperyalizmle mücadelede öncülük edecektir.

«Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) bir meslek teşekkülüdür. Yani öğretmenlerin meslekî, sosyal sorunları ile uğraşması gereken politika dışı bir kuruluştur. Oysa bildiri, yürütücülere verilen direktifler sadece siyasî doktrin anlamı taşımaktadır. Meslek dayanışması, öğretmen problemleri, öğretim metodları, eğitim sistemi üzerinde herhangi bir fikir açıklaması bahis konusu değildir. Bu tutumu ile TÖS bir siyasî PARTİ gibi ortaya çıkmakta, Türkiye İşçi Partisinin fikirlerini paylaştığını ilân etmektedir.

«Ben uzun yıllar eğitimde görev almış bir vatandaş olarak bu meslek teşekkülünü çok yadırgadım, kınadım. Böyle iş olmaz. Bir sendika hele Öğretmenler Sendikası «Sendika» adı altında politika yapamaz, yapmamalıdır.

«Politika yapmak, parti kurmak Anayasamızın teminatı altındadır.

Kanunlarımızın yasaklamadığı sınırlar içinde herkes politika ile uğraşabilir, bunun için hiç bir engel yoktur.

«Sendikacılık; demokratik düzenin temel müesseselerinden biridir. Sendikacılığı politikaya âlet etmek bu yararlı gücü dejenere eder, çökertir. Öğretmen arkadaşlarıma rica ediyorum, bu çeşit davranışlara sapan yöneticileri sustursunlar, susmazlarsa başlarından atsınlar.

«Türkiye Öğretmenler Sendikası bu beyanları ile bir çeşit (doktrin) savunması yaptığını açıklıyor. Bu doktriner çabayı göstermek bir inanç meselesidir, ancak sendika çatısı altında bu yapılmamalıdır.»

Demokrasimiz Tehlikede mi?

Yazan : Ahmet Hamdi BAŞAR

TÜRKİYE'DE kurulmuş ve 1961 Anayasasiyle yeniden teminata kavuşmuş olan demokratik rejim, arızasız ve kesintisiz devam edebilir mi? Yoksa her zaman yıkılma ve diktaya doğru yönelme tehlikesi içinde midir?

Birçok aydın vatandaşın kafasını burgulayan bu sorunun, bilimsel açıdan ele alınarak doyurucu şekilde henüz cevaplandırılmadığını saniyoruz. 1961 Anayasasını hazırlayan ilim adamlarımızdan Prof. H.V. Velidedeoğlu'ya göre, eğer Anayasa tam uygulanır ve ona milletçe ve iktidarca bağlanılmış olursak, demokratik rejim için hiç bir tehlike söz konusu edilemez. Demokrasiden diktatörlüğe geçisin başlıca yolu olan çoğunluk istibdadı — iktidar partisinin parlamentodaki çoğunluğuna dayanarak diktaya koyulması — Anayasamızla kesin olarak önlenmiştir. **«Çok yetkili kalemlerin — Kubalı, Savcı, Saçlıoğlu — vukufla belirtmiş oldukları gibi bugünkü Türkiye'de parlamento artık hâkimi mutlak değildir; kanunla bağlı bir Anayasa organıdır. Memleketi hâlâ 1924 Anayasasına göre idare ettiklerini sanan efendiler, kafalarını bir an önce Anayasamıza uydurmalıdırlar.»** Parlamento tasarruflarının Anayasa Mahkemesince ve hükümet tasarruflarının da Danıştayca kaldırılabilmesi, demokrasimizin yaşayabilmesi için en büyük teminattır. Bu suretle parlamento kayıtsız şartsız hâkimiyeti ve yetkinin kötüye kullanılması önlenmektedir. Bu şartlar altında artık demokratik rejimin yaşayıp yaşayamaması Türk halkının ve iktidardakilerin tutumuna bağlı kalmıştır. (1)

(1) Demokrasinin ve diktanın temelleri.
Cumhuriyet gazetesi 25 Ağustos 1967.

Sayın Velidedeoğlu ve aynı görüşte olduklarını yazısında da belirttiği diğer hukukçu ve Anayasacı profesörlerimiz, Türkiye'de Anayasanın metin ve ruhuna tam bağlanılarak uygulanması sayesinde demokratik rejimin arızasız ve sarsıntısız yaşayabileceği inancındadırlar. Bu bakımdan uygulamada kendilerince gördükleri aksaklıklar karşısında telâşa düşmekte, ve sözünü ettiğimiz yazıda da yayıldığı gibi, «efendileri» yani iktidardakileri sert dille uyarmaya çalışmaktadırlar. Türkiye'nin 1924 Anayasasına — yani kayıtsız şartsız Meclis hâkimiyetine — göre idare edilmediğinin anlaşılması ve kafaların 1961 Anayasasına uydurulması lâzımdır.

Fakat biz Türk aydınlarının kafasını burgulayan soruya sayın profesörlerimiz tarafından verilen bu klâsik cevabı yetersiz ve olumsuz bulmaktayız. Toplumlar, konan hukuk kurallarına göre tarihsel yönünü çizmez; yani toplumları hukuk yaratmaz. Aksine hukuk, yönelmesi mukadder yolda sarsıntısız ilerlemeyi sağlayan, toplumun yarattığı bir müessesedir. Profesörlerimiz, sosyal bilimlerin kesinlikle ortaya koydukları bu kanunu göz önüne almadan, hattâ inkâr ederek, Anayasa hazırladılar. Yaşanmış ve ihtilâlle son bulmuş bir iktidar döneminde, Anayasadan ayrılarak bir takım tasarruflara girişilmiş olduğunu gördüler; ve bir daha bunların olmamasını sağlayıcı kanunî hükümleri bir araya getirerek bir Anayasa projesi hazırladılar. Anayasanın hazırlanmasını yalnız hukuk proefsörlerine bırakmakla ve hemen ihtilâlin yapıldığı gün bu işe girişmekle zaten Millî Birlik Komitesi de böyle bir şey istediğini belirtmişti.

Bir kere meseleye böyle elkonunca, bundan ötesinde olan bitenlerin önemi

yoktur. Çalışmalar, Anayasa projesinin Kurucu Mecliste yeniden incelenmesi, kabul edilen hedefte teminatların perçinlenmesi ve yolun güven altına alınması içindi. Referandumun ise bilimsel açıdan hiç bir değer taşımadığı şüphesizdir. Referandum, meselâ halkın seçtiği «Parlamentonun üstünde memurlardan kurulu bir mahkemenin bulunmasını istiyor musunuz?» sorusuna cevap için yapılsaydı,demokrasiye içten susamış Türk halkının büyük çoğunluğunun «Hayır» cevabını vereceğine hiç şüphe yoktu. Referandum, en aydın insanlardan yüzde doksan beşinin, aradan altı yıl geçmesine rağmen, hâlâ ne olduğunu doğru dürüst bilmediği, okuyup bilenlerin de içinden çıkamadığı koskoca bir kanun için yapılmıştı. Demek oluyor ki asıl iş, hukuk profesörlerimizde ve sonra kimlerden kurulduğu bilinen Kurucu Meclste... Parlamentoyu, hükümeti birçok kayıtlar altına alan ve elini kolunu bağlayan hukuk kuralları koymakla diktaya gitmeyi önlemek ve böylelikle demokrasinin korunacağına inanmak saf gönüllülüğünü, haydi şu ve bu düşüncelerle o zaman için mazur görelim, ihtilâlin heyecanı içinde başka bir şey yapılamazdı densin, ama a r t ı k fırtına geçti; hava sakinleşti; hattâ eski havaya dönüş özlemleri canlandı; şimdi profesörlerimizn hâlâ tuttukları yanlış yolda direnmelerine, öğütler vermelerine, tehditler savurmalarına, hürriyet kahramanı rolünü takınmalarına ne diyelim?

AÇIK konuşmanın zamanı gelmiş, hattâ geçmek üzeredir: Bugün değilse yarın Türkiye, tuttuğu demokratik yolda bir tehlike geçirmeye mahkûmdur; ve bu Anayasanın bir takım hükümlerinin tarihsel gidişine ve bünyemize uygun olmamasından doğmaktadır. Türk toplumu her gün daha fazlalaşan bir hızla Anayasa buhranına doğru gitmektedir.

Cumhuriyet gazetesindeki seri yazılarından söz ettiğimiz sayın pfofesör Velidedeoğlu, her memlekette demokrasinin ayrı kalıpları olduğunu söyler: İngiltere'de parlamento hâkimiyeti var; İsviçre'de yok; Amerika Başkanlık sistemiyle her ikisinin ortasında; Fransa'daki İngiltere'ye benziyor ama, uygulanmamış, şimdi güdümlü demokrasi var. Sonra Batı'da demokrasilerin yaşayamadığı dönemler ve memleketler olmuş, bunların da toplumun haline ve bünyesine ait sebepleri var diyor. Bütün bunları bilen bir ilim adamının Türkiye için seçilen şeklin Türk toplum hali ve bünyesiyle olan uygunluğunu ispat etmesi gerekmez mi? Hayır, öyle yapılmıyor. İlle de Anayasa ile tâyin edilen şekle toplum uyacaktır; başka yol olamaz; sapanların başı ezilmelidir fetvası veriliyor. Sayın Velidedeoğlu, kendi üzerine alınmasın ve gücenmesin: Kitapta ne yazmışsa hayatı ona uydurmaya zorlayan softalarla o zaman arasında ne fark kalır ki?...

DEMEOKRASİLERİN gelişmiş seyirleri incelenirse, ilk önce ferdî hürriyet rejiminin kurulup işleyebilmiş olan yerlerde siyasî demokrasinin doğduğu; sonraları hürriyetlerin yarattığı tezatlar ve buhranlar dolayısiyle sosyal demokrasiye doğru gidildiği görülür. Ferdî hürriyet rejiminin henüz kurulamadığı ve her şeyin devletten beklendiği geri memleketlerde ise, ileri memleketlerin demokrasi yüzünden kalkındıkları ve refaha kavuştukları inanciyle taklit edilen siyasî demokrasi, büyük buhranlar ve anarşi doğurmuş; bunun üzerine bazılarında yine bir taklit yapılarak sosyal demokrasiye geçiş denemeleri yapılmış, ve bunun da ayrı cinsten ve yepyeni buhranlara kaynak olduğu görülmüştür. Türkiye her iki demokrasinin — kendi bünyesine ve şartlarına uygunluk yollarını ve çarelerini araştırmadığı için — kurbanı olmuş ve olmaya mahkûm bulunmuş bir memlekettir. Şimdiye kadar mal seçer gibi rejim ve kanun seçip ithal etmekten başka bir şey düşünmedik; ve halis Türk malı fikri yaratıp hayatımıza hâkim kılamadık. Bundan dolayı kaderimizi ellerinde tutan aydınlarımızda korkunç bir fikir ve inanç buhranı var. Körü körüne Avrupa'ya (kimi kapitalistine, kimi sosyalistine, kimi de faşistine) hayrandır. Ya da bu milletten hayır gelmez diye karanlıklar içinde bunalmış kalmıştır. Çoğu belirtileri her zaman ve her vesileyle gözüken doğmatizm hastasıdır; hattâ doğmatizmi şiddetle reddettikleri halde:

«— Demokrasinin bize göre bir şek-

li olmalıdır» deyip düşündüğünüz şekli açıklamaya kalkmayınız. Bütün kulakların size karşı kapandığını, söylediklerinizin dinlenmediği halde bütün ağızların açıldığını görürsünüz:

«— Bu söylediğiniz şekil, nerede, hangi memlekette tatbik edilmektedir?»

Nafile boş bulunup ta izah etmeğe kalkmayın. Hem dinlemezler ve hem de sizi susturmak için cevapları hazırdır:

«— Neden iki Meclis? Neden bu kadar çok milletvekili ve senatör? İki Meclis olacaksa seçmenleri, seçim şekilleri ve fonksiyonları büsbütün başka olmalı. Mütehassıslardan kurulursa Senato ilk Meclis olmalı; bunun seçimine ancak mahdud bir seçmen kütlesi katılabilmeli, kanunlar önce burada hazırlanarak Millet Meclisine sunulmalı. Bu ikinci Meclis hazırlanan kanunlara ya Evet demeli, ya Hayır demeli» dediniz mi, hemen:

«— Ne münasebet? Milletin hakkı kısılamaz; böyle demokrasi olmaz cevabını alırsınız. Bize özgü demokratik şekil, fikir adamlarının çalışmalarına, uzun araştırmalar yapılmasına, hepsinden önce Türk toplum bünyesinin, tarihî gelişmesinin, sosyal dokunun, bugünkü durumiyle yarınki alacağı şeklin bilinmesine ihtiyaç gösterir. Bugün bir reaksiyon Anayasası içinde hazır aldığımız elbiseye zorla girmeye çalışmamız beyhudedir. Elbise bir kere vücudümüze uygun olmalı ve sonra da bünyemiz değiştikçe değiştirilebilmelidir. Anayasamızda bu iki vasfın hiç biri yoktur. Parlamentoyu ve icrayı birçok kayıtlarla, teferruat hükümleriyle sımsıkı bağlamıştır. Toplum üzerinde yapılan her baskının bir reaksiyon doğurduğu açık bir gerçektir. Dün Anayasadan ayrılanlara karşı yapılan ihtilâlin yarın Anayasaya karşı olmayacağını kim iddia edebilir? Eğer meselemiz fikir yoliyle çözümlenemez, kitaba sarılarak hayata hükmetmekte direnirsek, bu durumu ihtilâlden başka hiç bir şey değiştiremez. Durumun değiş-

mesi, düzelmesi demek değildir. Fikir ve akıl yoliyle, basiretle çözümlenemiyen meseleler, duyguların ve heyecanların hâkim olduğu ihtilâllerle daha karışık hale gelebilir. İhtilâl kelimesinden yalnız askerî darbeler mânâsı alınmamalıdır. Yarın seçimlerde Anayasayı değiştirebilecek çoğunluğu elde eden bir iktidar da bu işi yapabilir; ve yeni bir reaksiyon Anayasası meydana getirebilir. Böyle bir sonuca meydan vermemek üzere, sosyal demokrasiyi temel ilke olarak alan ve sosyal, tarihsel, ekonomik, kütürel bünye ve şartlarımıza uyan bir Anayasanın ilkeleri üzerinde fikir adamlarımızın, politikacılarımızın ve hele siyasî parti liderlerimizin kafa yormalarını, parti ve doktrin ayrılıklarını bir yana bırakarak birlikte çalışmalarını istiyoruz.

Bizim asıl korktuğumuz, bir uçtan öbür uca, bir tezattan bir başka tezada giden toplum hareketleri içinde tıkanmak ve fasit daire içinde dönüp dolaşmaktır. Bugün Anayasanın şikâyet konusu olan hükümleri yaşadığımız hayatın mahsulüdür ve bir reaksiyonun ifadesidir. Yarın da bu böyle olmamalıdır. Türkiye'de temel dâva, devlet makinesini islâh etmek, A dan Z ye kadar değiştirmek ve yenilenen bu makine ile her türlü kalkınma hareketlerimizi başarmaktır. Bu böyle olunca, ilk işimizin kanunlar koyup devlet makinesini baştan başa değiştirecek olan yasama organını ve hükümeti çalıaşcak, iş görebilecek hale getirmek olduğuna şüphe yoktur.

Anayasayı islâh etmek, değiştirmek için içimizde, cılız da olsa, doğduğunu gördüğümüz fikir hareketlerini boğmamalı; kitaba karşı geliyor diye bu gibi hareketlere önayak olanlara «Kâfir» göziyle bakarak cezalandırmaya kalkmamaıyız. Çünkü bu gidişin, demokratik rejimin yerine ya çoğunluğun ya da azınlığın dikta kurmasiyle sonuçlanması tehlikesi vardır.

Rejimimiz ne olmalı?

Şevket Süreyya'nın mektubu ve cevabımız

Şevket Süreyya Aydemir'in yazdığı «İKİNCİ ADAM - İNÖNÜ» kitabı vesilesiyle Temmuz sayımızda çıkan yazımızda, İnönü devrinin en Sol uçtan en Sağ uca kadar sert dönüşler ve zikzaklar içinde geçtiğini belirtmiş ve bu devrede devletin kilit noktalarında vazife almış olan arkadaşımızı yermiştik. Şevket Süreyya'nın bu yazımız üzerine bize yolladığı mektupla cevabımız geçen sayıda çıktı. Arkadaşımız, bize bir mektup daha yolladı. Bu sayımızda mektubu ve ona karşı verdiğimiz cevabı yayınlıyoruz. Bir kördöğüşü havası içinde yapılagelmekte olan Sağ - Sol rejim tartışmalarının, değerli arkadaşımızla yaptığımız bu efendice tartışmalar yüzünden bir miktar aydınlığa kavuşacağını umarız.

Ş. S. Aydemir'in Mektubu

Ankara, 20 Ağustos 1967

Kardeşim HAMDİ,

BİR SÜREDİR Ankara'da değildim. Gerçi hareketimden evvel mebtubunu aldım. Fakat hemen Ankara'dan ayrıldığım için cevaplandıramadım. Cevabım gecikti. Özür dilerim. Ankara dışında bu kısa zamanı Bolu Kaplıcalarında geçirdim. Yeşil ova ve bu ovanın etrafında ormanlı bir dağ dekoru, oturabilir oteller beni zaman zaman çeker. Bilhassa köyler ve insanları. O insanlar ki, daima bizden daha sağlam bir temel üstünde yaşarlar ve görüşleri bizden daha realistçedir.

Senin ve benim en az son 30 yıl içinde, hayat yollarımızdaki tutum ve davranışlarımızı aksettiren satırlarında, senin için daha ziyade bir otokritik mânası taşıyan, benim için biraz da sübjektif olan görüşlerini, sanki seninle konuşur gibi, sükûnetle anlamaya çalıştım. Benim için biraz sübjektif olan diyorum. Meselâ şu:

«Devletçiliği bir gaye, devamlı bir rejim olarak savunurken, ister istemez Komünizme varan bir yolda yürüyordun» görüşünü okur ve düşünürken, gerçek hakikaten böyle miydi diye kendi kendime düşündüm. Ama hükmüm seni doğrulamadı. Devletçilik demek «Hep» demek formülünü hiç bir zaman düşünmediğimi ve savunmadığımı sanıyorum. Karma Ekonomi «Kadro» edebiyatına da hâkimdi. Gerçi geri tekniği, iptidaî teşebbüsü yeriyorduk, *Ama köyde ve kentte özel mülkiyeti, özel işi tasfiye eden bir hayal yoluna hiç bir zaman sapmadık.*

Ne ise, bu konuları aramızda çok tartıştığımız ve Kadro'dan ne anladığımızı, daha doğrusu Kadro'dan beklediğimiz ve tahakkuk ettirilemeyen hususları geçen mektubumda belirttiğimiz için ayrıca üstünde durmayacağım.

Yalnız *«Türkiye'de iktidara hâkim olan sınıfı savunuyordun»* cümlene de pek katılamayacağım. Daha doğrusu Türkiye, Cumhuriyetten sonra asıl şimdi sınıflaşıyor. Hele bir triyomviranın, üçlü bir Oligarşinin

gittikçe şekilleşen etkisi ve bu üçlü Oligarşide ticarî-iktisadi kanadın gittikçe güçlenmesi gerçeği aşikârdır. Ama bu başıboş gelişmeden sakıncalarımı geçen mektubumda da belirttim sanıyorum. Yani bir sınıfın savunucusu hiç bir zaman olmadım. Sosyal ve aşırı farklılaşmaya karşı daima korku duydum. Ve galiba şimdi, yani bu sosyal tehlikenin asıl kendini gösterdiği zamanda da, ben her aydına düşen tahlil, aydınlatma ve direniş vazifemi yapamayacak kadar ken dimi bir takım Nötr çalışmalara bağladım.

Bir de gene mektubunda bir cümle beni oldukça tebessüme sevketti:

«Sen; ben komünist değilim diye teminat verdikçe» diye başlayan cümlen. Ben, Komünist cenahtan geldiğim, fakat bu saftan da filen ayrıldığım için «ben Komünistim» demek elbette gülünç olur ama, kimseye «Ben Komünist değilim» diye hesap ve izahat verdiğimi de hakikaten hatırlayamıyorum. Eğer sen hatırlarsan bana da hatırlat ki aydınlanmış olayım...

SENİN şu Kapıkulu sınıfı görüşünü, bilirsin ki ben, oldum olası anlayamadım. Şu «Particiler sınıfı» terimin de onun gibi. Sanıyorum ki «Sınıf» başka bir kategoridir. Sınıf, Hükûmet üstünde değil, istihsal ilişkilerinde bir sosyal teazzuvdur. O senin sınıf dediklerin, zümreler olsa gerek. Ama sen bunlara sınıf diye ısrar edersen, sanıyorum ki yanlış hükümlere varabilirsin.

Türkiye'de özelciliğe yönelmiş sosyal bir Devlet özlemi, senin hele «Barış Dünyasın»dan sonra mihver fikrindir. Sosyal Devleti anlarım. Tam Kapitalist nizamı temsil eden bir sınıf devletinin, çağımızda bazı sosyal düzenler getirebileceğini de kabul etmek tabiidir. Zaten bunun içindir ki ben «Türkiye ancak sosyalizm ile kalkınabilir, kapitalist nizamla kalkınamaz» görüşünü de hiç bir zaman savunmadım. Türkiye Kapitalizm nizamı içinde de bir kalkınma yapabilir. Ama bu Kapitalizm olur; ve tabiî bütün çelişmelerini de beraber getirir. Hele bu Kapitalist zümre, bizde olduğu kadar pespâye, değersiz, müsrif ve her türlü sosyal tereddiyi teşvik eden kapkaççı bir spekülâsyon zümresi olursa. Böyle bir sınıfın getireceği sosyal düzenden, yahut sosyal düzenlemeden bilmem çok bir şey beklenebilir mi? Bu sınıfın bu kadar hazin bir seviyesizlik içinde doğacağını ben, hakikaten tasavvur etmezdim. Bu sebeple öyle sanıyorum ki senin şu *«Özelciliğe dayanan sosyal bir Devlet»* özlemin, benim bütün saflıklarımdan daha hazin...

Kardeşim;

KAPIKULU ve Partici sınıf bahsinde burada da görüşümü özetlerken, senin «Yaşadığımız devrin İçyüzü» kitabının bu konuyu veren sayfalarını tekrar okudum. Zaten ben İkinci Adam'ın birinci cildini yazarken de faydalandığım bu kitabı her vesile ile karıştırırım. Fakat olayların ve müşahedelerini verirken Tarih kaydetmeye dikkat etmiyorsun. Yani ekseriya böyle oluyor. Bazan da Temmuz ayı, Ağustos ayı gibi kayıtlar koyuyorsun ama, bu Temmuzun, Ağustosun hangi yıla ait olduğunun, gel de içinden çık.

Akşam bu kitabı gene karıştırırken senin kendi hakkındaki yergilerini gene ve biraz sana kızarak okudum. Kardeşim; senin Particilikte yenilgilerinin, yahut hayal kırıklıklarının bence esas sebepleri şunlar:

1— Doktrincilikle, harcıâlem mânâda, yani klâsik mahiyette D e m o k r a t i k Parti anlayışını birbirine karıştırıyorsun. Klâsik mânâda Demokratik Partinin kuruluşunda «Dünya görüşü ve benzeri» araştırma ve tartışmalar yersiz olsa gerektir. Çünkü bu partilerin hepsi aynıdır. Dünya görüşleri de Doktriner değildir. Bunlar mahiyetlerini, çağın genel ilkelerinden alırlar ve hepsi de aynı dili konuşurlar. Bunlarda aslolan Doktrin değil, şekildir. Ve bu şekil de, partiler kanununa uygun ve şekli bir program hazırlamaktan ibarettir. Sen ise gerek D.P. kuruluşunda, gerek Hürriyetçi Parti çabalarında kendini bu Dünya görüşü ve Doktriner ilkelere kaptırarak, hem kendini yıprattın; hem etraflarını yordun. Halbuki yapılacak şey, onların yapmak istedikleriydi. Yani hele şekle uygun bir Parti kurulsun; sahneye çıkılsın ve sonrası Allah kerim...

Bu bakımdan ve programında 6 Ok ta bulunmasına rağmen C.H.P. ile, meselâ D.P. arasında da fark yoktur. Kaldı ki C.H.P, Devletçiyim, İnkılâpçıyım der ama, Devlet-

çilik ve inkılâpçılık yapmaz. D.P. Devletçi değilim, inkılâpçı değilim dese de, asıl Devlet yatırımlarını o genişletir.

2— Sonra şu, Partiyi kuracağız ama, Devlete müessir olmayacağız; yani önemli vazifeler almayacağız, yahut senin Samed'e dediğin gibi Bakan olmayacağız ne demek? Buna saflık veya hayalperestlik bile demezler; bu düpedüz realitenin dışında kalış. Eğer bu senin dediğini yapsalardı, ne Nebiler, ne kahramanlar, ne Önderler, ne Devlet adamları doğardı...

Hülâsa sen kendini, olması gerekene, olması zarurî olana ve olması pratik olana değil, olmasını —ancak müphem surette— hayal ettiğine vererek kurban ettin. Uğradığım hayal kırıklıklarında kimseyi suçlu bulmuyorum derken, işte bu noktada haklısın. Çünkü suçlular senin dışında değil, yenilginin ve yalnızlığının şartları, senin ruh ve mizacında. Yani realiteler dışı yaptığın sübjektif fikir kombinezonlarında...

Kardeşim;

Gene vaktini aldım. Senin benden «Barış Dünyası»nda yer alabilecek birşeyler is-

istemene, içinde bulunduğum yük ve yorgunluk içinde, maalesef «He!» diyemiyeceğim. Yoksa tartışmadan kaçtığım için değil.

Sevgilerle gözlerinden öperim

Şevket Süreyya AYDEMİR

Bizim Cevabımız

İstanbul, 9 Eylül 1967

Kardeşim Şevket SÜREYYA;

20 Ağustos 1967 tarihli mektubunu aldım...

Şimdiye kadar seni tanıyan, ya da okuyan birçok kimsede yerleşmiş bir kanaati sarstığına iyi ettin. Çünkü sen «özel mülkiyet ve teşebbüse karşı, aşırı devletçi, aşırı sosyalist» olduğun havasını yaratmıştın. Bu kanaatin yanlışlığı aramızda, kamu oy'unun önünde yaptığımız yazışmalarla yeni ortaya çıktı. «Köyde ve kentte özel mülkiyeti, özel işi tasfiye eden bir hayal yoluna hiç bir zaman sapmadım» diyorsun. Biz de devletçiliği ve devlet kapitalizmini tasfiyeye giden bir hayal yolunda olmadığımıza göre, aramızda galiba bir fark kalmamış olacak... Nuh dedikten sonra gel, bir de Peygamber deyiver!... Vatandaşı devlet kapısında memur ve ecîr durumuna düşürecek ve toplumun ekonomik gücünü siyasî iktidarın elinde toplayacak (devletçi, ortanın solu, ya da solun kendisi) rejimlere karşı olduğunu kesinlikle açıkla; sonra önümüzdeki problemleri kolaylıkla çözebiliriz. Meselâ, mektuplarında belirttiğin kaygılardan anlaşılıyor ki, sen özelci gelişmenin, başıboş kapitalist bir gelişme şeklinde olacağından korkuyorsun. Kapitalist zümrenin bizde «pespâye, değersiz, müsrif, her türlü sosyal tereddiyi teşvik eden bir nitelikte» olduğunu belirtirken, bunun böyle oluşuna şaşırdığını, önceden bunu asla hayalinden bile geçirmediğini söylemene de ben şaşırdım: Bütün insanları kendin gibi saf ve derviş ruhlu mu sanıyorsun? Materyalist, bencil, bayağılık bir yaratık olan insanın Allah ve kanun korkusu olmadan, ya da uzun tarihsel gelişme ve olgunluk dönemlerini yaşamış toplumların yarattığı ortam ve geleneklerin etkisi altında bulunmadan, çıkarcılıktan ve senin anladığın mânada pespâyelikten kurtulabileceğini nasıl düşünebilmişsin? Hayret ediyorum. Bunun için tüccar-kapitalist olmaya lüzum yok; cahil bir köylü, varlıksız bir adam, bir işçi, bir memur da- aralarında nitelik ve nicelik farkı bulunsa da,- aynı pespâyelik içinde olabilir. Zeytin yağının içine makine yağı koyanlar, hileli mal satanlar, adam kandıranlar, imal ettiği malı bozanlar, devletin ve milletin hakkını çalanlar yok ta burjuva mı böyle?

Burjuvanın doğuşu ve gelişmesi bizde aşağı yukarı kırk kırk beş senelik bir iş... Bu doğuş ve gelişmenin kaynağı da devlet. Devletçilik nerede uygulanmışsa orada millî burjuvanın doğuş ve gelişme hareketi başlamış. Bazan baskı yüzünden tıpkı taş altında rutubetten can bulmuş böcekler gibi zararlı, bazan millî politika dolayısiyle yaratılmış hürriyet ikliminde gecekondular gibi lüzumlu, birçok defa da devletin ekonomiye hiç akıl erdirememiş memurlar elinde olmasından ve koyduğu kanun ve usullerle şeytan kafalı cin gibi zekî insanlara yol açmasından dolayı sömürücü bir burjuva doğmuş ve palazlaşmış... Bunlar suyun ıslaklığı, gecenin karanlığı gibi normal şeyler... Yıldırım düşmesine, yağmur yağmasına, güneşin gece kaybolmasına insan şaşırır mı hiç?

Kardeşim Şevket SÜREYYA;

BEN seni bu kadar doğal olaylara karşı hayret etmeyecek, şaşırmayacak insan olarak tanırım ve izin ver de tanımakta devam edeyim.

Türkiye'de halk dün, bugün olduğundan çok fazla iliklerine kadar sömürülürdü. Benim Kapıkulu dediğim devleti idare eden sınıf, sömürücülerin başında gelirdi. Ama, şunu belirteyim ki, asıl aslan payını — vergi, haraç ve rüşvet almaktan başka gelir kaynağı olmayan — bu sınıftan ziyade, ekonomikman sömüren sınıflar alırlardı. Türkiye, Batı'da liberal kapitalizmin doğmasından ve bize sızmasından sonra hızla çökmeye başladı. Batı'ya açtığımız her kapıdan memlekete hürriyet, servet ve refah değil, sefalet girdi... Hürriyet içimize sızdıkça bizdeki istibdat koyulaştı. Şimendiferler yapıldıkça, Batı'nın havası estikçe

halk, başına bin bir belânın geldiğini görüyor ve Batı'ya onun âletlerine, âdetlerine ve her şeyine düşman oluyordu. Bundan istibdat yararlandı; irtica yararlandı. Felâketin sebebini bizim Batı hayranı aydınlarımız bilmediklerinden, çöküşümüzü istibdadın ve irticaın yarattığını sanarak, bütün güçlerini bunları ortadan kaldırmaya ayırdılar ve böylelikle de halka kendilerini düşman ettiler. Bizde Yüzyıllardanberi devrimcileri ve aydınları halkın tutmaması sebebini hâlâ tam olarak kavramamış olduğumuzu itiraf etmeliyiz. Birgün irticaı yok etmekle başlayan istibdat, bir başka gün irticaa dayanmakla devam edebilir. Dâvamız bunlarla mücadele ise asıl onları doğuran kaynakları yok etmeye çalışmalıyız.

Sevgili arkadaşım;

İKİMİZİN birbirine benzeyen tarafı, bir şeyi anlatmıya başlarken coşup taşmak ve asıl konuyu kaybetmektir. 35 senedir çeşitli yazılarımda işlediğim «Liberal - kapitalist gelişme ve Türkiye» tezini özetlemenin şimdi hiç yeri değil diyeceksin. Haklısın ama ben bu bahse şunun için dokundum: Osmanlı devletinin yıkılmasından ve Anadolu'da millî bir Türk devleti kurularak milletçe özgürlük ve bağımsızlık içinde kalkınmaya giriştikten sonra da bu sömürme, olduğu gibi devam etti. Yani sömürmeye, memleketin idaresini yine elinde tutan millî kapıkulu sınıfından maada gayrimillî burjuvanın yanı sıra millî burjuva sınıfı da doğarak katılmaya başladı. O vakte kadar ekonomik sömürmeyi Batı burjuvazisi ile ona aracılık yapan Türk dışı yerli kompradorlar yapıyordu. Bizimkilerin Cumhuriyetten sonra yaptıkları, arslan ağzından lokma almak, yani burjuva sömürmesini bir mikdar millîleştirmekten ibarettir. Bütün bu hareket te 40-45 senelik zaman içine sığmıştır. Demek burjuvazimiz, Batı memleketlerinde olduğu gibi en azından 3-4 yüz senelik bir köke dayanmaz. Osmanlı Kapıkulu sınıfı bizdeki millî burjuvazinin kökünü kurutmuştur. Türklerin Anadolu'ya yerleşmesinden sonra o devrin şartlarına göre çok ileri bir burjuva sınıfı varken, sonra bu sınıfı iktidar mücadelesi yaptığını görünce, Osmanlı Kapıkulu tamamen tasfiye etmiştir. Tarihsiz, köksüz olmasına rağmen şimdi burjuva sınıfımızın Batı'nın sömürücü burjuvazisinin yavaş yavaş yerini almasına sonsuz sevinmeli ve bu gelişmeye elimizden gelen yardımı göstermeliyiz.

Kardeşim Şevket SÜREYYA,

BİZDE millî burjuva hareketi oldum olası devlet tarafından kösteklenmiştir. Çünkü bu devlet, yeni olmasına rağmen, yapısı ve ruhu bakımından eski kalmıştır. Bina, yıkılmadan bir takım ilâveler, tamirler görmüştür. Yeni millî Türk devleti kurulduktan sonra Babı-Âli'nin bütün elemanları, usulleri ve zihniyetiyle nasıl Ankara'ya göç edip yerleştiğini, GAZİ'nin bile elini süremediği ve yüzde yüz etkisi altında kaldığı Osmanlı devlet tipinin devam edip gittiğini sen de inkâr edemezsin. Osmanlı devlet tipi, ki kapıkulu devletidir, iktidara namzet olan burjuva sınıfına karşı amansız düşmanlık besler. İnönü devri bunun tipik örneğidir. Eğer millî kurtuluş dönemimizde bu düşmanlığı silseydik ve burjuvamızın yabancı sömürücülerin yerini almasını ve hattâ aynı şekilde ve aynı ölçülerde kazanıp sömürmesini destekleseydik, çok şey kazanmış olurduk. Aradan 40-45 sene geçmiş olmasına rağmen hâlâ dış ticarette ve hattâ tüm olarak ekonomimizde Türk burjuvazisinin doldurduğu yer yarının henüz çok altındadır. Sömürme bizim içimizde, kendi adamlarımız tarafından olursa, çeşitli bakımlardan kârımız olur. Herşeyi bir yana bırakalım, bu adamlar kazançlarından—kaçıramadıkları ölçüde olsun — vergi verirler. Sonra onları isteyen, mücadelelerinde destekleyen bir devlet olursa gerçek demokratik rejim kurulur. Çünkü burjuva, devletin iyi işlemesini ister ve ona bağlanarak memleket şuuruna kavuşur. Bugün Türk iş adamlarının, zenginleri arasında — eser halinde de olsa — böyle bir şuurun doğmaya başladığını, memleket işlerine karışma ve bu maksatla örgütleşme hareketlerine girişildiğini görüyoruz. Henüz tam bir şuur olgunlaşması olmamışsa sebepsiz değildir.

Şunu da belirtmekten fayda görürüm: Ben, bizde burjuva gelişmesinin — çoğu devlete ait sebepler yüzünden — zararlı yönleri bulunduğunu inkâr etmiyorum.

Çünkü ne de olsa iş adamı, başka sınıfa mensup olanlardan çok daha fazla, menfaat peşinde koşar. Para avcısıdır. Açık kapı bulur ve fırsat elverirse oradan girer. Bugün sosyal sınıfların kontrolünde olan modern devleti hâlâ kuramamış olduğumuza göre, sömürme fırsatları sonsuzdur ve önlenmesi güçtür. «Vay sömürücüler, vay aracılar, vay kompradorlar» diye hücum etmekten, iş ve para adamının gözünü yıldırmaktan, halkın gözünde onları düşürmeye çalışmaktan vaz geçersek, demokratik özgürlük rejimi içinde, devleti de islâh etmek sayesinde, fenalıklar büyük ölçüde azalabilir. Eğer özelciliğe yönelmiş sosyal bir devlet anlayışına dayanan, doktrin ve ideoloji bakımından dört başı mamur bir rejime de kavuşursak, sömürmenin söz konusu olamayacak derecede azalacağına ve hattâ ortadan kalkacağına inanmaktayım.

Şevket SÜREYYA;

MEKTUBUNDA benim «Kapıkulu» diye istihsal ilişikleri dışında bir sosyal sınıf ayırımı yapmamı anlamadığını yazıyorsun. Konu üzerinde doktriner açıklama ve tartışmaya girişmek çok uzun sürer ve belki de okuyucuları hayli yorar. Çünkü önce «sınıf» dan ne mâna anladığımızı birbirimize kabul ettirmemiz gerekecek. Onun yerine «zümre» desem bu terimi ne mânaya kullandığımı anlayacaksan, ben kolaylıkla «Kapıkulu sınıfı» demekten vaz geçer ve «Kapıkulu zümresi» diyebilirim. Fakat korkuyorum ki, ben böyle bir fedakârlığa katlansam bile maksat hasıl olmayacak. Çünkü o zaman «zümre» mânasında anlaşmamızın güç olacağını sanıyorum. Bence «sınıf» siyasî iktidara hâkim olan zümrelere verilen addır. Yani siyasî iktidar bahis konusu olmadan «sınıf» olamaz. Devlet olmasaydı sınıf ta olmazdı. Başka bir deyimle «sınıf» insan topluluklarının doğal olarak yarattıkları bir şey olduğu için, devlet doğmuştur. Türk toplumunu şimdiye kadar hangi sınıf idare ediyordu? Toprak sahipleri mi? Paraya ve işe hâkim olanlar mı? Yani feodaller ve burjuvalar mı yönetmiştir bu toplumu?

Batı'da Roma İmparatorluğunun yıkılmasından sonra toprak sahipleri feodaller, onlardan sonra da paraya ve işe hâkim olanlar toplumun idaresini ellerine aldılar. Hükümetlerin başında olanlar bunların adamlarıydı. Sosyal evrim ve devrim prozessus'üne göre, şimdi Batı'da emekçi sınıfı da iktidara ortak olmuştur. Marks sosyal sınıflar arasındaki bu nöbet değiştirme kanununa dayanarak burjuvadan sonra proletaryanın yani emekçi sınıfının toplum idaresini tekeline alacağını, mülkiyetin kamulaştırılacağını ve sınıfın ortadan kalkacağını iddia etmişti. Bu nöbet değiştirme ve sonunda sınıfsız toplum yaratma bir tarihî zaruretti. Bu zareti önlemek isteyenler felâkete uğrayacaklar, sınıflariyle birlikte tasfiye edileceklerdi. Habluki bu olmadı ve olmayacağı anlaşılıyor. Çünkü bu sonuca varmak için ihtilâle ve diktatörlüğe, yani zorlamaya ihtiyaç vardır.

Türk toplumu bu dönemleri yaşamadı. Ne feodaller, ne de burjuvalar iktidarı ellerine alamadılar. Nedeni belli: Çünkü Roma tipi savaşçı ve istilâcı bir devlet olan Osmanlı, her iki sosyal sınıfa karşı idi ve bu sınıfların Osmanlı toplumu içinde varlıklarını ve kalıntılarını tasfiye etti. Devletin idaresi, istihsal ilişikleri dışında, fonksiyonu savaşmak ve toplumu idare etmekten ibaret insanların elinde kaldı. Bu insanlar ayrı bir sınıf kurdular. Halkın dışında ve üstünde olan bu sınıfa ben Kapıkulu dedim ve aralarına devlet iktidarını sömüren diğer zümreleri de katarak geniş anlamiyle — henüz mülkiyet örgütü kurulmamış ve bu örgüte bağlı iktidar dönemine geçememiş memleketlere özgü — bir sosyal sınıf niteliğini verdim.

«Kadro» ideolojisinin Kapıkulu sınıfının işine yaramış olduğunu söylemiş olmam seni kırmışsa özür dilerim. Bu sınıfa hizmet için ideoloji yapmıya çalışmıyordun, ama, onlar senin çalışmalarından yararlanabiliyordu. Hiç olmazsa çekinmiyorlar, aralarına alıp seni çalıştırabiliyorlardı.

Aziz Kardeşim;

BAŞKA yazı yazacak tek dakikan olmadığını bildiğim için mektubun sonunda, bu konular üzerinde fazla yazışma ve tartışmaya girişemiyeceğini bildirmeni normal karşıladım. Ama galiba her ikimiz de söy-

ɘyeceklerimizin çoğunu okuyucularımıza açıklamış bulunuyoruz. Kendi cephemizden biz, zaten bu konulardaki görüşlerimizi çeşitli yönleriyle açıklamaya devam edeceğiz. Senin bunları, şimdiye kadarki yazdıklarımız gibi, ara sıra gözden geçirmeye vakit ve fırsat bulacağını umarım.

Sevgilerimle,

Ahmet Hamdi BAŞAR

Açık Oturum..

42. Oturum :

Endüstri mi? — Tarım mı?

Oturuma Katılanlar : Biz — İktisatçı — Ziraatçı — Plancı — Sosyolog — Köycü Profesör — Maliye Profesörü — İktisatçı Yazar — İdareci — Sosyalist Profesör.

BİZ — Memleketimizde toplam üretimi yaygın tarım yoliyle artırmak imkânı kalmadığı, kalkınmamız için geniş çapta hızla endüstrileşmemiz gerektiği görüşü İkinci Beş Yıllık Plana hâkim olmuştur. Hükûmetçe benimsenen ya da Planlamaya direktif olarak verilmiş olan bu görüş doğru mudur? Yoksa aksine tarımda yapılacak gerçek bir reformla toplam üretimi çoğaltmak ve kalkınma hızımızı yalnız yüzde 7 de değil, belki de bunun iki misline çıkarmak yolu bulunabilir mi? Şüphesiz endüstrileşme hareketi durmamak şartiyle...

Konuyu bugünkü Oturumumuzda tartışmak istiyoruz. Başlangıç konuşmasını yapmak üzere ilk sözü İktisatçı arkadaşımıza veriyoruz.

İKTİSATÇI — Düşünce ve kanaatimi belirtmeden önce endüstrileşmeye öncelik veren ve tarımı ihmal eden İkinci Beş Yıllık Planda ortaya atılmış görüşleri ve bunları desteklemek üzere verilmiş rakam ve bilgileri özetleyeceğim:

Ekonomik gelişmemizi tarımdan beklersek, istikrarsızlıktan kurtulamıyacağımız ve hızla kalkınmıyacağımız İkinci Beş Yıllık Plana hâkim bir görüş olmuştur. Tarım ürünleri hava şartlarına bağlıdır, ve bu şartlar da memleketimizde çok istikrarsızdır. Bundan kurtulmak için başarılmasına gücümüzün yetmiyeceği büyük sulamalara ihtiyaç vardır. 23 milyon 500 bin hektardan ibaret toplam tarım sahasının 16 milyon 690 bin hektarı sulamaya müsait ise de bunun 8 buçuk milyon hektarlık kısmı sulanabilir. Bugün sulanan yerler ancak bir buçuk milyondur. Birinci Beş Yıllık Planda 515 bin hektarlık sulanması öngörülmüşken saha yalnız 200 bin hektardan ibaret kalmıştır. İkinci Beş Yıllık Plan sonunda 392 bin hektar arazi sulanabilecektir.

Sulama ile işin bitmiyeceğini Plan da kabul ediyor. Eroziyonla mücadele, gübreleme, iyi tohum, teknolojik reformlar, şunlar bunlar da lâzımdır. Öbür taraftan Türkiye, ekilebilir toprakların sınırına varmıştır. 1945 te işlenen arazi 12 milyon 700 bin hektardı. 1965 de bu miktar 23 milyon 840 bin hektara çıkmıştır. 24 milyona ulaşınca artık ekilebilecek toprak kalmamış olacaktır. Çalışabilen nüfusumuzun yüzde 72.3 ü tarımla uğraşıyor. Fakat tarımın gayrisafi millî hasıladaki payı 1965 te yüzde 30.8 den ibarettir.

1963 yılı ile 1966 yılı arasında gayri-

safi millî hasılada tarımın oranı yüzde 35 ten 30.8 e düşmesine karşılık, sanayi gelirlerinin oranı yüzde 15 ten 16.5 e yükselmiştir. İkinci Plan döneminde millî hasılada tarımın payı daha da azalacak; endüstrinin çoğalacaktır. Hükûmet Başkanı, Türkiye'nin kalkınması endüstrileşme ile olur diyor. Bütün gücümüzü, daha doğrusu gücümüzün büyük kısmını sanayileşmeye yöneltmemizin nedeni, artık işlenecek toprak kalmamış olması ve tarım reformiyle elde edilecek fazla hasılanın önemli olamıyacağıdır.

Acaba bu görüş doğru mudur? Türkiye'de bütün topraklar işlenmekte ve işlenen toprakla gereği kadar randıman vermekte midir? Bu randıman ancak yüzde 15-20 gibi bir oranda mı çoğaltılabilir? Yoksa yapılacak reformlarla hasılayı yüzde yüz, belki de daha fazla artırmak imkânı var mıdır? Modern ziraate geçiş ve ileri teknoloji kullanma, tarımla uğraşan nüfus sayısında önemli azalmaya yolaçacaktır. Buradan artacak nüfusa ancak sanayide iş bulunabilir. Bu bakımdan hızla sanayileşme bir zarurettir. Fakat bu zaruret bizi tarımı ihmale götürmemelidir. Bana kalırsa bugünkü Oturumumuzda Plana hâkim olan hükûmet görüşünün, yani tarımda artık son sınırlara gelmiş olduğumuz için sanayie önem vermemiz görüşünün üzerinde durmamız yerinde olur.

ZİRAATÇİ — Türkiye'nin kalkınması, ancak tarımda yapılacak köklü reformla ve tarımsal üretimi beş on sene içinde, yani İkinci ve nihayet Üçüncü Beş Yıllık Plan dönemi sonunda bugünkünden en az iki misline çıkarmakla mümkün olur. Nüfusumuzun yüzde 72 si, yani 21 buçuk milyon insan tarımla uğraşıyor. Fakat elde ettiği hasılaya bakınız: Amerika ve Batı Avrupa ölçülerine göre bu kadar hasılayı elde etmek için 21 buçuk milyon değil sadece 2.5 milyon insan yetişir. İsrail'e bakarsak bu oran aleyhimize daha da değişir. Amerika'da nüfusun tarımla uğraşan kısmı yüzde 8 den azdır. Bu kadar insan bütün Amerika'yı besler, dünyanın birçok yerlerine de Amerika gıda yardımı yapar. Bizde nüfusumuzun yüzde 70 den fazlası toprakla uğraşır; kendini ve geriye kalan 9-10 milyon insanı kıt kanaat güç geçindirir. Dışarıdan gıda yardımı almak bizim için millî ayıp... Bir ziraatçi olarak yüzüm kızarıyor. Türkiye işlediği topraklar üzerinde bugün istihsal ettiğinin belki madde olarak değil, fakat kıymet olarak en az iki mislini elde edebilir, ve birçok memleketlere gıda maddeleri ihraç edebilir.

Bunun için ne lâzım?

Sormaya bile lüzum yok: Tarımda büyük bir reform. Yüzde 70 i erozyonlara maruz olan toprağı kurtarmak, toprağın ıslahı, kuraklıkla ve tabiat şartlariyle mücadele, elde edilecek hasılayı çoğaltma, geleneksel usulü bırakarak modern ziraat ve bu maksatla çok geniş araştırmalar yapılması, tarla ziraati yerine daha çok bahçe ziraatine geçiş, mera hayvancılığı yerine ahır hayvanlığı, en iyi cins mahsul elde etmenin yollarını bulmak, tarımsal ürünleri pazarlama teşkilâtı ve pazar emniyeti, bu reformun başlıca meseleleridir. Ben burada ne yapmak lâzım geldiğini bir bir sıralayarak vaktinizi almak istemem. Bunların hepsi, hepinizce bilinmekte olan yazılmış, söylenmiş şeylerdir. Benim söylemek istediğim bütün bu bilinen, söylenen şeylerin neden olmadığıdır.

Bir tek kelime ile ifade edeyim: Güçtür de ondan... Zahmetli iştir, sabır işidir, gösterişi ve çekiciliği yoktur. İktidarda bulunanlara şöhret, fayda sağlamaz. Tohum ıslahı, toprak ıslahı, cins değiştirme çalışmaları, köylüyü eğitme ve yeni usullere alıştırma, hattâ köylüyü çalıştırmaya alıştırma ve tembellikten kurtarma. Ne bileyim ,bütün bu işler ömür törpüsü... Seneler senesi, durmadan ,feragatle, imanla çalışmak ister... Bunun yerine hemen görünecek, elle tutulacak işlerde herkesin gözü... Tohum ıslah istasyonlarına, devlet çiftliklerine, orman işletmelerine bakınız; ilk işe gösterişli ve lüks binalar yapmakla başlanıyor. Sonra araştırmalara hiç önem verilmiyor. Bizde araştırma işi bir lüks sanılıyor. Oysa ki tarımda en verimli yatırım a-

raştırma ve denemeler için olandır. Bugün 23 milyon hektar topraktan alabildiğimiz yıllık hasıla 30 milyar lira civarındadır. Demek ortalama hektar başına 1300 lira. Tarımla çalışan nüfus 21 milyon olduğuna göre de brüt gelir dağılımında nüfus başına düşen pay yaklaşık olarak 1450 liradır. Her alanda ilmî bir araştırma ile desteklenmiş geniş bir tarım reformu sayesinde bu rakamları en fazla 10 yılda iki misline çıkarmak mümkündür.

Benim dileğim, tarımı mühimsemeyen hükûmet ve Planlama görüşünün değişmesidir. Başbakan bile son Ege gezisinde halk toplulukları karşısında yaptığı konuşmalarda "Bu tarlalar yarın fabrika sahası olacaktır" diye müjdeler veriyor. Bunu üzüntü ve kaygı ile karşılamamak mümkün değildir.

PLANCI — İkinci Beş Yıllık Planı ben de incelerken, bu havayı görerek endişelendim. Beş yıl içinde 110 milyar liraya ulaşacak toplam yatırımlardan tarıma ayrılanı yalnız 16 milyar 900 milyon liradır ve bunun yüzde 53 ü, yani 9 milyar 181 milyon lirası su ve toprak kaynaklarına, 3 milyar 625 milyon lirası traktör ve ekipmanlara, 1 milyar 661 milyonu ormancılığa ve 517 milyonu balıkçılığa ve bu arada yalnız 815 milyon lira araştırmalara ayrılmıştır. Su ve toprak kaynakları için yatırımların hemen hepsi devlet tarafından yapılacaktır. Traktör ve ekipmanda özel sektörün payı yüzde 90 olacağı oranlanmıştır. Tabii ormancılık ve araştırmalar da kamu yatırımlarıdır.

Bununla beraber Planda diğer sektörler de yer almış yatırımlar içinde doğrudan doğruya ya da dolayısiyle tarımla ilgili olanlar da vardır. Yalnız bunları ayırmak ve etki derecelerini hesaplamak güç. Meselâ gübre sanayii endüstri yatırımları arasındadır. Sonra köye getirilen hizmetler. Bunları da hesaplarsak demin söylediğim beş yılda 16 milyar lira yatırım hacmi çoğalır.

Fakat ne olursa olsun, İkinci Beş Yıllık Planda tarıma ayrılan 16 milyar çok azdır. Bu rakama bakarak 1968-1972 yıllarını kapsayan beş yıl içinde tarım reformuna girişilmiyeceği mânasını çıkarabiliriz. Böyle bir reformun sadece lâfını işitmekte devam edeceğiz demektir. Ben isterdim ki, İkinci Beş Yıllık Plan dönemi tarım reformunun ilk uygulanma devresi olsun. Çünkü böyle bir reformun tamamlanması için en azından 15 yıla ihtiyaç vardır. Oysa ki hükûmet toprak reformunu da kapsayacağı şüphesiz olan geniş çapta bir tarım reformundan ne kasdettiğini bile açıklamamıştır. Anlaşılan önümüzdeki beş yıl bu dâva ele alınacak değildir.

SOSYALİST AYDIN — Tarım reformu her şeyden önce toprak reformiyle başlar. Bu reforma şimdiki iktidar kategorik olarak karşıdır. Toprak onu işleyenin malı olmazsa daima düşük randıman verir. Yalnız sosyal haksızlıkları ve sömürmeleri önlemek için değil, tarımsal üretimi çoğaltmak ve iyi mal yetiştirmek için de mutlaka toprak reformuna ihtiyaç vardır. Bugün büyük topraklardan çoğu kiracılar ya da yarıcılar eliyle işleniyor. Bunları köylüye dağıtmak ve köylüyü toprağını işleyip modern uygulayacak imkânlara kavuşturmak lâzımdır. Toprak reformu olmadan hiç bir tarım reformu yapılamaz.

SOSYOLOG — Toprak reformuna şimdiki iktidarın kategorik olarak karşı olacağını sanmıyorum. Toprak reformu adına eski iktidarın giriştiği teşebbüsler ve hazırladığı kanun tasarıları, haklı bir endişe ve hatta korku doğurduğu için şimdi belki bu reformun lâ-

fını etmekten çekinmektedir. Memleketin her köşesinde toprağın parçalanıp köylüye dağıtılması şeklinde bir reforma ihtiyaç yoktur. Yarıcılık ve kiracılık ancak mahdut ve belirli bölgelerde vardır. Eski iktidar zamanında reform kanun tasarısı toprakların çoğu topluca şunun bunun elindeymiş ve tarımla uğraşanların çoğunun toprağı yokmuş gibi gerçeklere aykırı bir önyargıya dayanarak hazırlanmıştı. Reform yapılarak toprakların parçalanacağı yerler var; aksine büyük işletmeler halinde birleştirileceği yerler var. Şüphesiz bu görüşe dayanan bir toprak reformu, ancak tarım reformiyle birlikte olur. Daha doğrusu tarım reformunun gerçekleşmesi için yapılır. Yoksa Sosyalist Aydının söylediği gibi, önce toprak reformu, sonra tarım reformu olmaz.

KÖYCÜ PROFESÖR — Tarım reformu, toprak verimini artırmak ve bunun için büyük yatırımlar yapmak demekti. Hektarından 1300 lira alacak yerde 5000 lira almanın yolunu araştırıcı ve bulucu bir reformdan bahsediyoruz tabii... Toprak ıslah edilecek; sulanacak, gübrelenecek; tarım cinsi değişecek; meselâ buğday yerine sınaî bitkiler, bağ, bahçe ziraati yapılacak; bütün bunlar büyük yatırım ister. Tabii bugünkü köy de ortadan kalkacak. Hatırlarsınız, bir Oturumumuzda Türkiye'de köy topluluğunun kalkması, köylerin tarımsal işletmeler içinde erimesi, köy yerine kasaba ve şehirlerin geçmesi tezini anlatmış ve savunmuştum. Bu işlerin istediği yatırımların miktarını hesaplamaya kalksak, cesaretimiz kırılır, ve girişmekten değil, lâfını bile etmekten korkarız.

Fakat korkmamalıyız. Çünkü bütün bu işler yapılır. Bir şartla: Devrimci bir iktidar, devrimci bir ruh, devletçe ve milletçe bir süre fedakârlığa katlanma ve her işi mükemmel surette hazırlamış olmakla.

Böyle bir tarım reformunun beş yıllık değil, en azından onbeş yıllık bir plana alınması gerekir. Etüdüne de hemen başlanması lâzımdır. Hiç olmazsa Üçüncü Beş Yıllık Planda ilk kısmı tatbika başlansın. Bir taraftan bu hazırlık yapılırken öbür taraftan da bugünkü mevzuatta reformu baltalayan, köstekleyen, hattâ imkânsızlaştıran hükümlerin derhal değiştirilmesi ve yeni hükümler konması da ele alınmalıdır. Biz her işte mevzuatı hiç düşünmeden hemen işe girişiyoruz. Size bir örnek vereceğim:

İkinci Beş Yıllık Planda sulama ve teraslama için büyük oranda toplam tarım yatırımlarının yüzde 53 ü nispetinde devlet para harcayacak. Şimdiye kadar sulama ve teraslama için yapılan yatırımlar 10 milyarı çok geçmiştir. Bir sulama ya da teraslama toprağın değerini birçok misline çıkarır. Yol geçtiği zaman da toprak değeri büyük ölçüde artar. Doğrusu, bu değer artışlarından devletin bir pay alarak yaptığı masrafların, tamamını olmasa bile, büyük bir kısmını çıkarması doğru değil mi?

Hayır; böyle bir kanun, usul yok. Devlet baba milyonlar dökecek, harcayacak; kimseden on para alamıyacak Hattâ eğer yol, sulama kanallarını geçtiği arazinin rayiç bedellerini sahiplerine ödeyecek. Sorun Karayollarına, sorun Sulamaya... Kaç bin dâva açılmıştır, istimlâk yüzünden. İstimlâk muamelesi tamamlanmadı ve parası ödenmedi diye, yarın topraklarının değeri defalarca çoğalacak olan mal sahipleri ameliyatı durduran mahkeme kararları bile alıyorlar. Kaç sulama işi bu yüzden geri kaldı, iki senede bitecek iken dört sene sürdü.

Devlet hazinesi dipsiz kile boş ambar. Herkesin gözü devlette. Yol yapacak, baraj yapacak, tarlayı sulayacak ve selden kurtaracak; yaptığı masraflardan hiç birini geri almıyacak. Böyle şey olmaz.

Kalkınma için devletin yaptığı harcamalar, ondan yararlananlardan kısmen ya da tamamen —Tabii onları tazyik etmeyecek şekilde onbeş yirmi hattâ daha uzun yıllar içinde— geri alınmazsa sosyal adaletsizlik, haksızlık olur. Devletin geri alamayacağı vergilerle karşılayacağı yatırım harcamaları, bütün vatandaşlara yaygın olan, özellik taşımayan işlere ait olmalıdır

Maç Fâciasının

KAYSERİ'de milletimizin yüreğini dağlayan büyük bir facia oldu: 17 Eylül Pazar günü oynanan Kayseri - Sivas maçında âdeta iki şehir birbirine girdi. 38 i Sivaslı olmak üzere 40 vatandaşımız derhal öldü; yüzlerce kişi de yaralanarak hastahanelik oldu. Bunların içinde sakat kalacaklar, bu yüzden ölecekler de var.

Olup bittikten sonra şimdi facianın sorumluluğunu yükleyecek adam arıyoruz. Kayseri Valisi o gün bir geziye çıkmış; şehirde değilmiş; eğer şehirde olsaymış, bu felâket olmazmış. Belki evet, belki hayır... Hayır denirse elbet başka bir sorumlu aranıp bulunacaktır. Büyük yangınlar, kazalar olunca da bu işi yapmakta; sorumluyu ele geçirince rahata kavuşup herşeyi unutmaktayız. Nitekim İstanbul'da koskoca Adliye Sarayı yangını, uykusuna dalmış gece bekçisi yüzünden çıktığı anlaşıldığından bu adamcağız tutuklanarak cezalandırılmış, dâva kapanmıştı.

Tabiat âfetlerinin mutlaka kötü ruhlu, günah işlemiş insanlar yüzünden olduğu ilkel inancına saplananlara göre, maç faciasından Valiyi, yangın felâketinden gece bekçisini sorumlu tutan zihniyet şüphesiz bir ilerleyişe işarettir. Ama bu, ilkel inanışlar ve düşüncede basamağın ancak ikincisine çıktığımıza da bir işarettir.

Kayseri'deki futbol faciası neyi gösterdi? İki şehrimiz, iki bölgemiz arasında için için işleyip giden bir ayrılığı, hattâ bir düşmanlığı... Bu, yalnız Kayser ile Sivas arasında mı?... Hayır!... Türkiye'de birçok yerlerde bölgeler, şehir ve kasabalar, köyler ve aileler arasında bazan kan içmekle dinmeyecek kadar kabaran düşmanlık-

Benim tarlamı sulayacak, selden kurtaracak, haşarat istilâsını önleyecek; bu masrafları ben ödemiyeceğim de bütün vatandaşlar ödeyecek... Bu, düpedüz haksızlıktır.

MALİYE PROFESÖRÜ — Köycü Profesörün yaptığına yakın bir teklif, İstanbul Bölge Kalkınma Konğresinde ortaya atılmıştı. İstanbul'un kalkınması için gereken malî kaynakları karşılamak üzere Kongreye gayrimenkul değer artışlarından vergi alınması tezini savunan bir tebliğ sunulmuştu. Bu konunun Hazırlık Komisyonunda görüşülmesi sırasında görüşlerimi açıklamıştım: Gayrimenkul değer artışlarının vergilendirilmesi modern vergicilik prensiplerine aykırıdır. Vaktiyle Amerika'da bir maliye profesörü, gayrimenkullerin her yıl değer artışı göstermesi karşısında sadece bunlardan alınacak vergilerle devlet bütçelerinin karşılanabileceği tezini ortaya atmıştı. Fakat bu tez hemen bütün ilim adamları tarafından reddedildi.

Kalkınma dolayısiyle gayrimenkullerde değer artışları oluyorsa bununla ölçülü olarak vergi hasılaları da artacaktır; kiralar ve satış bedelleri artacağından bu kaynaklardan değer artışları vergilendirmiş olacaktır. Artık ayrı bir vergi almaya lüzum yoktur.

BİZ — Genel olarak gayrimenkul değer artışlarından vergi almak başka, bir bölgede yapılan yatırımlar dolayısiyle artan gayrimenkul değerlerinden masraf pa-

Asıl Sorumluları?

Feridun AKDAĞ

lar var. İlim ve idare adamları bunların kökünü, etkilerini, ne zaman ve ne sebeplerle coşup kabardığını araştıracak ki, konan kanunlar ve usullerle, dıştan alınan müesseseleri ona göre ayarlayabilelim. Futbolü olduğu gibi alıp kullanınca bölgeler arasında için için yanan düşmanlık, alevleneceği anlaşılırsa ona göre tedbirler alınır: Meselâ spor terbiyesi eğitim politikamıza girer; mekteplerde ve maçlara başlamazdan evvel statlarda konferanslar verilir; bölgesel maçlarda her iki tarafın, oyuncuları arasında birtakım kardeşlik belirtilerine girişilir; bu yolda gelenekler kurulurdu. Bu usûller sayesinde pehlivanlar arasında kardeşçe güreşler olmaktadır.

DIŞARIDAN aldığımız her müessese, toplumda ekonomik ve sosyal kurulu dengeyi bozar, ve yaşayan tezatları canlandırır. Partiler de, futbol gibi birçok tezatlara hız vermiştir. Bizde her iki müessesenin kolaylıkla yayılması, yaşayan Ortaçağ tezatlarını kamçılamasındandır. Bunları alırken toplumda yapacağı, yaratacağı yan etkileri hesaplamaz, ona göre davranmazsak parti mücadeleleri köylerde kahvelerin, mezarların ayrılmasına kadar giden aile, kabile tezatlarını canlandırır; futbol maçları da, Kayseri ile Sivas arasında, olduğu gibi din ve ırk ayrılığından üstün düşmanlıklar doğurur.

Bizde aydınlar, düşünürler, ilim adamları, politika yapanlar ve halkı idare edenler herşeyden önce kendimizi tanımaya, halimizi ve hamurumuzu bilmeye çalışmalıdırlar. Bizce Kayseri maç faciasının asıl sorumluları bunlardır.

yı almak başka... Sayın Maliyeci Profesör, İstanbul Bölge Kalkınma Kongresinde değer artış vergisi aleyhinde konuştu ama, vakit çok daraldığı için konu gereği gibi aydınlanamadı. Bugün belediyelerin aldıkları şerefiye de bir çeşit değer artışı vergisi değil midir? Yalnız bu vergi önünden yol geçen gayrımenkulden alınır da, civarda olanlardan alınmaz. Sayın Köycü Profesörün teklifleri, bu Oturumumuzun müstakil konusu olsaydı, bahsi daha da uzatmamız mümkündü. Fakat galiba arkadaşımız bir örnek vermek istediler ve hiç şüphesiz önemli bir noktaya değinmiş oldular.

KÖYCÜ PROFESÖR — Gücümüzün üstünde gibi gözüken büyük tarım reformu, devletin yapacağı yatırımlardan yararlananların katkısı olmadan başarılamaz. Ayrıca tarımda tam ve yaygın vergilendirme de şarttır. Bunlar dışında özel yatırımları da teşvik edilmelidir. Toprak elinden alınacak diye kimse tarımda yatırıma gitmiyor.

İKTİSATÇI YAZAR — Tarımı planlama ve tarım reformu çok güç bir iştir. Birinci Beş Yıllık Plandaki hedefler gerçekleşememiştir. Yani Plan, bu konuda yersiz tahminler ve gerçekleşemiyecek hedefleri bir araya toplamaktan ibaret bir belge halini almıştır. Birinci Beş Yıllık Plan, tarımda yeni bir şey getirmemişti. Şartları değiştirmemiş, ne varsa olduğu gibi kalmıştır. İkinci Beş Yıllık Plan da bu özellikte hazırlanmıştır. Ben de sayın Köy-

cü Profesöre katılarak köklü bir tarım reformunun çok esaslı incelemeler sonunda en azından 15 yıllık bir perspektif altında planlanması kanısındayım. Toplam üretim ve millî gelir üzerinde bu reform endüstride kazanmayı düşündüğümüzden kat kat fazlasını sağlayabileceğine de şüphe yoktur.

Konunun önemli olan noktası şudur:

Biz endüstride ileri tekniği ve modern işletmeciliği alıp uygulama zorunluğunda olduğumuz gibi, tarımda da aynını yapmaya mecburuz. Ortak Pazara girdik. Kendi kabuğumuza çekilip yaşayamıyacağız. Yarın Ortak Pazar anlaşması çerçevesi içinde, yani liberal ekonomik ilişkiler altında biz de, iklimimize özgü birkaç kalem tarımsal ürünler dışında, hiç bir mahsulümüz rekabete dayanamaz. Buğdayda bile dünya fiyatlarına rekabet edemeyiz Eğer yalnız sanayi mallariyle Ortak Pazar'da tutunabileceğimizi sanıyorsak çok yanılırız.

Tarımda ileri teknik yalnız makine, gübre kullanmak, tarla sulamak değildir. Toprak rejiminden başlayarak geleneksel istihsal düzenini de değiştirmek lâzımdır. Tarla ziraatinden bahçe ziraatine geçiş bu değişikliklerin başında gelir. Bir kitabımda küçük bir köyde hayalimde yaşayan bir uyanışın hikâyesini anlattım. Sonra Ankara civarında Bozkır'da beş on dönümlük bir arazi parçası üzerinde bir Avrupalı dönmenin yarattığı hârikayı gidiz gözlerimle gördüm. Bugün bizde genellikle köy hem sefalet, hem de tembellik yuvasıdır. Ama köylünün tembelliği sosyal, ekonomik ve tarihsel nedenlere dayanır. Aslında Türk köylüsü çalışmaya, gece gündüz çalışmaya hazırlanabilir, ve kişisel, ulusal refah ideali aşılanırsa iş gücü verimini birkaç misline çıkarabilir.

Benim görüşüm Türkiye'de tarım reformu gerçekleşmeden endüstrileşmenin de mümkün olamıyacağı noktasında toplanır.

Gelecek Açık Oturum :

TÜRKİYE ORTAK PAZARA GİREBİLİR Mİ ?

İDARECİ — Toprak köylünün kendi malı olursa istihsal çoğalır, diyorlar. Acaba böyle midir? Anadolu'da bazı bölgelerde köylünün toprağı yoktur. Kiracı ya da yarıcı olarak çalışır. Tetkikime göre bu bölgelerde üretim, kendi malı toprakta çalışan bölgelerdeki üretimden az değil, hatta çoktur. Sebepleri üzerinde durmak uzun sürer. Ben yalnız bir müşahedemi arzetmekle yetineceğim:

Güney - Doğu vilâyetlerinden birinde vazifeli olduğum sırada topraksız köylüye toprak dağıtımı dâvasına canla başla sarılmıştım. Merkezde yaptığım teşebbüsler sonunda diğer illerden önce benim bölgeye Toprak Dağıtma Komisyonları getirmeye muvaffak oldum. Bu arada biri 20 bin ötekisi 2 bin dönüm iki parça büyük çiftliği ikişer yüz dönümden 260 aileye dağıttık ve tapularını verdik. Köylü aldığı tapularını eski sahipleri ağalara teslim etti, ve eskisi gibi ortakçı olarak çalışmaya başladı. Bunu haber alınca, tazyik ettim, ağaları köylünün başından uzaklaştırma çarelerine baş vurdum. Sonunda köylünün o bölgeden yavaş yavaş göçmeye başladığını görerek hayret ettim. Köylüye Ziraat Bankasından donatım kredisi de sağlamıştık.

Şunu demek istiyorum: Köylünün toprağa sahip olmasiyle dâva çözülmüş olmaz; belki de başka meseleler ve ilişkiler yüyünden yalnız böyle bir reform çok zararlı olur.

SOSYALİST PROFESÖR — Sayın İdareciye göre tarım reformu, toprak sahiplerini ve aracıları koruyacak ve onların taşıdıkları fonksiyona genişlik verecek bir nitelikte olmalı. Bilmem yanlış mı anladım? Toprak ağaları kökünden temizlenmedikçe ve köylü

toprağa sahip olmadıkça reformdan söz etmek saçmadır, maksatlıdır. Ağaların, aracıların üretim ilişkilerinde yaptıkları fonksiyon, sömürmek içindir. Tarımda reform ancak sosyalizmle olur.

BİZ — Sayın arkadaşlarımız İkinci Beş Yıllık Planda yankısını bulan görüşün, tarımı ihmal edip endüstriye kuvvet verme politikasının yanlışlığı üzerinde durdular, ve köklü bir tarım reformunun lüzumunda fikir birliğine vardılar.

Tuttuğunuz ışığın uyarıcı olmasını diler, ve hepinize teşekkürler ederek Oturumu kaparız.

(Basın - 11371-A-20275)

İstatistik Bilgileri Halka Nasıl İntikal ettirilmelidir ?..

Dr. İlhami MASAR

BU SAHADA mecmua ve gazetelerde çıkan malûmat kimseyi tatmin etmemektedir. Bu konunun bir metodu vardır. Bu yazı çerçevesi içinde bu hususta izahat vermek istiyorum.

Birleşmiş Milletlerde çalıştığım ilk seneler zarfında evvelâ istatistikler okumanın metodunu ve ondan sonra basite irca edilmiş şekilde halka intikal ettirmenin tekniğini öğrendim.

Daha sonraları, uzman ve misyon şefi olarak gelişmemiş memleketlere gittiğim zaman bu öğrendiklerim bana o ülkenin ekonomik durumunu anlamam için çok faydalı olmuştur. Hazırladığım raporlardan da o memleketin iktisatçıları daha kolay istifade etmişlerdir.

Kimseye ders vermek gibi olmasın ama, aşağıda memleketimizin tarım ürünleri ihracatı vaziyetini herkesin anlayacağı tarzda açıklayacağım:

Memleketimizin 1963, 1964, 1965 seneleri ortalama ihracatı senede 3,7 milyar Türk Lirası tutmuştur. Bunun 2,8 milyar kadarı tarım ürünleridir.

İşbu tarım ürünleri maddeler ve alıcı memleketler itibariyle şöyle dağılır:

Maddeler	Senelik İhracat Tutarı Milyon T. L.	Alıcı Memleketler İhracatın Yüzdesi İtibariyle	
Pamuk	800	İngiltere	20 %
		İtalya	16 %
		Batı Almanya	13 %
		Portekiz	10 %
		Belçika, Fransa, İsviçre ilh...	
Tütün	740	U.S.A.	61 %
		Batı Almanya	9 %
		Polonya, Doğu Almanya, İsviçre ilh...	
Fındık	500	Batı Almanya	56 %
		İsviçre	14 %
		İngiltere	7 %
		U.S.A., Fransa, Macaristan ilh...	
Kuru üzüm	165	İngiltere	34 %
		Holanda	13 %
		Rusya	12 %
		Batı Almanya	10 %
		İtalya, Belçika ilh...	
Canlı hayvan	145	Lübnan	67 %
		Rusya	14 %
		Suriye	9 %
		Ürdün	8 %
Yağlı tohumlar	130	Danimarka	43 %
		İsveç	19 %
		İsviçre	9 %
		Finlandiya	8 %
Tiftik	80	İngiltere	49 %
		Fransa	12 %
		Macaristan	7 %
		İspanya	5 %

Kuru incir	65

Yukarda zikrettiğim maddeler dışında Türkiye daha sırasiyle şu tarım ürünlerini ihraç eder:

Hayvan derileri, baklagiller, yün, çavdar, afyon; antep fıstığı; bağırsak; arpa, kıl, kuşyemi, meşe palamudu; meyan kökü vesaire.

Bunlardan her birinin senelik ihraç değeri 50 ile 5 milyon Türk lirası arasında değişir.

Fransa	31 %
Batı Almanya	19 %
İsveç	9 %
U.S.A.	6 %

Danimarka, İngiltere, Belçika ilh...

1963, 64, 65 seneleri ortalaması 3,7 milyar Türk lirası tutmuş olan umum ihracatımız 1966 senesinde yüzde yirmi kadar artmıştır. Fakat bu artışa rağmen meyve ve sebze ihracatımız hâlâ zikre değer bir seviyeye çıkmamıştır. Halbuki iyi organize edildiği takdirde bunların başlıca ihracat maddelerimiz arasına girmeleri pekâlâ mümkündür.

Yaratılan bir skandal dolayısiyle:

Kömür işçilerini sömüren kim?..

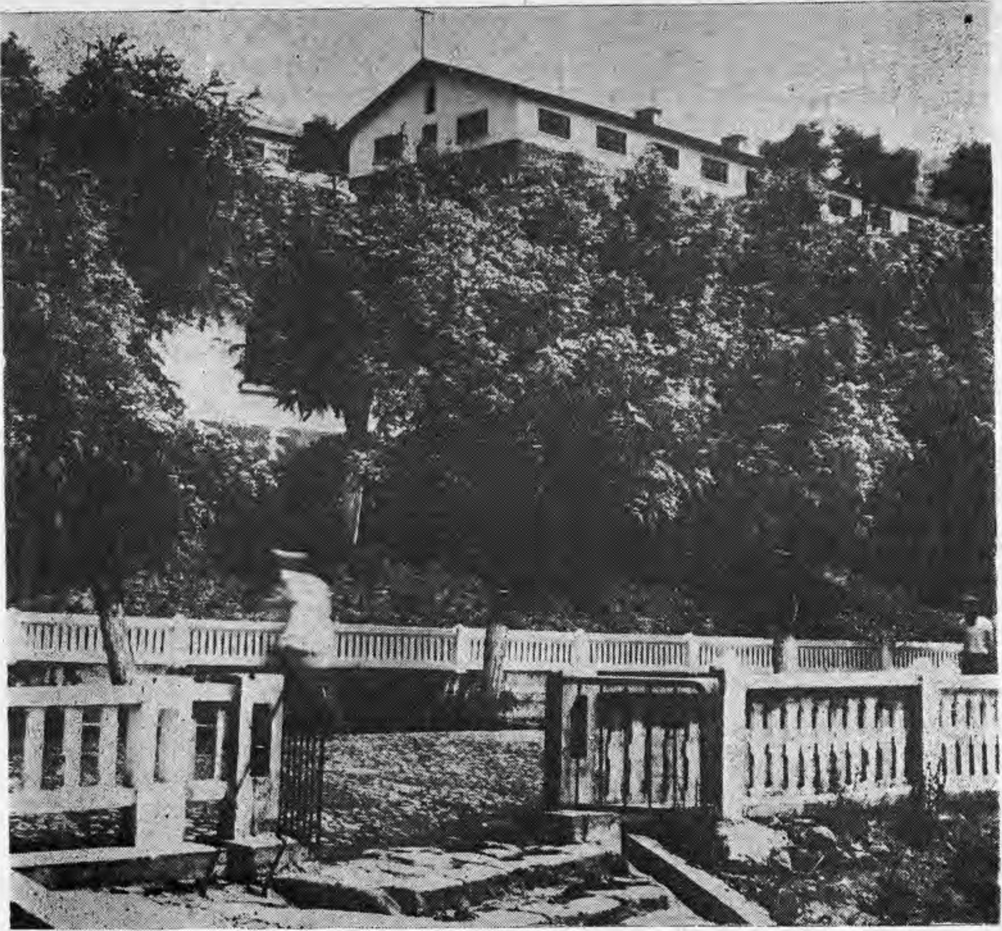
Türkiye Kömür İşletmeleri (TKİ) Genel Müdürünün Başbakana gizli bir rapor vererek, Ereğli - Zonguldak havzasında işçilerimizi ayaklandırmaya çalışan bazı akımlara karşı önleyici inzibatî tedbirler alınmasını öğütlediği rivayeti, bir kıyamet kopardı. Gerçi Genel Müdür bunu yalanladı; ama doğru da olsaydı vazifesini yapmış olurdu. Kıyameti koparanlar, Zonguldak'taki sendikacılardı. Onlara göre isçiyi bu Devlet İşletmesi baskı altında tutarak sömürmektedir. Bu doğru mudur? Yoksa işçi sömürenler başkaları mıdır? Bunu yerinde inceleyip öğrenmek istedik. Yolladığımız arkadaşın edindiği kanaat, memleket ölçüsünde en refahlı, en durumundan memnun işçilerimizin Zonguldak'ta bulunduğudur. Arakadaşımız diyor ki :

Yazan : Günay ALOK

GEÇTİĞİMİZ ayın en büyük siyasî skandalı, bir genel müdürün Başbakan Süleyman Demirel'e gönderdiği rivayet edilen «Çok gizli ve zata mahsus» bir rapor muhtevasının bir gazete yoluyla açıklanması oldu. Bu olay her yerde büyük tartışmalara sebebiyet verdi. Yazıldı, çizildi; fıkra yazarları buna partizanlığın en ileri örneği dediler; genel müdür istifaya dâvet edildi; hattâ olay Meclise getirildi. Yani sözün kısası, irice bir skandalın baş artisti oldu TKİ İşletmesi genel müdürü sayın bay Behzad Firuz.

Peki ama kimdi bu Firuz bey? Kimin adamıydı, hangi büyüğün yakın akrabasıydı, kimin himayesine sığınmış bir çömezdi? Bunun cevabını da gene gazetelerden öğrendik: «Elli yaşlarında kadardır, tahsilini Amerika'da tamamlamıştır, Zonguldak'ta sırasıyla mühendislik bölge şefliği yapmış sonra da EKİ müessesesi müdürlüğüne getirilmiş ve daha sonra da genel müdür olmuştur.» Yani kademe kademe yükselmiş, dokuz yıldır da TKİ genel Müdürlük koltuğunu muhafaza etmekle «en uzun süre genel müdür olma» rekorunu kırmıştır.

Eğer geleneksel kötü niyetle düşünme alışkanlığınızı bir kenara bırakma mucizesini gösterebilseydik, şu kısa biyografiden belki de başka bir mâna çıkartacaktık: Bu sözü geçen Genel Müdür, yirmi beş yıldır gelip geçen iktidarların hepsinde, belirli bir ilerleme kaydettiğine göre artık particilikten uzak sadece yeteneğine dayanarak önündeki barem merdivenlerini tırmanmış, işine hâkim işletmeci olması düşünülür. Başbakana gizli rapor vererek bazı tedbirlerin alınmasını istemişse; vazifesini yapmış olması lâzımdır. Acaba bu böyle midir? Merak ettik, üşenmedik Zonguldak'a gittik ve bazı gerçekler gördük. Şimdi bu yazımızda size, hep birlikte bu düğümün çözülmesine yardımcı olmak amacı ile bunları anlatacağız.

Zonguldak'ta işçi sitesinin bir kesimi.

EKİ NEDİR ?

EREĞLİ Kömürleri İşletmesi Müessesesi, işçi ve memur olarak 31.922 kişi barındırır. Bu rakkamın 4.104 kadarı memurdur, geri kalanı ise işçi. Bölgenin yıllık istihsali 1966 istatistiklerine göre tüvenan (ham) 7.368.942 ton, satılabilir istihsali 4.880.419 tondur. (1960'da 3.652.509 ton) Müessesenin belli başlı müşterisi başta Karabük Demir Çelik Fabrikası olmak üzere (Yılda 1.220.751 ton) Devlet Demir Yolları (911.666 ton), Ereğli Demir Çelik, Devlet Deniz Yolları, Kömür Satış Tevzi Müessesesi, Etibank v.b. larıdır. İstihsal maliyeti ton başına 120 TL. 95 Krş. tur. Ticarî maliyeti ise (Tahmil, tahliye, tazminat, sigorta, servis dışı harcamalar v.b. dahil) 137 TL. 75 Krş. tur.

Ereğli Kömürleri İşletmesi Karadeniz Ereğlisi mendireğinden Amasra mendireği arasında takriben 100 Klm. lik bir saha kaplar, sahilden içeriye doğru ise 7-10 Klm. kadar uzamaktadır. Belli başlı dört istihsal bölgesine ayrılmıştır. Bunlar doğudan sırası ile Gelik, Üzülmez, Kozlu ve Armutcuk bölgeleridir. 1966 yılı istatistiklerine göre Gelik bölgesinde günlük istihsal 8.300 ton. işçi adedi 10.599; Üzülmez'de günlük istihsal 6350 ton, işçi adedi 6523, Kozlu'da günlük istihsal 5610 ton, işçi adedi 7381, Armutcuk'da istihsal 1380 ton, işçi adedi 3315 dir.

EKİ'de İŞÇİ

Kömür işçisinin iki kazanç yolu vardır. Biri yevmiyesi, diğeri istihsal primleri. Yevmiye, sekiz saatlik bir iş günü için 15-ilâ

48 TL. sı arası değişir. Bunun dışında her bölgede önceden hesaplanmış istihsal fazlalığı ile orantılı olarak işçiye prim dağıtılır. İşte, bu havzada çalışan işçinin en büyük kazancı, bu istihsal primleridir. Böylere işçinin aylık gelirinin 2000 TL. üstüne çıkması sık görülen hallerdir.

Ayrıca, sosyal şartlarla birlikte (ki, bunların içine tazminat, sigorta, servis dışı harcamalar, ücretli izinler, iaşe çocuk zammı, yolluklar girmektedir,) 1966 yılında EKİ. deki bir işçinin ormtalama yövmiyesi 44.85 TL. sına çıkmaktadır.

Bu rakkam üzerinde kanımızca bir nebze durulması gerekir. Genel—İş Sendikası hukuk müşaviri sayın Engin Ünsal'ın 9 Eylül tarihli Milliyet gazetesindeki yazısında da belirttiğine göre, memleketimizde çalışan işçilerin % 30'u, günde 10.72 liralık asgari bir brüt ücretle çalışmaktadır. Böyle bir ortamda eğer 30.000'i aşkın bir müessesede ortalama yövmiye 44.85 TL. sı ise bundan kimsenin şikâyete hakkı olmaz ve nitekim olmuyor da...

İŞÇİ HALİNDEN MEMNUN

BU YÜZDEN sendikalar ve sendikacılar, EKİ camiasında bütün gayretlerine rağmen fazla birşey yapamıyorlar ve sağda solda gizli gizli yaratılmak istenen huzursuzluğa, katılmak, EKİ işçisinin aklına bile gelmiyor. Adetâ olanları dışarıdan seyreder bir hali var. Sanki söz konusu kendisi değilmiş gibi ilgisizlik duyuyor bütün bu olup bitenlere. Aslında yaşayışını yakından görüp de ona yerden göğe kadar hak vermemek elde değil.

Yüklü yevmiyeleri, güzel dinlenme yerleri, sinemaları, tertemiz yemekhaneleri, yatakhaneleri, spor sahaları, her dakika sıcak su akan koskoca hamamları ile EKİ Türkiye için ideal bir işçi sitesi olarak gösterilecek nitelikte tesisler yapmış. Sosyal işleri ile ilgilenen ekipleri, adeta biribirleri ile rekabet edercesine canla başla çalışıyorlar. Gezdiğimiz dolaştığımız yerlerde değil söylenen, şikâyet eden, asık suratla dolaşan bir tek işçiye rastlamadık desek yeridir. İş yerlerinde görmeye alıştığımız patron karşısında el pençe divan hali de yok bu işçilerde. Onlar, ocak içinde olsun, ocak dışında olsun, mühendisleri ve şefleri ile birlikte omuz omuza çalışıyorlar. Bu yüzden aralarında aynı işi yapmanın doğurduğu bir kader arkadaşlığı kurulmuş. Ne şefleri onları küçümsüyor ne de onlar şeflerini. EKİ işçisi ocak içi ya da dışı yerlerde çalıştırılmadan önce özel bir eğitimden geçiyor. Ayrılacağı ihtisas koluna göre bir ay ile iki yıl arası kurs görüyor. Bu arada da yemesi, yatması giydirilmesi işletmeye ait oluyor. Çalışmaya başladıktan sonra aldığı ücretin % 18 tutarındaki verginin ancak % 6 sını kendisi ödüyor. Diğer kısmı,

İşçilere ait plâj tesisleri...

(% 6 ihtiyarlık, % 6 kaza,) müessese tarafından karşılanıyor. Ayrıca her altı ayda bir, muayeneye tâbi tutuluyor. Eğer ciğerlerinde kömürün yaptığı en ufak bir tahribata rastlanırsa hemen ya başka yere naklediliyor ya da durumu gerektirirse yaş haddi söz konusu olmadan emekliye sevkediliyor.

Gördüğümüz kadarı EKİ, işçi haklarını koruma bakımından sağlam temeller üstüne kurulmuş ve tatbikatta da bu sosyal statünün mükemmele yakın uygulandığı büyük bir işletmedir. Takdir edilir ki, 30.000 kişiyi aşkın bir toplulukta, çeşitli kışkırtmalara karşı koyup sulh ve sükûnu sağlamak, bir yandan da istihsal gücünü durmadan çoğaltmak ancak büyük emek ve gayret karşılığı sağlanacaktır. Eğer böyle bir işletmenin genel müdürü, binbir emekle elde edilmiş sulh ve sükûnun sarsıldığını görüp de durumu «çok gizli ve zata mahsus» bir raporla devrinin Başbakanına bildirmişse onu değil yermek, vatanseverliğinden ve medenî davranışından ötürü belki de ayakta alkışlamak gerekecektir. Acaba bu hareketi şu ya da bu şekilde suçlayan sayın sendikacılar, iş başına geçirildikleri takdirde sömürüldüğünü iddia ettikleri 30.000'i aşkın kişiyi buradan daha iyi şartlarla çalıştırma imkânını bulabilecekler mi?

Kütle halinde Türk işçisini baş kaldırmaya sevketmek, şurada burada ecnebi şirketler müsdahdemleri arasında grev tanzimine benzemez. Yazık ki gizli düşüncelerinde yıllardır başarısızlığa uğrayanlar hırslarını iyi niyetli çalışkan insanlardan almaya devam ettikleri, huzursuzluk yaratmak için her türlü çareye başvurdukları müddetçe, fasit bir daire gibi kalkınma çabaları arasında boşuna dönüp duracağız.

Ruhî denge bozukluğu ve BARIŞ YOLU

M. Kemal KESKİNEL
(Dr. Psikanalist)

SAVAŞLARIN en önemli dinamik sebebi ruhî denge bozukluğudur. O halde ilkin ruhî dengeden ne anladığımızı ifade eden bu incelememize başlayalım.

RUHÎ DENGE, ruhun fakülteleri arasında bir çatışmaya mâruz kalmaksızın fonksiyonlarını âhenkli bir şekilde yapmaları halidir. Şimdi, fakülteler arasındaki ilişkilerin mahiyetini anlamak için evvelâ ruhî yapıyı tanıyalım.

Ruhî yapı, *id* = iç ben, *ego* = ben, ve *super ego* = üst ben'den ibarettir. *Id*, insanın biolojik; *ego*, psişik; ve *super ego* da sosyal tarafını teşkil eder. Demek oluyor ki insan, bio-psiko-sosyal bir ünitedir. *Id*, iç güdüler (seks ve yaşama iç güdüleri) den teşekkül eder. İç güdüler ruhî enerji sağlarlar. Bunlar insanda doğuştan mevcuttur. Şuurlu değildir; gayesi, içgüdülerin boşalma ve tatmini il kişiye zevk sağlamaktır. Ego doğuştan mevcut değildir; canlı varlığın çevre ile kurduğu ilişkinin bir neticesi olarak teşekkül eder, gelişir. Ruh yapısının kabuğu siklet merkezidir. Kişiye realite kavramını öğretir. Zaman zaman şuur sathına çıkar.

Ego'nun realite kavramı getirmesine mukabil *superego* insana ahlâkilik mefhumunu verir, kazandırır. Üst ben (*Super ego*) *ben'in* sosyal vasıf kazanmasıdır. *Superego*, gelenekleri değerleri, bir kelime ile toplumdaki bütün idealleri temsil eder. Şuurludur. Bu üç fakülte, aralarında daimî bir çatışma halinde olmalarına rağmen, bir bütün teşkil ederler. Psikanaliz yapılmadığı takdirde bu çatışma farkedilemez. Bir çatışma halinde olmayıp ta sadece ideal bir sükûn ve huzur hâlinde bulunan hayatsa, ancak ana rahmindeki hayattır.

Ana rahminde hayat. Bu, sadece ve münhasıran ana rahmi içinde geçen hayat safhasıdır ki, insan oğlu bu devrede ideal bir mutluluk içinde bulunur. Nasıl mutlu olmasın ki, dokuz ay on gün yalnız ihtiyacı olan gıdasını değil, fakat aynı zamanda kendisine lüzumlu oksijeni bile, göğüs kafesini kullanma zahmetine katlanmaksızın, anadan sağlar. Kendisini annenin psikolojik paralelinde bulduğu cihetle ideal bir sükûn ve rahatlık içinde yaşar.

Ancak, bu devrede dahi, annenin ruhî hayatında çevrenin yaratacağı bazı şiddetli olaylar, onun paralelinde bulunan yavrusunu da etkiler ve ilk huzursuzluk ve ruhî dengesizliğin tohumları burada böylece atılmış olabilir. Hâmile kadınların fizikî bakımdan sıhhî şartlar altında bulunması yanında, ruhî yönden dengeli yaşatılması ve bu devrede traumalardan sakınılması lüzumunun ilmî mesnedi budur.

Yeni doğan çocuğun psikolojisi ve ilk sarsıntılarla dengenin bozulması. Daha önce ana rahmi hayatında mevcut olduğunu ifade ettiğimiz ruhî denge, doğumun vücuda getirdiği sarsıntı ile, şokla, bozulur. Gerçekten hayata doğuş cenin için ideal ve rahat bir âlemden, anneden koparak gelmek demektir ki, bu kopma keyfiyeti onun için ilk şoku, ilk sarsıntı olayını teşkil eder. Anadan kopma çocukta bir boşluk hissi yaratır. Üstelik çocuk kendisini yetersiz bulur, hayatı idamenin, ancak başkalarının (anne-babanın) hizmetlerine, hattâ lütuflarına bağlı olduğunu hisseder. İşte bu korkunç ıstırabı, yalnızlık ve yetersizliğin korkularını ağlamalar ve hıçkırıklarla ortaya koymaya çalışır. İşte anne asıl bu devrede sıcak ilgi ve sevgisiyle bu boşluğu doldura-

cak destek olup yetersizlik hissini telâfi edecektir. Şayet anne neurotik ve kompulsif bir tip olur, ve hırçınlığa hırçınlıkla, ağlamaya da şiddetle karşı koyarsa, (ki buna pek çok tesadüf edilir) çocuğun duyduğu boşluk ve yolsuzluk hissi korkunç derecede artar; yavru, bütün kâinatı kendisine karşı hisseder ve ölüm korkuları içinde kıvranır.

İkinci ve büyük şok. Ayakta kalmanın ve hayata tutunmanın sırrını çocuk anaya yapışmakta bulur. Ona derin bir sevgi ve sımsıkı bağlarla bağlanır: *Transferans.* Demek ki çocuğun annesinden mahrum edilmesi onun hayatına nihayet verilmesi demektir, zavallı yavru için. Bu şartlar içinde çocuk babaya karşı kıskançlık hissiyle doludur, onu kendisinin bir rakibi olarak görür. Baba da ayrıca haşin, katı, ve sistemli bir şekilde kısıtlayıcı bir karaktere sahip olursa, çocukta tenasül uzvunun kesilmesi şeklinde sembolize edilen korkular duyar- ki S. Freud bunu «castration (iğdiş) mekanizması» şeklinde adlandırmıştır. Bu korkuları yalnız erkek çocuğu babaya karşı duymaz: kız çocuğu da anneye karşı aynı durumdadır.

Babaya karşı rekabet, kıksançlık ve düşmanlık hissi içinde bulunan çocuk onu zamanla gözünde büyütür. Herkül gibi kuvvetli ve erişilmez görmeğe başlar babasını, ve ondan korkar. Onun karşısında kendisini çok âciz bulur. Gün geçtikçe bütün otorite figürlerini babasının yerine koymak suretiyle korkularını jeneralize eder ve çevreye karşı büyük bir allerji sahibi olur. Artık değer ve kuvvet yargıları bozulmuştur. Herkesi kuvvetli, değerli, kendisini onların karşısında kuvvetsiz, değersiz görür. Hastalarımızdan biri bunu, psikanaliz esnasında Pascal'in şu sözleriyle teyid etmişti: «Kâinat okadar büyük ki, ona nisbetle hiçliğimi hissediyor, korkuyorum.»

Ruh âleminde global dengesizlik ve 3 tip. Sademeler: Ancak ana rahmi hayatında ideal ruhî dengeyi yaşadığına işaret ettiğimiz insan oğlu, dünyamıza mecburen sevkedilmenin ve kastrasyon prosesi şokundan başka, günlük hayatımızda sıksık ruhî fakülteler arası çelişme ve çekişmenin dengesizliği tesiri altında da bulunur. İçgüdüler, ruhî yapının muharrik kuvvetini, enerji kaynağını teşkil ederler ve yüzde yüz tatmin ararlar. Filhakika, insan hayata mutlu olmak için, arzularını tatmin etmek için gelmiştir. Fakat insan oğluna bu hak nâdiren tanılır, verilir. İç ben'den kalkan ve tatmin arayan bir arzu, ilkin bir *ego* süzgeçinden geçmek zorunda bırakılır *(ego,* kişinin hayatını korumak, üreme içgüdüsünü tatmin göreviyle vazifelendirilmiş fakültedir). Buradan arzular «realiteye uygundur» sertifikasını alsalar bile, faaliyetini değerler ve gelenekler esasları üzerine yoğunlaştıran *üst-ben'in* sansüründen de geçmek ve vicdan mahkemesinde ahlâkîlik

vasfını ispat etmek mecburiyetindedirler. Birinci merkezin prensiplerine karşı gelmek çocukta bir yalnızlık ve boşluk, ikinciye karşı gelmekse onda bir suçluluk hissi yaratır. Her iki halde de çocuk korkular duyar. Arzularını tatminden vazgeçer ve tekrar geldiği yere, şuur altına kaçar, sığınır. Böylece, tatmin edilemeyen arzular ve korkularla dolan ruhî yapıda bir gerginlik, bir denge bozukluğu husule gelir.

İŞTE, savaşların, yeryüzünde bitmek bilmeyen kavgaların sebebi, insanın ruh âlemindeki çatışmaları ve ruhî denge bozukluğudur. Doğduğu günden itibaren çocuğun içgüdülerinin önüne barajlar koyan; realite hükmü, toplum kuralları adı altında arzularını kısıtlayan veya geri çeviren ve bu onun varlığını hiçe saydığı hissini yaratan, ve sonunda yaşamanın mesned ve sebebi saydığı annesini elinden alan, onda tek başına yaşamayacak âciz ve kuvvetsiz olduğu vehmini yaratan çevreye karşı duyduğu allerji ve emniyetsizlik atmosferi içinde, hayatta hep şoklar şeklinde saldırı yaşamış kişi olarak peşin saldırı ile düşmanın saldırısını önlemek isteği, harplerin ruhî sebebini ve zeminini teşkil eder.

Obsesyon, psikiatride, «doğru olmadığını bildiği bir şeyi öyle düşünmek ve yapmaktan kendini alıkoyamamak» diye tarif edilir.

Tarihi kısa bir bakışla incelersek, savaşların zemininde bir ruh haletini görürüz. Eğer obsesyonların esiri olmasaydı, ruhu dengesiz ve tazyik altında bulunmasaydı, dünyanın büyük zekâlarından biri olan ve bunu icraatile ortaya koyan Hitler tarihin affetmeyeceği bir hataya düşer miydi? Bütün bir dünyaya karşı savaş açar mıydı? Milyonlarca insanı imha ederek milletini bir ırkla ebedî bir düşmanlık ve mücadele içine atar mıydı? Hitler için durum buysa, Duçe Mussolini için başka olabilir mi? İkinci Dünya Savaşı'nda bu iki totaliter lider aynı ruh haletinin esiri olarak aynı sorumluluğu yüklenmediler mi?

GERİYE, insanların ilk günlerine dönünce, Ademoğullarını, Hitlerin insana karşı duyduğu, yaşadığı allerjiyi birbirine karşı yaşarken bulmuyor muyuz? Tanrı, Habile çok, Kabile ise çok az bir şey vermektedir. Kabil vehmeder ki kardeşi Habili öldürürse Tanrı buna verdiğini de ona ihsan edecektir. Bu rekabet duygusu ve ihtiras, bir impulziyon şeklinde Kabilin ruhuna yerleşir ve bu hâl onun özkardeşini öldürmesine kâfi gelir. Halbuki bu düşünce, kutsal kitaplara göre de yanlıştır. Zira Tanrı herkesin rızkını ayrı ayrı yaratmıştır. O halde, insanlar rızk temini için birbirini yemek yerine tabiatla mücadele yolunu tutsalar daha olumlu bir yol seçmiş olurlar.

S o n u ç : İnsanlar ve milletler arasında savaşları önlemek tedbirleri, bu yazımızın birinci bölümünde vardığımız netice, yani çekirdek gücü dengesi, kısa süreli ve paliatif bir tedbir teşkli eder. Bu, basit bir ifadeyle, atomu temsil eden Devletlerin kendi elleriyle kıyametin kopmasına sebep olmaktan korkarak harbi göze alamamalarıdır.

Halbuki savaştan korunmanın asıl yolu, ruhî dengenin teessüsüsüdr. Zira ruhî dengeye sahib olmayan bir liderin getireceği neticeye, göre göre hak vermekten kendisini alıkoyamaması psikolojik bir gerçektir. İşin kötüsü, obsessif bünyeye sahib olan bu kabil otoritelerin önceden halk tarafından teşhis edilip liderliğine mani olunması da mümkün olmayabilir. O halde, savaşları önlemenin yolu, barış yolu, dengeli ruh yapısına sahip mutlu kuşaklar yetiştirmektir. Dengeli liderler dengeli ortamda yetişir.

İşçi Çocukları

Yazan : Belkis Halim VASSAF

ÇARŞI ve pazarlarda küfeci çocuklarımızı, önünde boyacı kutusu "Boyayalım, boyacız!" diye haykıran, yüzü kirli, üstü başı perişan yavrularımızı görünce içimiz titrer; ve hele turistlerin sanki hiç görülmemiş bir şey gibi hemen makinelerine sarılıp fotoğraflarını çektiklerini görünce üzüntümüze bir de utanma katılır. Hele evlâtlık adı altında yapılan istismar bugünkü çocuk anlayışımıza göre affedilir bir şey değildir.

Çocukluk çağının hangi yaşa kadar sürdüğü zamanla ve yerle değişmektedir. Ben yedi başıma bastığım zaman çocukluktan çıkmıştım. Yatırınca gözleri kapanan bebeğim elimden alınmış, yerine bir tığ ile yumak konmuştu. Artık kocaman kız olmuş; üç yıllık ilkokulu bitirmiş, konu komşunun mektuplarını bile yazmaya başlamıştım. Halbuki bugünkü bilgimiz bize zekâ yaşını 6 dan aşağı olanların okulda öğrenmekte sıkıntı çekmesi ihtimalini öğretiyor. Onun içindir ki bazı memleketlerde çocuklar altıncı yaşını doldurmadan okula başlatılmazlar.

Çocuk mefhumu böylece zamana ve yere göre değiştiği gibi, gelenek, kültür gibi şeylere, psikoloji, pedagoji anlayışımıza, memleketin ekonomik durumuna, yasalara göre de değişmektedir. Hattâ aynı toplum içerisinde okul, çalışma, askerlik, suç işleme, oy verme; evlenme gibi hak ve sorumluluk bakımından da çocuk telâkkisi başka başkadır.

BİRLEŞİK Amerika Devletlerinde çocuk 16 yaşını dolduruncaya kadar okula gitme zorundadır. Oy'unu kullanabilmesi için 21 yaşında olması gerekir. İçki içebilmek veya içki satın alabilmek, evlenebilmek yaşı Stad'dan Stad'a değişir. Birçok yerlerde çocuklar 18 yaşına kadar ya bir kimsenin yahut da bir kurumun vasiliği altında bulunurlar; ve ancak o yaştan sonra bağımsız bir fert olarak istediğini yapmakta serbest bırakılırlar. Onsekiz yaşın altındaki suçlular kendilerine mahsus ve ilgililerden başka hiç kimsenin bulunmadığı mahkemeler tarafından muhakeme edilirler, ve ceza evine değil, kendilerine

mahsus islâhhanelere gönderilirler.

İş konusuna gelince, genel olarak çocuk 16 yaşının sonuna kadar okulda olur, ve ancak o yaştan sonra çalışmasına izin verilir. Buna rağmen bugün Birleşik Amerika Devletlerinin birçok yerinde 8 yaşında bir çocuğun tatil süresinde çiftliklerde çalıştırılmaları yasaya aykırı bir hareket değildir. Son sayımda 10 ile 13 yaşları arasında 265 bin çocuğun çiftliklerde gayet az bir gündelikle uzun saatler ağır işlerde çalıştırıldıkları tespit edilmiştir. Hattâ 10 yaşının altında binlerce çocuğun kendi evlerinden uzak çiftliklerde, tarlalarda çalıştığı da bir gerçektir. Bazı Stad'larda 14'ün altındaki çocukların tarlalarda çalışmak üzere okuldan affedildiği de vakidir. Hele göçebe işçilerin çocukları o bölgede kayıtlı olmadıkları için yaşları ne olursa olsun okula devam mecburiyetinde bile tutulmazlar.

Tarım işlerinde çalışan her beş çocuktan birinin dokuz veya dokuzun altında ve yarısından fazlasının da 10 - 13 yaşları arasında olduğu söylenmekte ise de, gerçek sayı bunların çok daha üstünde olduğu tahmin edilmektedir. Zira bizde de olduğu gibi Amerika'da da müfettişlerin geleceği haber alınır alınmaz, gösterişler başlar; ve yasa dışı yapılan şeyler gizlenir. Çiftliklere müfettişin olduğu yayılınca çalışma yaşı haddinden aşağı olan ve okulda bulunması lâzımgelen çocukların hemen ortadan kayboldukları söylenmektedir.

Okul çağındaki çocukların bilhassa kullar açık bulunduğu zamanlarda okula gideceği yerde gizli gizli çalışması iki türlü tehlike ortaya atıyor: Birisi bu çocukların okulda geri kalması, diğeri de sağlıklarına ve büyümelerine olan etkisidir. Bunun için Amerikan doktorlar kurumu bu gizli çalışmayı ortadan kaldırmak, getireceği sağlık bozukluklarını önleyebilmek için yıllardan beri çalışma yaşının resmen 14 e indirilmesi tarafını tutmuştur. Hattâ bu hususta Meclise lâyihalar da verilmiştir. Fakat büyük tarım yapan State'larda milletvekilleri bu lâyihaların yasalaşmasına engel olmaktadırlar.

Çocuk işçi derdi Amerika'nın dayandığı bütün prensiplere aykırıdır. Önlenememesine de sebep olarak, halkın böyle bir durumun bu memlekette vaki olduğunu bilmemeleri, hatta olabileceğini bile düşünememeleridir. Gerçekten, ileri bir memleket olan Amerika'nın ve Amerikan demokrasisinin benimsediği amaçlarla bağdaşamayan bir hareket, inanılamayacak bir suçtur. Fakat bu suç bugün Birleşik Devletlerin İşçi Vekilinin de itiraf ve tasdik ettiği bir gerçektir.

Niye Porselen İthali Yasak ?..

HÜKÜMET porselen yolsuzluğu üzerine bu cins mallarla bütün seramik eşyanın ithalini yasakladı. Bizde porselen ve seramik sanayii hayli gelişti. Özel sektöre ait ikisi İstanbul'da, biri de Çanakkale'de büyük ve modern fabrikalar kuruldu. Ayrıca resmî sektörün de modern fabrikaları var. Bunlardan başka Yurdun çeşitli bölgelerinde daha küçük kapasitede olanları da çalışmaktadır.

Porselen ve seramik eşya ithalini yasaklamakla Hükûmet aynı zamanda bu sanayii dış rekabetten korumuştur. Bu fabrikalar henüz ihracat yapacak safhaya giremediler; şimdilik iç piyasa ihtiyacını karşılıyorlar. Fakat dış rekabetten kurtulmaları için ithalatın yasaklanmasına ve iç piyasayı imtiyazlı tekel fiyatla sömürmelerine mi ihtiyaç duyuldu acaba?

İthalatı yasaklarken porselen ve seramik sanayiimizin her kolda memleket ihtiyacına yeterli olup olmadığı düşünülmüş müdür? Bugün bir kısım eşya karaborsadadır ve fiatları bu yüzden yükselip durmaktadır. Yasak koyarken fiatların daha da yükselmesini ve başka malların da karaborsaya düşmesini önleyici tedbirler alınmış mıdır?

Bu konularda kamuoyu aydınlığa kavuşmalıdır. Yoksa kafalarda doğabilecek şüpheleri silmek sonra güç olur.

Duyduklarım ve Düşündüklerim

Dr. İlhami MASAR

Hizbüttahrir

LAİKLİK aleyhdarı bu isimli bir teşekkül mevcut bulunduğunu gazetelerden öğrenmiştim. Arada bir Batılılarda haçlı ruhu olduğunu yazarım. Herhalde bu sebepten dolayı olsa gerek ,bana da geçenlerde birtakım broşürler göndermişler. Aşağıda kısaca söylenenleri arzedeyim. Okuyucularımın Hizbüttahririn görüşlerini öğrenmelerini faydalı görüyorum:

1 — "Hilâfet Nasıl Yıkıldı" isimli kitaptan alınan satırlar, halifeliğin lâğvedilmesini tenkit etmektedir.

2 — "Hıristiyanlarla Müttefik Olmak Haramdır" isimli broşürde gâvur hıristiyanlara karşı bağlılık gösterilerek Papanın merasimle karşılanması yerilmektedir.

3 — "Ormanlar, petrol ve diğer madenler" isimli yazıda, devlet ferdî mülkiyete giren mallara el koyamaz, deniliyor.

4 — "Siyasî yorum" serlevhalı broşürde, Batı, müslümanların birinci düşmanıdır cümlesi vardır.

5 — Ve nihayet "İslâm Devleti Anayasası" tasarısında müslümanların ademî merkeziyet esasına dayanan bir devlette birleşmeleri tavsiye olunuyor ve diktatör tipindeki islâm ümmetinin devlet reisine bütün müslümanların biat etmesi isteniyor.

Siyasî ve iktisadî tutumumuzun bu broşürlerdeki söylenenlerle hiçbir surette bağdaşamayacağı muhakkaktır.

Halk Partisi

BİZ DEMOKRATİK rejimi benimsedik; bu memleketi mecliste çoğunluğu elinde tutan parti idare edecektir. Türk aydınları bunun başka türlü olmasına tahammül etmeyeceklerdir.

Fakat şunu unutmayalım ki halkımızın yarıdan fazlası okumak yazmak bilmez. Bu vaziyetten gericiler ve Hizbüttahrir gibi kuruluşlar istifade ediyorlar.

İktidarda olan parti, çoğunluğunu idame edebilmek için, hoşa gitmeyen birçok istekleri bilmemezlikten gelemiyor.

İşte, bu istekleri frenlemek için sayın Demirel gibi bir başvekil nekadar lâzımsa, ülkücü Ordumuz ile gençliğimizin daha da sola kaymasını gem altına alacak bir Halk Partisi de o kadar lâzımdır.

Halk Partisinin ikiye bölünmesine sebep olan son senelerdeki tutumu nekadar tenkit edilse yerindedir. Fakat Halk Partisi sosyalist değildir; devletçidir ve özel teşebbüse Adalet Partisi kadar olmasa bile yine imkânlar tanımaktadır. Ortanın solu doktrininden memlekete şimdiye kadar fenalık gelmemiştir. Bilâkis bu tutum bazı aydınlarımızın ve yüksek tahsil gençliğinin daha da sola kaymasına mani olmuştur. Bu gün öğrenci dernekleri artık komünist ajanlarının kontrolu altında değildir. Bu dernekleri Halk Partili gençler idare ediyorlar.

Alman Demokrat Partisi, Fransız Radikal - Sosyalistleri, İtalyan Cumhuriyetçileri ortanın solunu temsil ederler. bunlardan hiç biri sosyalizm üzerine istinat etmemiştir.

Ortanın solu sloganı Halk Partisine rey kaybettirecektir. Halk bunun mânâsını anlamamıştır.

Fakat Halk Partisi komünizme doğru kayıyor, diyenler büyük haksızlık ediyorlar. Halk Partisinden bu memlekete fenalık gelemez. Bu Partiye rey vermeyenler bile şunu itiraf etmeye mecburdurlar:

Halk Partisi, halk partisidir. Türkiyenin iyiliği için bu Parti sağlam olarak ayakta durmalıdır.

Boğaz Köprüsü

ARTIK herhalde "evvelâ gecekonduların yolları yapılsın" sloganını dillerinden düşürmeyenler de anlamışlardır. Bundan

beş sene sonra, araba vapurları Boğaz'ın üstünü bir pontonlu köprü gibi kaplasalar bile trafik ile başa çıkamayacaklardır.

Otomobil artık zenginlerin nakil vasıtası olmak niteliğinden çıkmıştır. Almanya'da çalışmış olan işçilerimizin de arabaları vardır ve beş sene sonra bütün teknisiyen, ustabaşıları ve yetişmiş (skilled) işçilerimizin de otoları olacaktır.

Daima tenkit edilmez. Araba vapurları işini idare eden yetkilinin, kıymetli bir idare adamı olduğu görünüyor. Adamcağız elinden geleni yapıyor ama yine de iş saatlerindeki izdihamın önüne geçemiyor.

Ama araba vapurlarında da tenkit edilecek şey yok değil. Meselâ kontrol memurları abonman biletlerini el ile yırtıyorlar ve üzerine kurşun kalemle o günün tarihini atıyorlar. İdare buna lüzum görüyorsa işlerine karışacak değilim. Fakat memurların eline tarih atacak bir zımba veya damga verseler çok iyi olur. Geçen gün bir turist dostum bu hale şaşmıştı... Araba vapuru bahsini açtım, bunu da söyleyeceğim, dedim.

Köprü işini ciddiyetle ele almak lâzımdır. İnkişafların önüne yarım tedbirlerle geçilemez. Mes'ul mevkilerde olanlar gelişmeye ayak uydurmaya mecburdurlar.

Turist Kızlar

İNSANLARIN çoğunluğu iyi ahlâklıdır, bir azınlığı da düşük ahlâklı olur. Vaziyet memleketimize gelen turist kızlar için de böyledir. Bunlardan bazıları macera ararlar ve erkeklere fındıkçılık yaparlar.

Bizim erkeklerimizin de bir azınlığı kabadayılık taslamayı, kız kaçırmayı ve ormanda, kırda âlem yapmayı pek sever. Bunlar düşük ahlâklı turist kızlara düşerlerse ses seda çıkmaz. Fakat mini etekleri görerek dürüst bir kızdan kabadayılıkla istifadeye kalkışırlarsa veya maceracı bir kıza bir şeyler vaadedip sonra sözlerini tutmazlarsa kıyametler kopuyor.

Memleketimize yüzbinlerce turist geliyor, bunlardan belki beş-onbini güneyli erkek arayan kızlar teşkil eder. Bunlardan da bazıları polislik olacak vakalara maruz kalıyorlar.

Gazetelerimizin bu gibi vakaları vekarla ele almaları lâzımdır. Satışı artırmak için günlerce yazılar yazmakla memlekete fenalık ediyorlar. Avrupa gazeteleri bu gibi sansasyonel haberleri hemen iktibas ve düşmanlarımız bunları istismar ediyorlar ve vahşi Türkler kızlara tecavüzde bulunuyorlar, Türkiye'ye gitmeyin diye propaganda yapıyorlar.

Her memlekette tecavüz vakaları olur, gazeteler bunları haberler arasında kısaca yazarlar. Basınımızın da aynı yolu tutması lâzımdır. Memleket sevgisi bunu icabettirir.

Ürdün Kralı Majeste Hüseyin

EKSERİ yazarlar, 10 - 15 senedenberi, sayın Kral Hüseyin'in, Mısır başkanının kendisine karşı gösterdiği düşmanlığa mukavemet edemeyeceği ve tahtını ve belki de hayatını ergeç kaybedeceği tezini güderlerdi.

Ben bu görüşe hiçbir zaman katılmadım ve bu satırlarda, kendisinin, yaptığını bilen hakiki bir Arap vatanperveri olduğunu daima tekrar ettim. Memnuniyetle görüyorum ki dünya basını ve bilhassa Ürdün gençliği de nihayet bu nokta-i nazarı kabul etmiş bulunuyor. Buna sebep son İsrail harbinde Kralın gösterdiği kahramanca tutumdur.

Sayın Kral Hüseyin'in Türkiye'yi ziyareti neticesinde Türkiye ile bu küçük fakat şirin memleket arasında zaten mevcut olan dostluğun bir kat daha kuvvet bulacağını ümit etmekteyim.

Mısır'ın basiretsiz tutumu neticesinde çıkan son Arap-İsrail harbinden en çok zarar gören ülke Ürdün olmuştur. Ürdün Filistin'in, anavatana dönmesi için, Türkiye sulhcu yollardan elinden geleni yapacaktır.

Ben 1953 senesinde Majeste Hüseyin'in taç giyme merasiminde Birleşmiş Milletler görevlisi olarak bulundum ve sonra da orada kalarak ziraî kalkınma planının hazırlanmasında yardımcı oldum. Ürdün'ü karış karış bilirim. Ve Ürdün Hükûmet erkânının birçoğu dostumdur.

Ürdünün başındaki en büyük derdin memleketteki yüzbinlerce Filistin mültecisinin olduğunu yakinen bilirim. Komşu A-

rap devletleri atarlar tutarlar, fakat hiçbiri ne bu mültecileri terfih edecek yardımda bulunurlar, ne de bunların bir kısmını kendi memleketlerine kabule yanaşırlar. Bu sebepten dolayı Arap memleketleri arasında en çok sempatiyi hak eden ülke Ürdün'dür.

Amerikan Politikası, Rus Politikası

OSMANLI hükûmeti devrinde, biz İngiliz, Alman veya Rus politikası arasında çabalar dururduk. Disraeliler, Gladestone'lar, Kayser Wilhelm, Rus Çarı Nikola, Llyod Georges sırasiyle dostumuz veya düşmanımız görünürler, siyaset adamlarımız bunlardan birine yamanmak çabası içinde bocalar dururlardı. Bu halden biz yalnız zarar gördük, koca İmparatorluk çürük bir bina gibi yıkılıverdi. Biz ölmez Atatürk'ün sayesinde bir siyaset oyuncağı olmaktan kurtulduk.

Şimdi Araplar aynı badire içinde bulunuyorlar. Ellerindeki petrol serveti sebebiyle onlarla herkes alâkadar oluyor. Tabii şimdi bir de Amerika ortaya çıktı. İki büyük kuvveti Amerikalılar ve Ruslar temsil ediyorlar.

Arap dostlarımıza tavsiye ederim, bu oyundan vazgeçsinler, yoksa hiçbir zaman rahat edemezler. Bir dost seçsinler ve hep o tarafta kalsınlar.

Bu dost tabii Rusya da, Amerika da olabilir; ancak şunu bilmeleri lâzımdır. Amerikalılar uzaktadır, günün birinde İngilizlerin Hindistan'da yaptıkları gibi, arzu edilmedikleri zaman pılılarını, pırtılarını toplayarak giderler.

Ruslar yakındadır. Türkistan'da yaptıkları gibi bir yere yerleşirlerse onları oradan söküp atmak kolay olmaz.

Yemen Meselesi

UZUN ASIRLAR boyunca Yemen'i işgal eden müstevliler münbit Batı bölgesinde oturan Sünnî mezhebe mensup Yemenlileri nisbeten daha kolay kontrol altına almışlardır. Eski devirlerde Haberleş, Mısırlılar ve Osmanlılar Yemen'de bulundukları müddetçe, doğudaki dağlık bölgede yaşayan Zeydi mezhebe mensup Yemenlilerle hiçbir zaman tamamiyle başa çıkamamışlar ve bu zavallı ülkede çok kan dökülmüştür.

Mısır Başkanı Nasır, petrol bölgesine bir köprübaşı kurmak gayesiyle General Sallal'ın kukla hükûmetini kurduğu zaman, herhalde Yemen tarihini okumamıştır; yoksa böyle bir maceraya atılmazdı.

Yemen meselesinin bir tek hal çaresi vardır. O da; Mısırlıların General Sallal ve Mısırlılara hizmet eden bir avuç siyaset adamiyle beraber Yemen'i terketmeleridir.

Kral Badir ve etrafındaki çoğunluğu Zeydilerin teşkil ettiği fakat içlerinde birçok da Sunnî Yemenlilerin bulunduğu grup ile Sana'da ve Batı bölgesinde bulunan mutedil hürriyetperverler beraberce oturup demokrasi üzerine müesses ve Kralın yetkilerini tahdit eden bir anayasa hazırlamalı ve hiç de müstebit babasına benzemeyen Kral Badir yine tahtına oturmalıdır.

Suudi Arabistan ile Yemen'e müdahaleden vazgeçmek hususunda anlaştıkları söyleniyor. Bakalım Ruslar Yemen - Aden bölgesinde sulhun kurulmasına müsaade edecekler mi?

Latin Amerika'daki Ayaklanmalar

İSPANYOLLAR bundan 400 küsur sene evvel Amerika'ya ayak bastıkları zaman Meksika'da Aztek ve Maya ve Güney-Batı Amerika'da İnka devletleri ile karşılaşmışlardı. O zamanki İspanyollar, asırlarca Arapların boyunduruğu altında kalmış olduklarından dolayı yabancılara ve bilhassa diğer din mensuplarına karşı pek insafsızca hareket ederlerdi; nitekim Amerikadaki Hinda ismi verilen yerli halkın ellerinden herşeylerini almışlar ve onlara hayvan muamelesi yapmışlardı.

Kuzey ve Güneydoğu Amerikada yaşayan kültürsüz yerliler Avrupalılar tarafından kolaylıkla yok edilmişlerdir. Halbuki yukarda zikrettiğim bölgelerde oturan azçok özel bir kültüre sahip olan yerliler Katolikliği ve çok defa İspanyolcayı lisan olarak kabul etmiş olmalarına rağmen yüzlerce

senelerden beri İspanyol asıllı insanların hâkim oldukları hükûmetlere karşı pasif bir mukavemet göstermişlerdir.

İşte Lâtin Amerikada sık sık tekerrür eden ihtilâl hareketleri ve haydutluk gösterileri bu vaziyetin bir neticesidir.

Kuba Diktatörü Fidel Kastro ve diğer komünist ajanları bu vaziyetten istifade ederek Venezuelladan tâ Bolivya ve Peru'ya kadar bütün çevrede huzursuzluk yaratmakta ve bütün sulhseverleri üzen bir durum ihdas etmektedirler.

Bu böyle olmakla beraber, yerlilerin kıpırdanmalarını takbih etmek de insanın elinden gelmiyor.

Çin Kültür İhtilâli

KOMÜNİST Çinde Mao'nun kızıl muhafızları ortalığı Kültür İhtilâli ismi altında kasıp kavurdukları zaman, bu halin, komünist kodamanları arasında bir post kavgası olabileceğine ilk işaret edenlerden biri ben olmuştum.

Çin büyük bir ülkedir. Merkezi hükûmet bütün memleketi güçlükle kontrol altında tutabilir .Bu binlerce seneden beri böyle olagelmiştir. Ben yaşta olanlar, Amerikalıların "War lord" ismini verdikleri sergerdelerden Çangsoli'nin 40 sene evvel Çin hükûmetinin başına ne dertler açtığını herhalde hatırlarlar.

Mao'nun çok hasta ve ölmek üzere olduğu haberi çıkar çıkmaz, Çin'de kıpırdamalar başladı ve bu hal iki senedenberi devam edegelmektedir.

Mao, memleketin birliğini muhafaza etmek ve seçtiği adamın kudretini artırmak için ortaya Kültür İhtilâli parolasını attı ve azgın gençlikten istifade gayesiyle memleketin başına kızıl muhafızları belâ etti

Mao, hâlâ ölmedi, fakat bütün gayretlerine rağmen koca ülkenin kontrolunu da elinden kaçırdı.

Ben Uzak-Şark'ta yaşadığım için, Çinlileri azçok tanırım. Önümüzdeki seneler daha pek çok iç çekişmelere şahit olacağımızı tahmi nediyorum. Fakat bu vaziyetin Çin'i zayıf düşüreceğini zannetmiyelim. Bütün Çinliler, beyazları sevmemek konusunda birleşirler. Çin her şeye rağmen Yirmi birinci Asrın büyük kudreti olacaktır. Bunu böyle bilelim...

Nijerya İç Harbi

TOPRAKALTI servet, bağımsızlıklarını kazanmış olan Afrika ülkelerinde içharbe sebep oluyor. Böyle bir servete sahip olan Katanga parasının kendi cebinde kalması maksadiyle Kongodan ayrılmak için arada-bir çaba sarfeder. Şimdi de Nijeryanın doğu eyaleti, Biafra ismi altında istiklâlini ilân etti ve orada da bir içharp patladı.

Dünya Bankası heyeti azası olarak Nijerya'nın kalkınma planını hazırlamıştım, memleketi iyi tanırım. 60 milyon nüfuslu bu ülke Afrikanın,U.S.A. sı olma yolunu tutmuştu. Fakat birlik muhafaza edilmezse bu rüya suya düşecektir.

Esasına bakılırsa, bilhassa petrolu ile sahra güneyi Afrikanın en zengin bölgesi olan Biafra, Nijerya'nın diğer üç eyaletinden ayrı bir veçheye sahiptir. Buranın İbo ismi verilen halkı ayrı bir lisan konuşur, dinleri hristiyanlıktır, halk arasında okur - yazar nisbeti yüksektir. İbolar, Batı kültürünü diğer Nijeryalılardan daha fazla benimsemişlerdir.

Nijerya'da bulunduğum zaman, petrol daha yeni bulunmuştu, tâ o zaman da İbolar ayrı bir devlet teşkil etmek için kendilerine yardım etmemizi istemişler ve biz de büyük siyasî birliklerin ekonominin gelişmesinde tesirli olacağını onlara anlatmakta epey zahmet çekmiştik.

Petrol iyi bir şey ama, insanın başını belâya sokuyor. Osmanlı İmparatorluğu zamanında Arap petrolunu bizden almak için Batılılar çok Türk kanı dökmüşlerdi. Şimdi de petrol kral ve şeyhleri, Nasır'ın sabotajcı ajanlarından kurtulmak için petrolu olmayan Arap ülkelerine kazançlarından bir kısmını vermeyi kabul etmiş görünüyorlar.

Fakat ne Arap memleketlerinde ne de Nijerya'da problem halledilmiş değildir. Galiba petrol bölgelerinde çekişmeler olması yabancıların işine geliyor.

SAYIN ABONELERDEN

Yeni Yıl abone bedellerini lütfen yollamalarını saygılarımızla rica ederiz.

İzmir Fuarı'nda İlgi Çekici Bir Köşe

Mobil Pavionu

İZMİR Enternasyonal Fuarı'ndaki Mobil Pavyonu Yurdumuzda faaliyette bulunan yabancı bir şirketin Türkiye'de kazandığını Türk halkı için ne kadar verimli ve faydalı sahalara harcamakta olduğunu göstermesi bakımından ilgi çekicidir. Bugünkü şartlar içinde Yurdumuzun en önemli konularının nasıl ele alındığı Mobil Pavyonunda çeşitli şekilde açıklanmakta ve bilhassa «Turizm» ve «Trafik» konuları üzerinde durulmaktadır. Mobil «Yurt Gezinizde Mobil Hizmetinizde» sloganıyla tatbikine başladığı Mobil-Tur programıyla turizm dâvasını nasıl desteklediğini izah etmektedir. Trafik kazalarının artmasıyla memleketin büyük can ve mal kaybına uğradığını müşahede eden Mobil, Trafik Kazalarını Önleme Cemiyetiyle işbirliği yaparak pavyonunda bir de psiko-teknik laboratuvarı kurmuştur. Burada yapılan testler araba kullanma bakımından lüzumlu olan kabiliyetleri ölçerek araba sahiplerini uyarmaya yaramakta, bu arada kendilerine verilen sertifikalarda emniyetli olarak yapılabilecek azamî sür'at belirtilmektedir.

Fotoğrafta, Mobil Pavyonun giriş kısmı ve Mobil - Gaz'a tahsis edilen köşe görülmektedir.

Altı Ok Umdeleri Tesbit ediliyor...

Seyahatte halkın dertlerini dinliyoruz — Kayserililerin Gazi'ye oyunları — İsmet Paşa'ya çekilen ağır telgraf — Altı Ok umdelerinin tarifi yapılıyor — Lâiklik üzerinde, bir tartışma: İslâm olarak kalacaksak dini devletten ayıramayız; fakat İslâm olarak bütün inkılâpları yapabiliriz tezi büyük hücumlara uğruyor — Devletçilik umdesi, memur devletçiliğinin kuvvetlenmesi ve iktisadî hayatı eline alması mânasına alınıyor — Gazi'ye bağladığım ümit ve O'nun teveccüh ve güvenini kazanmış olmamın doğurabileceği tehlikeleri sezememe gafleti.

Yazan : Ahmet Hamdi BAŞAR

YERBEST FIRKA ile beraber ortaya çıkan fenalıkların ve şikâyetlerin kök sebebi neydi? Atatürk Yurtta yapacağı seyahatle, başkalarının teferrüata gömülerek göremiyecekleri bu kök sebebi bulmağa karar vermişti.

İlk merhalemiz olan Kayseri'de bir şikâyetle karşılaşıyoruz. Doğu bölgesinden her sene Kayseri'ye onbeş bin baş büyük hayvan (inek, öküz) gelirmiş. Fakat çok yıllar olduğu gibi, bu sene de hayvanları öküz vebası var diye Kayseri'ye sokmuyorlarmış. Bu hayvanlardan on bini pastırma yapılmak için... "öküz vebası" lâfı bir vesile... Ortada böyle bir şey yokmuş!...

Kayserililer bu olayı öyle bir anlattılar ki, bir gece kalarak Sivas'a hareket edecek kafile bu yüzden yirmi dört saat daha orada bekledi. Memleketin niçin fena idare edildiğine dair en kuvvetli ve canlı bir örnek bulunmuştu. Gazi, bu işe kendisi elkoydu. Gece sofra başında, Ankara'dan gelecek telgrafı bekliyoruz. Bizzat Gazi imzası ile bir telgraf çekilerek Başvekil İsmet Paşa'dan hâdisenin nedeni sorulmuştu. Gece yarısı Ankara'da Başvekil ve ilgili Vekiller ve memurlar faaliyette... Çekilen telgrafa cevap geliyor. Hayır; bu cevap asıl en önemli noktayı örtbas etmektedir. Gece yarısını geçmiş; sofrada Gazi, Recep Beye içinde ağırca kelimeler bulunan bir telgraf dikte ettiriyor. Recep bey notu aldıktan sonra bunları beyaza çekip telgrafhaneye yollamak üzere hemen salondan çıkıyor. Arkasından yetişiyorum:

"— Recep beyefendi; tabiî bu telgrafı böyle ağır kelimelerle yollamazsınız, değil mi? Biraz yumuşatsak!..."

Sofra notlarında ve emirlerinde bu gibi müdahaleler yapılmaktaydı. Nedense, Recep bey, İsmet Paşaya sözü geçen telgrafı olduğu gibi çektirmek istiyordu. Bana biraz sertçe cevap verdi:

"— Hamdi bey; siz Şefin tabiatını bilmezsiniz, ve bu telgrafı niçin böyle yazdırdığını da anlıyamazsınız. Bu telgraf keli-

(1) Bu yazı serisi 50. sayımızda başlamıştır

mesi kelimesine çekilecek. Siz böyle işiere karışmayınız!"

ŞEF, bu iş bitmeden Kayseri'den ayrılmak niyetinde değil. Nihayet mesele kısmen aydınlandı. Konan yasak büsbütün sebepsiz değil. Fakat halkın zararı, memleket ekonomisinin zararı, yapacağı bir çok fena tesir falan asla düşünülmemiş. Öküz vebası ihtimaline karşı bir tedbir alınıyor ki, bu sadece tek cepheli görüş; ve sadece yasağa dayanan bir iş. Hükûmet bu işte yapıcı değil, yıkıcı; müsbet değil menfi tedbirler almak suretiyle işleri idare ettiğine dair Gazi'ye açık bir misâl vermişti. Öyle bir misâl ki, tazesi tazesine tetkik edilmiyerek, ileride evrak üzerinde incelendiği vakit dörtbaşı mamur, tam ve isabetli bir tedbir gibi gözükür. Fakat şimdi olay bütün tazeliğiyle ortada: Halkı, ekonomiyi filân düşünmeden yasak koyarak işleri idare eden bir zihniyet!..!

Oysaki tedbir, hem öküz vebasını önliyecek, hem de Kayseri pastırmacılığını ve ekonomisini koruyacak şekilde bir şey olacaktı. Fakat bunun için çalışmak, uğraşmak lâzım. Bunlara ne hacet! Bir yasak, jandarmaya bir emir kâfi değil mi?...

Kayseri'de karşılaştığımız bu olay, bize hastalığımızın baş sebebi gibi geldi. Tam yaranın üzerine parmak basılmış, ve nihayet Ankara'dan ayrılalı yirmi dört saat olmadan memleketin hakikî derdi keşfedilmişti!... Hükûmet, eskiden olduğu gibi, bugün de ancak "yasak" sayesinde işleri idare etmekteydi. Bu zihniyeti ve usulü kaldırmak yerine yasağa değil, yapmağa dayanan yeni bir zihniyeti idareye sokmak lâzımdı.

1930 senesi ikinciteşrin (kasım) ayının ondokuzuncu çarşamba günü 14.30 da Kayseri'den hareket ettiğimiz zaman, bu gerçeği açık bir misâlle gösteren olayın Şef üzerinde derin etki yaptığını sezmiştim.

SEYAHATİMİZİN ilk merhalesi Kayseri - Sivas ve oradan Tokat - Amasya yolu ile Samsun'a gitmek, Ege vapuru ile Trabzon'a uğradıktan sonra İstanbul'a dönmek oldu. Bu süre içinde halkın birtakım şikâyetlerini dinledik; birtakım yolsuzluklara şahit olduk. Her yerde işlerin gittikçe azaldığından şikâyet ediliyordu. Kayseri'de harpten evvel halı dokuyan 12 bin tezgâh varmış; şimdi yedi bine düşmüş. Amerika, halılarımıza ağır gümrük koymuş; halı ihracı durmuş. Yine, meselâ Kayseri'nin Develi kazasında senede 150 bin okka kitre çıkar ve okkası 100 - 350 kuruşa satılarak bu kaza halkına önemli bir gelir kaynağı olurmuş. Şimdi fiatlar düşmüş; çünkü Amerika çekmez olmuş; rençper de bu işi bırakmış.

Halı gümrüğü neden artmış; kitre niçin gitmiyor? Alâkadar devlet memurlarına soruyoruz:

"— Bilmeyiz beyim, diyorlar, biz de şimdi işittik. Bize hiç bir şikâyet vâki olmadı."

"— Şikâyet olsaydı ne yapardınız?"

"— Bizi alâkadar etmez; tabiî dinlemezdik."

Ticaret Odasına soruyoruz: bizi teyit ediyorlar: fakat bu işin çıkar tarafına bizim aklımız ermez diyorlar.

Kayseri harap, bakımsız, pis... Bütün Anadolu'dan farklı olarak Kayseri'yi mamur, halkını uyanık, çalışkan bulacağımızı sanmıştım. Gördüklerimizi Kayserililerin malûm olan kabiliyetlerine yakıştıramadım. Tembellik, kayıtsızlık aynı ölçü içinde burada da yaşıyor. Fakat buna karşılık ticarî ehliyetleri, kombinezon kudretleri açık şekilde gözüküyor. Memleketlerine, dertlerini dinlemek üzere, Gazi heyetinin gelmesinden yararlanarak şu pastırmalık öküz meselesini ne güzel ortaya koydular! Bankalarda Kayseri tüccarının muamelelerine de dikkat ettim; pek muntazam; hiç protesto yok.

Kayseri'den sonra seyahatimizin ilk dönemine ait işittiğimiz şikâyetlerden birkaç örnek:

Vagonsuzluktan, istasyonlarda vagon kantarı olmamasından ve hububat koyacak yer bulunamamasından, nakliye tarifelerinin ağırlığından, Haydarpaşa masraflarının yüksekliğinden şikâyet edilmesini tabiî buluyoruz. Şimendifere ait bu şikâyetler tesisat ve vasıta noksanının ve aynı zamanda o senelerde mahsul ve eşya fiyatlarındaki düşkünlüğün bir neticesi idi. Yüksek fiyatlar arasında pek göze batmayan bu masraflar, şimdi, fiyatların düşmesi ü-

zerine, şikâyet konusu olmuştu. Bununla beraber şimendifer nakliye tarifelerinin yüksekliğine de şüphe yok... Samsun'dan şimendifer geçen yerlere develer, arabalar, ve kamyonlarla nakliye, şimendiferden daha ucuza mal oluyor. Aynı rekabeti şimendifer geçen birçok yerlerde de gördük. Eğer yol varsa kamyon, araba, deve şimendiferden ucuza geliyor. Onun için şimendifere paralel olan yollarda kamyon, otobüs işletmesinin yasak edilmesi düşünülüyor.

Geçtiğimiz her yerde rastladığımız ortak bir şikâyet de Ziraat Bankasına aitti. Ziraat bankaları köylüye borç para vermiyor; çiftçi eli böğründe banka kapılarında dolaşıyor; tarlasını rehin edecek, her şeyi yapacak ama, para bulamıyor. Oysaki, aynı banka şehirde tüccara kredi açmaktadır. Tüccar bankadan para alıyor ve köylüye o ikraz ediyor. Bankanın maksadı köylüye yardım etmek, onu sömürücülerin elinden kurtarmak değil mi? İşte bu olmuyor.

Ziraat Bankası cephesinden işi tetkik ediyorsunuz: Banka, sırf bankacılık bakımından, pek de haksız değil: Çünkü köylü aldığı parayı ödemiyor. O, Ziraat Bankasını bir yardım sandığı sanıyor; ve bir türlü oranın bir banka olduğunu düşünmek istemiyor. Fakat köylü borcunu tanımadığı için değil, güçsüz olduğu için ödemiyor. Geçen sene, meselâ, bankadan sekiz yüz kilo tohumluk alıp yüz lira borçlanan köylünün bu sene aldığı bütün mahsul tohumluk borcunu bile karşılamıyor. Çünkü geçen sene buğdayın kilosu 15 kuruştu; şimdi 4 kuruşa alıcı yok...

Ziraat Bankası ve köylü ilişkileri önemli bir konu. İşin can alacak noktası, köylünün zararda oluşudur. Köylü çalışıyor, çabalıyor; eğer o, piyasa münasebetlerine girmiye mecbur kalmışsa, elinde avucunda hiçbir şey kalmadığını görüyor. Varını satıyor, yoğunu satıyor, yine olmuyor; en basit hayat şartına razı oluyor, yine olmuyor. Dâvanın başı köylüyü zarardan kurtarmaktır. Hiçbir istihsâl, hiçbir el emeği köylünün, hele şu buğday ve hububat üreticisi köylünün istihsali ve el emeği kadar değersiz olamaz. Onun için köylüyü kurtarmak, Ziraat Bankasını onun bankası haline koymak ancak köylüyü kazandırmakla mümkündür.

Banka yerine köylünün murabahacıdan, tüccardan para aldığı ve onun esiri gibi çalıştığı da doğru... Bu konu da bir çırpıda ve hükûmet yasağı ile halledilecek işlerden değil... Meşrutiyet ve hattâ Cumhuriyet hükûmetleri bu sahada sadece hükûmet yasakları koydular. Niçin köylü mütegallibenin elindedir? Onu oradan kurtarmak yolu nedir? Bunun nedenlerini henüz anlamış değiliz.

Köylüyü kurtarmak, onu efendi haline getirmek sırf temennilerden, hayallerden öteye geçemediği ve sosyal dâvalar ve münasebetler edebî ve hissî görüşler altında mütalâa olunduğu ve hükûmetçe de alınacak tedbirler "yasak" çerçevesinde kaldığı süre, memleketin bu derin derdine çare bulunacağına inanmak çok güçtür. Bu alanda atılmış müsbet adımlardan biri olan istihsâl, Tarım ve Kredi Kooperatifleri bile köylünün değil, murabahacı tüccarın eline geçmek tehlikesindedir. Büyük bir bünye inkılâbı yapılmaz ve zihniyet değişmezse kooperatifçiliğin iflâs edeceğine, şimdiki gibi, o gün de inanıyordum.

Ziraat Bankasına ait şikâyetler, beni böylece pek alâkadar etmiyordu. Bankanın kapısında iki gündür bekliyen ve hattâ banka kapısında konaklayan köylünün hali, faizden maada bankanın aldığı ağır komisyon ve masraflar ve bütün bu şikâyetler bana ufak şeyler gibi geldi. Mesele esastan halledilmeğe muhtaçtı.

Bunlardan başka daha umumî bir şikâyet vardı: Vergi işi... Her nereye gitmişsek vergilerin ağırlığından, alınma tarzının kötülüğünden, bu suretle yapılan zulümlerden şikâyet edildiği görülüyor. Bütün bu şikâyetleri maddeler halinde müfettiş arkadaşlarımız not ediyorlar; bir kısmında şikâyetleri tatmin edecek izahat da veriliyor; kısmen kanunun yanlış tatbik edilmesinden dolayı ilgili memurların dikkat nazarı çekiliyor, veya kendileri hakkında idarî muamele yapılıyor. Çok defa vergisini ödeyemediği için tarlası, evi barkı satılmış olanların geçirdiği hayat facialarını, onları dinliyenlerin vicdanlarında acı aksisler yaptığı halde, konmuş kanunlar ve usullere göre bir şey yapılamıyor.

Vergi işini de büyük bir dâva olarak

ele almak lâzım... Bunu şimdilik yalnız kayıtla iktifa ediyor, ve geçiyoruz.

Dert dinlemek üzere dolaşan ve halka "serbestçe derdini söyle" diyen neler işitmez?... İşte orman yolsuzlukları; işte oktorva meselelerinin verdiği sıkıntılar; işte yine bankalardan şikâyet: İş Bankası, Osmanlı Bankası olmayan yerlerde yüzde dokuz faizden başka yüzde 12 komisyon alınıyor, diyorlar. Ziraat Bankası bile rekabet olmıyan yerlerde havale için lira başına üç kuruş alıyormuş; hattâ istediği zaman havale muamelesi bile yapmıyormuş. En küçük havalelerden bile asgarî ücret, 125 kuruş. Ziraat Bankası köylüye bez verecek yerde bunları tüccara satıyor, diyorlar. Tayyare ianesinden, bunun bir vergi gibi tahsil edildiğinden şikâyet ediliyor. Belediyelerdeki hırsızlıklara misâller getiriliyor. Tütün işinden, inhisardan geniş şikâyetler var. Tokat'da, Samsun'da, Bafra'da, Trabzon'da ve her yerde, her çeşit şikâyetler dinledikten ve bunları kaydettikten sonra, İstanbul' dönüyoruz.

Altı Ok Umdelerinin Tesbiti

SEYAHATİN ilk günlerinde, Ankara - Sivas arasında, trende Gazi'nin başkanlığında yine altı kişi toplanmış bulunuyoruz: Şükrü Kaya, Recep Peker, Dr. Reşit Galip, Memduh Şevket ve ben. Gazi'nin "Serbest Fırkayı feshetmekle iyi mi ettik?" sualini sormaları, incelenecek birçok konulara başlangıç oldu. Serbest Fırka programı okunuyor; ve bunun Halk Fırkası programı ile karşılaştırılması yapılıyor. Görüyoruz ki Serbest Fırka, pratik hayata değinen birtakım isteklerle ortaya çıkmıştır; iktisadî hayatta serbestlik istiyen, devlet müdahalelerini reddeden bir fırka. Fakat Halk Fırkasının ne istediği malûm değil... O vakite kadar fırkanın bir programa bağlanması düşünülmemiş gibi. Fırka peşin birtakım prensiplere kendini esir etmek istemiyor. Dünya hâdiseleri ve memleket ihtiyaçları karşısında memleketin çıkarına uygun hangi yol bulunursa onu kabul ediyor. Gazi hayatın dinamik çehresine damga vurmamak kararında. Onun için Halk Fırkasının belirli doktrinlerle bağlı bir programı yok!...

Fakat şimdi ortaya muayyen prensipleri savunan bir fırka çıktı. İşte Serbest Fırka, sarih olarak iktisadî hayatta serbestlik istiyor. Halk Fırkası bunu kabul ediyor mu? Fırkanın Reis vekili ve hükûmetin başı İsmet Paşa Sivas'ta verdiği nutukta bu fikri reddetti, ve hükûmetinin ve fırkasının ilkesini:

"— Mutedil devletçilik"

Olarak isimledi. Demek **artık Fırkayı** birtakım prensiplere dayamak lâzım geliyor. "Mutedil Devletçilik" formülü, şimdiye kadar yaptığımız işlerden, yani hâdiselerin gidişinden meydana çıktı. Şimendiferleri devletin yapması, devletin iktisadî teşebbüslere girişmesidir ki "Devletçilik" vasfını rejime damgaladı. Onun gibi yine yapılan işlerden rejimin alacağı başka damgalar yok mu?

Gazi'nin huzurunda bu konuları konuşuyoruz. Açıkça ne olduğumuzu, ne yaptığımızı, ve nereye gittiğimizi tayin edecek bir dönüm noktasında olduğumuz gözüküyor. Nasıl bir gemi engin bir denizde bulunduğu yeri ve rotasını tayin ederse Türkiye'de onu idare eden inkılâpçı Şefin huzurunda yapılan bu toplantıda kendi mevkiini ve gideceği yolu tayin edecekti. Bu iş sadece olanı anlamak ve ona isim vermekten ibaret değil; ayni zamanda yön değiştirmek, yeni bir yola gitmek için yapılacaktı. Çünkü şimdiye kadar gidilen yolun aksaklıkları meydana çıkmıştı. Serbest Fırka dolayısiyle yükselen şikâyetler ve ortaya çıkan kötü gidiş bunu gösteriyordu.

Gazi, "Fırkanın programını teşkil edecek prensiplerin nelerden ibaret olduğunu beraberce araştıralım" dedi; ve evvelâ idare şeklimizi belirten umdeyi, "Cumhuriyetçilik" i tesbit etti. Zaten yaptığımız işlerden başlıcası Saltanatı yıkmak, yerine Cumhuriyeti koymaktı. Şu halde ilk şiar:

"Cumhuriyetcilik" ti. Bunda kimse için söyliyecek başka bir şey yoktu.

İkinci şiarımız neydi? Gazi, yaptığımız hareketlerin ilk şuurlaştığı günlere gözlerimizi çevirdi; ve çökmekte olan Osmanlı İmparatorluğu karşısında Anadolu'da kendi başkanlığında şuurlaşan millî hareketin ilk programını, "Misaki Millî"yi hatırlattı. Bu program bir millî hudut meselesini ve dâvasını ortaya atıyordu. Yeni

Türkiye, millî hudut içinde hemen yüzde yüz Türklerle meskûn olan bir vatanın ismidir. Millî hudut, millî vatan, Türk vatanı... Şu halde ikinci ilke kendiliğinden ortaya çıkıyor:

"Milliyetçilik"

Üçüncü ilkenin ise, ne olduğunu uzun boylu düşünmeğe lüzum yok; onu İsmet Paşa açıkça nutkunda ifade etti:

"Devletçilik."

Yeni Türkiye Saltanat idaresini kaldırdı; ve yerine halk hâkimiyeti kurdu. Eskiden her şey Saray içindi; şimdi ise her şey halk içindir. Sınıfsız, imtiyazsız, ve halk için kurulan ve yaşayan rejimin umdesi şu ismi alırdı:

"Halkçılık."

Yeni Türkiye, Saltanatı yıktığı gibi, Hilâfeti de yıktı, dini devlet ve cemiyet işlerine karışmaktan menetti; dini müessisleri ve kanunları ortadan kaldırdı. Bu hareketimiz ise:

"Lâiklik" ile nitelendirebilirdi. Nihayen bütün bu işleri, Cumhuriyetçiliği, Milliyetçiliği, Devletçiliği, Halkçılığı ve Lâikliği kendiliğinden olgunlaşma ve evrim yolu ile yapmadık; bunlar inkılâbın eseri oldu. Onun için bir ilke de:

"İnkilâpçılık" tır. İşte sonra Recep Beyin "Altı Ok" sembolüne soktuğu altı ilkenin kolayca ve mantikî bir silsilesi içinde tesbiti böyle oldu. Şimdi Halk Fırkası programı yapılabilirdi: Cumhuriyetçi, Milliyetçi, Devletçi, Halkçı, Lâik ve İnkilâpçı bir fırka!.. Bu altı ilke birbirini tamamlayan, biri olmayınca öteki de olmıyacak şekilde birbirine bağlanan şeyler miydi? Yoksa aralarında tezatlar mı vardı? Sonra acaba bu mefhumlar altında herkesin anladığı mâna bir miydi?

En basıt ve mânaları herkesçe belli olan mefhumlardan her hangi birini o işte mütehassıs gözüken birine sormak Gazi'nin âdeti idi:

"— Sıfır neye derler?

"— İktisadın tarifi nedir?

"— Şiir ne demektir?

Bu sualler aldığı cevapları genellikle beğenmez; sual sorduğu insanları şaşırtır, ve sonunda en belli mefhumların dahi kavranması kolay olmayan bir karanlıkta gizlendiğini anlatmak isterdi. Şimdi ise bütün toplum hayatını kapsayacak mefhumları altı kelimeye toplamakla herkesin bunlarda birleşeceklerini ve ayni mânayı anlayacaklarını kabul etmek, bilhassa Gazi için, mümkün değil... Buna rağmen program esasları, bu altı kelimeyi birer madde halinde tarif suretiyle, meydana gelecek. Bilhassa Recep Bey bu tarifleri derhal hazırlamış durumda.

Konuşuyoruz: Cumhuriyetçilik belli; bunu tarife hacet yok... Halkçılık da demokrasi demek; bu da anlaşılmış sayılıyor... Milliyetçilik ve İnkılâpçılık üzerinde fazla durmaya lüzum yok... Kala kala iki ilkenin izahı, kısa tarifi yapılması gerekıyor:

Lâiklik, Devletçilik.

Lâiklik konusunu, Gazi'nin isteği üzerine, Ş. Kaya Bey aydınlatmaya başladı. Fransız inkılâbının bir çocuğu olan lâiklik, bugün medenî dünyanın da fikridir, dedi. Bir mesele ortaya atıldı: Lâiklik dinsizlik midir? Yoksa sadece dinin dünya işlerine karışmaması mıdır? İkincisi olduğunda ittifak edildi Bu bahsin de aydınlamış, üzerinde duracak noktası kalmamış olduğu anlaşılmaktaydı

Gazi benim de fikrimi sordu:

"— Dinin, dedim, dünya işlerine karışmaması hıristiyanlık için bahsa mevzu olur. Çünkü hıristiyanlık dünya işlerine karışmıyan bir dindir. Esasında böyle olduğu halde sonraları papazlar hâkimiyeti ve idareyi ellerine aldılar. Avrupa'da yapılan inkılâplarla, işte, hıristiyanlığın bu kendi esası dışında olarak dinin dünya işlerine müdahalesi kaldırılmış oldu. Bu suretle, hıristiyanlığın ilk kuruluşunda olduğu gibi, "Kayserin hakkını Kaysere, Papanın hakkını Papaya" veren bir iş bölümü yapılmak suretile, dünya işleri dinin etkisinden kurtarıldı. Dikkat buyurulursa lâiklik Avrupa'da dinsizlik doğurmadı. Kiliseler ve genellikle din müessesesi saygı görerek yaşadı. Bugün lâik olan Avrupa ve Amerika halkı tamamen dindar sayılır.

"Halbuki hıristiyanlıktan sonra doğan ve esasında ileri bir din olan İslâmlıkta din ile dünyanın ayrılması yoktur. Daha doğrusu İslâmlık dünyayı esas tutar; akla daya-

Bir Garip Sergi

Fındıklı'da Güzel Sanatlar Akademisinde Milletlerarası Seramik Sergisi açılmış... Bu sergi her yıl bir yerde kurulurmuş, ve sanat âleminde büyük hâdise teşkil edermiş. Bizimkiler bu sefer İstanbul'da olsun demişler; sergiye hükûmet yardım etmiş; seramik sanayicileri yardım etmiş, milyona yakın para harcanmış; bu yıl sergi bizde olmuş.

Fakat kimsenin haberi yok. Açılışını bile gazeteler yazmadı... Öyle sapa bir yerde ki, kimse gidip görmüyor. Yüz binlerce lira harcayarak bu sergiye katılan yabancı iştirakçiler eserlerini bize tanıtamadılar ama; bizim nasıl adamlar olduğumuzu, sanayie ve sanata nasıl ilgisiz kaldığımızı anladılar, ve bizi tanıdılar.

Anlaşılan bu serginin tek faydalı tarafı bu oldu...

nır; halk idaresini, ahkâmın zamanla değişeceğini kabul eder; hiç bir doğmaya meydan vermemek, her şeyi akıl hududu içinde mütalâa etmek ister. İslâmlığın ilk kuruluşundaki esas bozulmuş; ayrıca bir din sınıfı meydana gelmiş; onun tahakkümü ve kurduğu müesseseler cemiyeti harap etmiş; bugün din ortadan kalkmıştır. Bizce lâiklikten anlayacağımız mâna, din ile dünyayı ayırmak değil, dinin ayrı bir sınıf elinde olarak doğmalaşmış esaslara bürünerek dünya işlerini tahakkümü altında bulundurmasının önüne geçmektir. Lâiklik inkılâbı adına ne yaparsak, hepsini İslâm olarak yapabiliriz. Fakat eğer, din ile dünyayı ayıracağız dersek İslâmlıktan uzaklaşmış dinsizlik yapmış oluruz. Hıristiyanlık dünya işlerinden uzak olarak yaşıyabilir; İslâmlık ise yaşıyamaz."

Bir zat itiraz etti:

"— Hamdi Bey, âdeta yeni bir din, yahut İslâmlıkta Reform yapalım demek istiyor. İnkılâbımızın hedefi tamamen bunun dışındadır. İslâmlık devrini yapmış, fayda ve zararlarını ortaya koyarak eskimiş, ömrünü bitirmiş bir dindir. O müesseseyi ne korumağa, ne de yeniden bir aşı yaparak gençleştirmeğe niyetimiz yoktur. Zaten böyle bir teşebbüs, kurumuş eski ağaca hayat vermeğe çalışmak gibi beyhudedir. Hamdi Beyin yaptığı bütün bu teviller dini yeni kalıplar altında yaşatmak olur; buna yeni Türk devletinin yardım etmesini istemek olur. Bunun sonu nereye çıkacağını hepimiz biliriz."

Bu, hemen hemen bütün fikirlerin hulâsası gibiydi. İlk konuşmada âdeta eskiyi her hangi bir kombinezon altında yaşatmayı istiyen şüpheli bir adam gibi karşılandığımı hissettim. Sözlerimden bazı gizli maksatlar bile keşfolunabilirdi. Hücuma uğrayacağımı görüyordum. Bereket versin ki Gazi tartışmayı şu sözlerle önledi:

"— Hamdi Bey yaptıklarımızı ve lâiklik inkılâplarımızı, İslâmlığın ilk esaslarına aykırı bulmuyor. Bu bizim için ne âlâ!. Fakat yapılanın, yani din ile dünyanın ayrılmasının aleyhinde değildir. Şu halde mesele tavazzuh etmiştir. Geçelim başka bahsa..."

Bahsin daha incelenmeğe üzerinde konuşulmağa hiç tahammülü kalmamıştı. Bu konunun tamamlamış olması için şunu kaydedeyim ki, o gün Gazi'nin müdahalesi ile sona eren, bu lâiklik ve din bahsi üzerinde ancak merhum Reşit Galip ile anlaşmış vaziyetteydik. Merhumla bir tesadüf eseri olarak Sivas'tan Tokat'a bizi götürecek otomobilde yanyana ve yalnız ikimiz seyahat ediyorduk. Bütün yol devamınca bu bahsi konuştuk. Fikirlerimi aşağı yukarı şöyle ifade etmiştim:

"— Bugünkü Türk cemiyetini bağlıyan en büyük duygu "din"dir. Türk milleti dini bir millet halinde asırlarca yaşadı. "Kelimei şahadet" getirene ve İslâm olana kardeş ve milletinden olarak baktı. Birçok kötülüklerimiz gibi birçok iyiliklerimiz de dine ve İslâmlığa bağlıdır. Halkta maarif yok, okuyup yazma bilmeyenler yüzde seksen doksan; yüzde on yirmi okuyup yazma bilenler içinde de onda dokuzu okumaz. Halbuki bütün bu cahil halka ancak din yolu ile ve din sesi ile hitap etmek imkânı var. Her cuma camide toplanır; her bayram bir araya gelir; her zaman dinin sesine ve sözüne inanır. Kütle hâlinde harekete götür-

mek istediğimiz zaman dini öne süreriz. Onu ferden doğruluğa sevketmek istesek önüne din yolunu açarız. Yalancılıktan Allah'ın adına yeminle kurtarırız. Hırsızlıktan, cinayetten, ahlâksızlıktan âhiret azabını hatırlatarak onu alıkoyarız. Hülâsa nemiz varsa, millet halinde birbirimize bağlanmış olmak, insanlık ve fert ve millet şuuru, hep dine ve İslâmlığımıza bağlıdır.

"Şimdi bu kadar büyük bağı, bu kadar büyük kuvveti yok etmek ne büyük felâket olacak? Dini gericiler eline almıştır ve cemiyeti harap etmiştir diye ortadan kaldırmak, cahil şoförler adam eziyorlar diye otomobilleri kaldırmağa benzer. Mademki ne yapmak istiyorsak hepsini İslâm olarak yapabiliriz; neden sanki ona karşı geliyoruz, gâvur oluyormuşuz gibi bir tavır alalım?..

"Lâikliğin bizde anlaşılmağa başlanan şekilde tatbiki dinsizlikten başka bir şey değildir. İslâmlıkta din ile dünyanın ayrılması dinsizliğin ifadesidir. Bu durumda bütün yaptıklarımıza din muhalefet edecek; şapka giyeceğiz, din gâvur oldunuz diyecek. Yeni harfler, yeni kanunlar, hulâsa yenilik namına her ne yaparsak hepsi dinin dışında olacak. Bunları yapan adam kâfir sayılacak. Eğer halk dine inanırsa, devlete inanmayacak. Halk ya devletsiz ya da dinsiz kalacak. Hem devleti hem dini kavrıyan ve kabul eden bir toplum olamıyacağız. Oysaki hıristiyanlıkta bu, oluyor. İslâmlıkta olamıyor. Lâiklik inkılâbını şimdi anladığımız şekilde kabul edince ve İslâmlığı fedaya kalkınca ortaya o nitelikte koyacak başka hiçbir şey bulamıyacağız, ve koyamıyacağız. Belki maddî eserler göreceğiz; belki çok ilerlemiş olacağız; fakat hayvanca, maddece bir ilerleyiş.

"Bizde dini cemiyetin dışına atmak değil, bilâkis inkılâbın emrine vererek yaşatmak lâzımdır. Camileri yıkıp, terkedip onların yerine Halkevleri yapmak suretiyle hedefimize varamayız. Her zaman camide toplanan halka oradan sesimizi duyurmak; oraları modern Halkevleri haline koymak; din sınıfını ortadan kaldırmak, herkesi din ve dünya namına konuşturmak mümkündür. İslâmlık bu bakımdan en modern, en ileri bir dindir."

Derin bir heyecanla anlattığım bu bahisleri Reşit Galib'in aynı heyecanla dinlediğini, sözleri ile beni tasdik ve teyit ettiğini hatırlarken, merhumun aziz hatırasını saygıyla anıyorum.

Çok hassas ve tehlikeli bir konu... Kimse içine girmek istemiyor, kimsede lâiklik konusunu konuşmaya cesaret yok. Lâiklik bahsi artık aramızda geçmez oldu. Kendilerine İslâm kültürüne yakın tanıdığım arkadaşlara, meselâ Hasan Âli ve hattâ Memduh Şevket Beylere bile bu bahiste bir şey açamıyordum. Mürteci ve dindar gözükmemek için herkes elinden geleni yapıyordu.

Seyahatimizin ikinci merhalesinde, güney illerimizden birinde eski bir hoca mebusun, beraberce poker oynıyarak rakı içtiğimiz mecliste, yersiz olarak Allah'a küfür ettiğini işittiğim zaman, herşeyi unutup, bu zatı pataklamamak için çok sıkıntı çektim; ve onu daha sekiz sene evvel cüppesi, sarığı ile, ikide bir âyet okuyarak din namına işlerimize karıştığı günleri hatırladım. O zaman bize "kâfir" diye hücum eden bu zat şimdi kendisini tenkit edersem - bana "lâik değilsin" diye hücum edebilirdi. Muhakkaktır ki, ayni adamın yarın "komünist" diye hücumuna da uğrayacağım.

Seyahatin ikinci devresine ait yine hazin bir hatıramı yazmadan duramıyacağım:

Konya'daydık. Alâattin tepesinde Halk Fırkası binasının geniş salonunda, Konya'nın bütün ileri gelenleri toplanmıştı. Gazi, halkın şikâyetlerini dinliyordu. Konya, o sene buğday fiatlarının müthiş sukutu ve kuraklık dolayısiyle şiddetli buhran içindeydi. Halk sulama ihtiyacından, şundan bundan bahsediyor, ve dertlerini ortaya koyuyordu. Uzaktan hâkim bir ses işittik:

"— Paşa Hazretleri; müsaade buyurur musunuz?"

Başımızı çevirdik. Efendi kılığında, orta yaşlı bir zat ayağa kalkmış,söz için müsaade istiyordu. Kimbilir ne söyliyecekti? Belki vergilerden, belki Ziraat Bankasından şikâyet edecek; belki de hükûmetin bir yolsuzluğunu haber verecekti. Konya'nın medrese şivesiyle ve gayınları çatlatarak söz söylüyordu:

"— Paşa Hazretleri; Gonya'nın derdi ne guraklıktadır, ne de mahsulün para etmemesindedir. Sayenizde guraklık gider;

mahsul para eder; herşey düzelir. Emme lâkin Gonyalıları müteessir eden asıl nokta, biz lâyık bir hükûmet olduğumuz halde, niçin hâlâ cevami ve mesacide umumi bütçeden tahsisat vererek onları yaşattığımızdır. Gonya halkı bu tahsisatın Halkevlerine verilmesini istemektedir!.."

Hayret, dehşet, nefret içinde kaldım. Konya'dan bir dinsizin, soysuzun nasıl çıktığına şaşarak yanımdakilere bu zatın kim olduğunu sordum:

Yeniden seçilmek isteyen eski bir mebus, eski hoca, Türkçe kelimelerin Arapçadan geldiğini ispat için eser yazmış bir zat!.. Dondum; kaldım. Bu kadarına kimse yüz vermedi; ve onun halk adına yaptığı dilek umumi bir nefret uyandırdı. Fakat bu zatın sonra mebus olduğunu, hattâ bütün Arapça kelimelerin aslının Türkçeden geldiğini ispat eden yazılar bile yazdığını işittim!..

Devletçilik Bahisleri

Altı ok umdelerinden üzerinde en az konuştuklarımızdan biri de devletçilik oluyor. Bu konuda en çok konuşan yine Recep Beydir. Ona göre karanlık nokta yok: Devlet, iktisadî alanda ferdin yapamıyacağı işleri görür. Elimizde böyle kesin bir ölçü olunca mesele çok basıtleşir; hangi işi fert yapamıyorsa devlet yapacak; hangi işi fert yapabiliyorsa onları devlet yapmıyacak!..

Mesele böylece halledilmiş olunca artık üzerinde başka şey neye konuşulsun? Zaten seyahatte mahalli konuların tetkiki yapılıyor. Program ve prensip meseleleri trende Gazi'nin başkanlığındaki toplantılarda bir veya iki defa konuşuldu; ve prensiplerle bunların tarifleri yapıldığı için, artık toplantılarda söz konusu bile olmadı. Onun için biz bu mevzuları bir iki arkadaş, fırsat düştükçe aramızda, konuşmakla kaldık.

Bence dâva, Recep beyin kısaltarak ifade ettiği şekilde, ancak susturulmuş ve deşilmeden üzeri örtülmüş olur. Recep Beye göre "devletçilik" memlekette sermayedar olmadığından, ecnebi sermayesi de bulunamadığından dolayı geçici bir zarurettir. Yapacağımız işleri gördürecek sermayedar ve müteşebbis bulamadığımız için bu yola gideceğiz. Mantıkî netice, bunlar olunca da devletçilikten vazgeçeceğiz.

Bu görüş devletçiliğin, devlet işletmeciliğinden ibaret sanılmasının sonucu... Devletçilik yalnız şimendifer, fabrika, banka ve saireyi devletin yaparak idare veya bu gibi teşebbüslere iştirak etmesi demek midir? Recep Bey kesin olarak iktisadî devletçiliği bundan ibaret tanıyor; ve bunu da yukarıda işaretlediğim gibi, bir geçici zaruret çerçevesi içinde mütalâa ediyor. Fakat Fırka programına giren devletçilik geçici bir merhale olan devlet işletmeciliğinden ziyade, kadroların ve idarî mekanizmanın genişlemesi ve disiplin ve otorite üstünlüğü manâsına alınıyor.

Devletin bu bakımdan bir tekâmül geçirmekte olduğu, kadroların ve işlerin büyüdüğü, halkın devletle olan münasebetlerinin k a n u n ç e r ç e v e s i içinde g ü n g e ç t i k ç e çoğaldığı meydanda... Bu yüzden küçük ve büyük memurların kanun dışı hareketleri, idaresizlikler ve suistimaller çoğalıyor; teftiş ve mürakabe güçleşiyor. Gördüğümüz ve işittiğimiz şikâyetlerden önemli bir kısmı teftiş ve mürakabe azlığından, güçlüğünden olmuyor mu?

BAZI bilhassa teftiş meselesi üzerinde ehemmiyetle durmaktadır. İşler ekseriya muayyen zamanlarda ve senede bir iki defa birkaç gün için bir vilâyet veya kaza merkezine gelen herhangi bir vekâlet müfettişi tarafından tek başına teftiş olunuyor. Çok kere teftiş ettiği adamın misafiri olarak kalan bu zat, ancak evrak üzerinde çok göze batan yanlışlıkları veya kendisine madde tasrihi suretiyle yapılmış şikâyetleri görebilir. Öbür taraftan bu zat yalnız bir sahayı, meselâ maliye işlerini teftiş yetkisine maliktir. İşlerin genel bir ahengi vardır ki, bunu görmek ve bu ahengin içinde teftiş yapmak kendisi için imkânsız...

Arkadaşların fikri de bu: Derdin başı teftiş ve mürakabe azlığında ve bu sistemin bozukluğunda ve kifayetsizliğindedir. Teftiş bir bütün halinde, bir arada, âdeta tarama şeklinde yapılmalıdır. Meselâ, Gazi'nin başkanlığındaki bu teftiş heyeti, gittiği yerde derhal toplu olarak teftiş yapıyor; ve neticesini bir yere veriyor. Teftiş sistemimiz de

böyle olmalıdır. Bunun çaresi umumî müfettişlikler ihdas etmektir. Umumî müfettişliklerin emrinde çeşitli vekâletlerin müfettişleri bulunur; topluca mürakabe ve teftiş bu suretle temin edilir.

Görüyorum ki devletçilik umdesi, daha ziyade kadrosu geniş, otoritesi yüksek ve memurlar elinde bir devlet mânasına çekiliyor. İktisadî hayata bu devletin zaruretlerle müdahalesine gelince, bunun hem hududu belli; hem de mahiyeti muvakkat. Şu halde idarî devletin genişlemesi ve buna iktisadî hayata da gelişi güzel müdahale etmek salâhiyetinin verilmesi tehlikeli bir yol değil mi? Devletçilik anlayışında bir inkılâpçılık ruhunun üstünlüğü lâzım... Herkes bu tariften, devletçiliğin bu tarzından memnun gibi gözüküyor. Başka türlü ne olabilir diye düşünmeğe bile lüzum yok... Aradığını bulmuş insan huzuru ile devletçilik bahsini knouşuyoruz.

Gazi'ye Bağladığım Ümit

BEN bu anlayıştan korkmakla beraber, ümit kesmiş değilim. Türkiye'de devletçilik ileri bir halk demokrasisine geçmek ve millî kalkınmamızın başlıca dâvalarını devlet eliyle ve inkılâp metodlariyle çözmez içindir. Yoksa toplum hayatını ve ekonomimizi memurlara bırakmak maksadiyle devletçi değiliz. Memur devletçiliğinin ve hükûmetçiliğin genişlemesinden çok korkuyorum. Gazi'ye münasip bir vesile ile devletçilik inkılâbının niteliğinden, öneminden ve zaruretinden bahsedeceğimi, O'nun kuvvetle dikkat nazarını konu üzerine çekeceğimi umuyorum. Böyle bir vesile çıkarak,

O'nun hâkim iradesini bu inkılâba çevirince, Türkiye'de işte o zaman hakikî bir inkılâp yapılmış olacağına inanıyorum!...

Bu düşünce ile gözümü bu memleketin en büyük adamı Gazi'ye çeviriyorum. İşte bütün Türkiye ve onun bütün inkılâp kudreti şimdi, şu trende hareket halindedir. Kudret pınarına bu kadar yakın olmanın heyecanı içindeyim. Talihimin mutlu bir tesadüfü beni iktidar kaynağının başına götürmüştü. Ş i m d i herşey sanki bana elimde gibi geliyor. Ne istersem, ne düşünürsem hepsini serbestçe anlatabileceğim. Öyle bir yerdeyim ki, bütün Türk efkârı umumiyesi, bütün Türk tarihi burada kaynıyor. Ben sadece sesimi buraya işittirebilirsem bütün dâvayı kazanmış olacağım...

Gazi'nin teveccüh ve güveninde bu konuda istifade edecektim; fakat aynı zamanda bu teveccühten dolayı etrafta dost olmıyan birtakım tepkiler de görmüyor değildim. Bu teveccüh ve iltifatı ben şahsım için değil, dâva için kullanmak istiyordum. Bundan dolayı aleyhtar tepkilere ehemmiyet vermiyor; şahsî mevki hesabını daima yekûndan tenzil ettiğimi hissettirecek hareketlerde bulunuyordum.

GAZİ seyahatte herkesten fazla beni koruyor; beni dinlemek istiyor. Bir mevzuun konuşulmasından sonra özetini yapmak gerekince, çok defa, bana emrediyor; hulâsayı nota geçirmek işi de, yeni harfleri gayet çabuk yazdığı için, ekseriya Recep beye düşüyordu. Gece gözlerine uyku girmiyerek canları sıkıldığı zaman, beni yanlarına çağırdığı oluyordu. Yâverleri beni uyandırdıktan iki dakika sonra vagonlarında huzurlarına çıktığım zaman, yüzlerinden beni görmekten memnun olduklarını seziyordum. Seyahatte yalnız başbaşa saatlerce kaldığımız bir iki gece oldu. Aziz Şef'in, uyuyamadıkları için, oturmayı tercih ettikleri bu zamanlardaki vazifem sadece kendilerine muhatap olmaktan ibaret kalıyordu. Belki üç cümle dahi söylemediğim halde konuşuyorduk. Ekseriya gençlik ve çocukluk hatıralarını, mektep hayatını, mücadele hayatını, dostlarını, tatlı ve acı hatıralarını, tatlı ve huzur verici bir ifade kudreti ile, anlatırdı. İki veya üç geceye münhasır kalan bu tatlı ve unutulmaz sohbet sonunda bir defa elimi tutarak şunları söyledi:

"— Hamdi bey, birbirimizden asla ayrılmıyacağız. Hâdiseler bir gün belki beni senden ayıracak; belki birbirimize kötü gözle bakacağız. Fakat asla bugünü, bu elele verişi unutmıyacaksın. Haydi şimdi git!..."

Gelecek Yazı:
DEVLETÇİLİK İNKILÂBI
VE GAZİ

(Basın : 10590 — 20132)